

TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜ RAPORU

2013

TÜRKİYE TARIM SEKTÖRÜ RAPORU

2013

ISBN: 978-605-137-388-1
TOBB Yayın No: 2014/230

TOBB yayınları için ayrıntılı bilgi
Yayın Müdürlüğünden alınabilir.

Tel : (0312) 218 20 00
Faks : (0312) 218 20 64
internet : www.tobb.org.tr
TOBB yayınlarına tam metin ve ücretsiz olarak internetten ulaşabilirsiniz.

Basım: Afşaroğlu Matbaası
(0312) 384 54 88
Kazım Karabekir Cad. No:87/7 İskitler - Ankara

ÖNSÖZ

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türk özel sektörünün en üst düzey yasal temsilcisi sıfatı ile iş dünyasının ihtiyaçları doğrultusunda çalışmalar yürütmekte, sorunlarına çözüm aramakta ve özel sektörün istikrarlı bir biçimde gelişimine katkıda bulunmaktadır. Sektörlerimize daha kapsamlı hizmet sunulması ihtiyacı doğrultusunda ve bu hizmetlerin geliştirilmesi perspektifinde 18 Mayıs 2004 tarih ve 5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu'nun 57'nci maddesine dayanılarak "Türkiye Sektör Meclislerinin Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği" hazırlanmıştır. 12 Şubat 2005 tarih ve 25725 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren yönetmeliğimize istinaden birliğimiz şemsiyesi altında 59 adet Türkiye sektör meclisi oluşturulmuştur.

Türkiye sektör meclisleri, Temmuz 2006 tarihinden itibaren faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bu süreçte var olan ihtiyaç ve sektörden gelen talep üzerine 2011 itibarıyla sayıları 59'a yükselmiştir. Meclislerimiz, sektörlerimizin tüm boyutlarıyla mercek altına alınacağı, sektörel yol haritalarının çizileceği ve düzenleyici etki analizlerinin işletilmesi de dahil olmak üzere Avrupa Birliği ile müzakere sürecine önemli katkılar sağlayabilecek yapılar olarak tasarlanmıştır.

Gerek kapsadığı sektörlerin çeşitliliği ve gerekse amaç ve niteliği bakımından sektörlerimize ve ekonomimize büyük faydalar sağlama potansiyeli taşıyan Meclislerimiz, sektörlerimizde ortak görüşlerin oluşturulmasına ve özel sektör ile yetkili merciler arasında bir temas noktası olarak kamu-özel sektör işbirliği ve ortaklığının geliştirilmesine imkan sağlamaktadır.

Türkiye sektör meclisleri, sektörün tüm ilgili taraflarını bünyesine alan entegre yapısı ile ulusal olduğu kadar uluslararası nitelik taşıyan sektörel bir bakış açısı ile ve bugünün yanında geleceği kuşatan strateji ve vizyonu ile dünyadaki benzer örneklerinden daha kapsamlı örnekler sunmaya yönelmiş bir yapıdır. Bu haliyle sektör meclisleri, sektörlerimize ve ekonomimize büyük faydalar sağlama potansiyeli taşıyan önemli bir oluşumdur.

Meclisler firmaların, sektörel kuruluşların ve ilgili kamu kurumlarının üst düzey yöneticileri ile temsilcilerini bünyesine katan önemli bir buluşma noktasıdır. Türkiye sektör meclisleri, yelpazesi içine aldığı tüm ekonomik sektörler için radikal bir adımı temsil etmektedir. Sektörel kurum ve kuruluşların tek bir çatı altında toplanabilmesi, sorunların çözümü ve sektörlerimizin ülke ekonomisine katkılarının artırılması yolunda önemli bir taahhüdün göstergesidir. Bu sektörel yapılanma ile kamu özel sektör ortaklığının etkin bir biçimde hayata geçirilebildiği sağlam bir zemin oluşturmuştur.

Meclis faaliyetleri çerçevesinde, meclis çalışmalarından daha fazla verim alınabilmesi, farklı görüş ve düşüncelerin uyumlaştırılması, tutarlılık sağlanması sektörün mevcut durumu ve geleceğine yönelik beklentileri konusunda kamuoyunun bilgilendirilmesi amacıyla meclislerimiz tarafından sektör raporları hazırlanmaktadır. Tarım meclisimizin hazırladığı "Tarım Sektör Raporu 2012" sektörel politika ve stratejilerin oluşturulması, geleceğe yönelik projeksiyonlara ve pazar araştırmalarına katkıda bulunması açısından faydalı olacağı düşüncesi ile tarım sektörümüze, camiamıza ve ilgililere hayırlı olmasını dilerim.

M. Rifat HİSARCIKLIOĞLU
Başkan

İÇİNDEKİLER

1. TARIM SEKTÖRÜNÜN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ.....	1
1.1. TEMEL GÖSTERGELER VE TARIMIN PAYI.....	1
1.2. TARIM SEKTÖRÜNDEKİ İSTİHDAM.....	2
1.3. TARIM SEKTÖRÜNDE MESLEKİ EĞİTİM.....	2
1.4. TARIM SEKTÖRÜNDE ÜRETİM MİKTARLARI.....	3
1.4.1. TARLA ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ.....	5
1.4.2. BAKLAGİLLER.....	10
1.4.3. ENDÜSTRİ BİTKİLERİ.....	11
1.4.4. YAĞLI TOHURLU BİTKİLER.....	12
1.4.5. MEYVECİLİK.....	14
1.4.6. SEBZECİLİK.....	17
1.4.7. TIBBİ VE ARAMOTİK BİTKİLER.....	19
1.4.8. SÜS BİTKİLERİ.....	21
2. YATIRIM ORTAMININ İYİLEŞTİRİLMESİ İLE BÖLGESEL TEŞVİK VE YARDIMLAR.....	25
2.1. TARIM SEKTÖRÜNÜN YATIRIM ORTAMI.....	25
2.2. TARIM SEKTÖRÜNDE ALTYAPI VE ÜSTYAPIYA İLİŞKİN İHTİYAÇLAR.....	26
2.2.1. STRATEJİK BELGELER.....	28
2.2.2. YATIRIM TEŞVİKLERİ.....	28
2.2.3. TARIMSAL DESTEKLER.....	34
3. SEKTÖRDE YENİ YÖNELİMLER.....	39
3.1. SEKTÖRDE TEKNOLOJİ KULLANIM DÜZEYİ.....	39
3.1.1. ÖRTÜ ALTI YETİŞTİRİCİLİĞİ.....	42
3.1.2. ORGANİK TARIM.....	42
3.1.3. İYİ TARIM UYGULAMALARI.....	44
3.1.4. BİYOTEKNOLOJİ.....	45
3.1.5. FİDE- FİDAN VE TOHUM.....	46
3.1.6. LİSANSLI DEPOCULUK.....	52
3.2. YENİ TEKNOLOJİLERİN BENİMSENMESİ VE KULLANILMASI,.....	54
3.2.1. TARIM SEKTÖRÜNDE AR-GE VE ÜNİVERSİTE-SANAYİ İŞBİRLİĞİ.....	54

3.2.2.	TARIM SEKTÖRÜNDE VE ÜNİVERSİTE-SANAYİ İŞBİRLİĞİ	55
3.2.3.	TARIM SEKTÖRÜNDE KAMU-ÖZEL SEKTÖR İŞBİRLİĞİ	55
3.3.	TARIM SEKTÖRÜNDE AR-GE PROJE DESTEKLERİ	56
3.3.1.	AR-GE DESTEKLERİ	56
4.	TARIM SEKTÖRÜNÜN DIŞ PIYASALARDAKİ DURUMU	59
4.1.	DÜNYA TARIMINDA YENİ PAZAR DURUMU	64
4.2.	DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ	64
4.3.	TÜRKİYE- AB İLİŞKİLERİ	64
5.	TARIM SEKTÖRÜNÜN YAPISAL SORUNLARI VE ÇÖZÜM YOLLARI	67
5.1.	TARIM SEKTÖRÜNDE YAPISAL SORUNLARIN ÇÖZÜMÜNE YÖNELİK MEVZUAT ÇALIŞMALARI	69
6.	TARIM SEKTÖRÜNÜN AB UYUM SÜRECİNDE GELDİĞİ NOKTA, KARŞILAŞTIKLARI UYUM SORUNLARI	77
6.1.	AB ORTAK TARIM POLİTİKASI	77
6.2.	DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ TARIM ANLAŞMASI	78
7.	TARIM SEKTÖRÜNÜN REKABET GÜCÜNÜN ARTIRILMASI VE VERİMLİLİK	81
8.	TARIM SEKTÖRÜNÜN SWOT ANALİZİ	83
9.	SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	87

1. TARIM SEKTÖRÜNÜN TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERİ

1.1. Temel Göstergeler ve Tarımın Payı

Türkiye genel olarak dağlık bir arazi yapısına sahiptir. Türkiye'de arazilerin %55,9'u 1.000 m'nin üstünde yükseltiye ve %62,5'i %15'ten daha fazla eğime sahiptir. Hakim rüzgârların ve bunların getirdiği deniz etkisinin altında olsa da kuzeydeki ve güneydeki sıradağlar nedeniyle Türkiye'nin iklim özellikleri ile yeryüzü şekli özellikleri arasında sıkı bir bağ vardır. Türkiye'nin arazi yapısı ile buna bağlı olarak değişen iklim özellikleri farklı coğrafi bölgelerin, bunların içinde de mikro iklimlerin oluşumunu mümkün kılmıştır.

Türkiye'de toplam arazinin %24,5'i I+II+III. sınıf topraklardan oluşmaktadır. Bu kaliteli üç sınıf toprak içinde tarım topraklarının payı, %90'dır. Türkiye'nin 77,9 milyon hektar olan toprak varlığının 26,3 milyon hektarını tarım arazileri oluşturmaktadır.

Türkiye'de özel mülkiyete dayalı küçük aile işletmelerinin hakim olduğu bir tarımsal yapı mevcuttur. İşlenen arazilerdeki genişlemeyle birlikte, işletme sayısı da artmış ve ortalama işletme arazisi 60 dekar civarına yükselmiştir. Özellikle miras ve arazi hukukunda yapılacak düzenlemelerle ortalama işletme arazisinin daha da artması söz konusu olabilecektir.

Temel göstergeler (2002-2011)

Temel Göstergeler	2002			2011		
	TÜRKİYE	TARIM	Tarımın Payı (%)	TÜRKİYE	TARIM	Tarımın Payı (%)
Nüfus (Milyon)	69,3	23,7	34,2	74,7	17,3	23,2
İstihdam (Milyon)	21,3	7,4	34,9	24,1	6,1	25,5
Milli Gelir (Milyar \$)	230,5	23,7	10,3	772,3	62,7	8,1
Kişi Başına Gelir (\$)	3.492	1.064	28,6	10.444	3.653	35,0
İhracat (Milyar \$)	36,0	4,0	11,2	134,9	15,3	11,3
İthalat (Milyar \$)	51,5	3,9	7,7	240,8	17,6	7,3

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2013

Türkiye'nin toplam nüfusu artmasına rağmen tarımla uğraşan nüfusun azalması ve %23,2 oranına düşmesi kırsaldan şehirlere göçün bir göstergesidir. Aynı şekilde istihdam artmış olmasına rağmen tarım sektöründe istihdam azalmış ve %25,5 olmuştur. Tarımdan elde edilen gelirin 62 milyar TL civarına çıkmasına rağmen milli gelir içindeki payı azalmıştır.

1.2. Tarım Sektöründe İstihdam

Türkiye'de çalışan her dört kişiden biri tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Bunun da %83,8'i kayıtsızdır. Tarım sektöründe istihdam edilen 15 yaş ve üstü işgücünün çok büyük bir kısmı ya kendi işletmesinde ve kendi hesabına ya da aile işletmesinde çalışmaktadır. Tarım sektöründe istihdam edilen kadın nüfusunun neredeyse tamamı (%96,2) kayıtsızdır.

Tarımsal İstihdam, 2008-2011 (15+ yaş)

		Bin kişi				%
		2008	2009	2010	2011	Kayıtsız
Genel	Ücretli, Maaşlı ve Yevmiyeli	12.937	12.770	13.762	14.876	
	İşveren ve Kendi Hesabına	5.573	5.638	5.750	5.931	
	Ücretsiz Aile İşçisi	2.684	2.870	3.083	3.303	
	Toplam	21.194	21.227	22.594	24.110	42,1 35,6 (Erkek) 57,8 (Kadın)
Tarım	Ücretli, Maaşlı Ve Yevmiyeli	434	454	527	623	
	İşveren ve Kendi Hesabına	2.316	2.371	2.513	2.653	
	Ücretsiz Aile İşçisi	2.266	2.416	2.643	2.866	
	Toplam	5.016	5.240	5.683	6.143	83,8 72,5 (Erkek) 96,2 (Kadın)
Tarımsal İstihdam Payı (%)		23,7	24,6	25,2	25,5	

Kaynak: TÜİK, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları, 2013.

1.3. Tarım Sektöründe Mesleki Eğitim

Tarım sektöründe mesleki eğitim Ziraat Fakültelerinde yetişen Ziraat Mühendislerinden başlar, Meslek Yüksek Okullarında ve Meslek Liselerinde yetişen konu bazlı teknisyen ve tekniklerle devam eder ve çiftçi eğitimi ile son bulur.

Tarım sektörü için en önemli yüksek öğrenim kurumu olan Ziraat Fakültelerinin sayısı 1933 yılında bir iken 2013 yılında 24 adet olmuştur. Farklı konularda tekniker veya eksperlik seviyesinde eğitimler veren meslek yüksek okulları da bulunmaktadır. Buralardan yetişenler öncelikle Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı bünyesinde istihdam edilmektedirler.

Tarım sektöründe verimliliği etkileyen faktörlerden bir diğeri de üreticilerin eğitimidir. Çünkü teknolojilerin uygulanması ancak bilgi ve eğitim ile gerçekleşir. Tarımda teknolojik bilgi birikimin sağlanmasında devletin müdahalesi gerekmektedir. Tarımsal yayım faaliyeti de bu açıdan değerlendirildiğinde bir müdahale aracı olmaktadır. Devlet değişik araç ve metotlarla tarım sektörüne müdahale etmelidir.

Ülkemizde tarımsal yayım açısından yetersizlikler yaşanmaktadır. Yaygın eğitimde TV kanallarının acilen kurulması gerekmektedir. Sadece il müdürlüğü çiftçi eğitim şubeleri ile veya köylere dağılan tarım danışmanları ile yürütülmesi yeterli olmamaktadır.

1.4. Tarım Sektöründe Üretim Miktarları

Türkiye’de tarım sektörü içinde yer alan bütün bitkisel ürünler tarla bitkileri ve bahçe bitkileri olarak iki grupta toplanır. Bahçe bitkileri ise, meyve, sebze ve süs bitkilerinden oluşurken tahıllardan yem bitkilerine kadar olan bütün ürünler de tarla bitkileri olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye’nin süs bitkileri hariç toplan bitkisel üretimi yaklaşık 105 milyon tondur. Bu üretimin yarısından fazlası olan yaklaşık 60 milyon tonu tarla bitkilerinden elde edilirken bunu sebze ve meyve alanları takip etmektedir. Tek yıllık ürünlerden oluşan tarla tarımında yıllar itibariyle iniş ve çıkışlar bulunmaktadır ancak 60 milyon civarında ortalama bir üretim söz konusudur. Oysa hem meyve hem de sebze tarımında giderek artan bir üretim söz konusudur. Genel anlamda taze tüketim ve taze olarak sanayiye işlenen ve depolama ve nakliyede çok dikkat edilmesi gerek bir ürün grubu olan meyve ve sebze ürünlerinde birim alana verim ve kalitenin artması yanında hasat sonrası altyapının gelişmesi ile iç tüketim yanında ihracatta da artışlar söz konusu olmaya başlamıştır.

Genel Üretim Miktarı (Ton)

Ürünler	2002	2010	2011	2012
Tarla	58.119.719	60.663.948	61.711.796	58.791.495
Meyve (zeytin+bağ dahil)	13.273.350	16.385.745	16.993.476	17.810.942
Sebze	25.823.567	25.997.195	27.547.462	27.752.706
Toplam	97.216.636	103.046.888	106.252.734	104.355.143

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2013

Yaklaşık 105 milyon ton toplam ürün, 20 milyon hektar tarım alanından elde edilmektedir. Bu 20 milyon hektar tarım alanının %4’lük kısmında sebze tarımı yapıldığı halde üretimin 27’sini tek başına sağlamaktadır. Bu da birim alana verimin sebze tarımında ne kadar yüksek olduğunu göstermektedir. Yine 20 milyon hektar tarım alanının %15’lik kısmını oluşturan meyvecilik alanında üretimin %17’si karşılanmaktadır. Sebze ve meyve tarımı entansif tarım olarak değerlendirilir. Emek yoğun, işletme maliyeti yüksek olan bir üretim grubudur. Ancak birim alana en yüksek geliri getiren tarımsal üretimdir. Üretimden tüketime kadar olan süreç içinde alt yapı eksikliği olduğu durumda ise verim ve kalite ile birlikte gelir de azalacaktır.

Genel Üretim Alanı (Ha)

Ürünler	2002	2009	2010	2011
Tarla	18.123.396	16.335.854	16.459.861	15.845.513
Meyve (zeytin+bağ dahil)	2.584.525	2.894.422	2.955.270	3.033.043
Sebze	831.255	741.441	729.447	734.309
Toplam	21.539.176	19.971.717	20.144.578	19.612.865

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2013

Tarım sektörünün insan beslenmesi dışında kalan ve bitkisel üretime konu olan bitki grubu ise süs bitkileridir. Bu ürün grubu insanların gelir seviyesine bağlı olarak üretilen ve değerlendirilen bir sektörü oluşturmaktadır. Ancak sadece gelirin yüksek olması değil eğitim ve kültürün de büyük etkisinin olduğu çok farklı özelliklere sahip bir sektörü oluşturur.

Türkiye’de ticari anlamda kesme çiçek üretimi, 1940’lı yıllarda İstanbul ve çevresinde başlamış, daha sonra Yalova da önemli bir üretim merkezi konumuna gelmiştir. 1985 yılından itibaren Antalya’dan yapılmaya başlayan kesme çiçek ihracatı, çiçek üretim alanlarını bu bölgede hızla artırmıştır. İhracata yönelik üretimin dolaylı yollarla teşvik edilmesi ve bitki materyali ithaline getirilen kolaylıklar, kesme çiçek üretim alanı ve miktarında önemli artışların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Türkiye, süs bitkileri yetiştiriciliğinde uygun iklimsel ve coğrafi koşulları, pazar ülkelere yakınlığı ve ucuz işgücüne sahip olması gibi nedenlerle önemli avantajlara sahiptir.

Türkiye’de 28 ilde süs bitkileri üretimi yapılmaktadır. Üretimin en fazla yapıldığı iller sırasıyla İzmir, Sakarya, Antalya, Yalova, Bursa ve Isparta’dır. Antalya ve İzmir kesme çiçek üretiminde en önemli illerdir. Marmara ve Ege Bölgesinde (İstanbul, Yalova, İzmir, Aydın) yapılan kesme çiçek üretimi genellikle iç pazara yöneliktir. Antalya bölgesinde ise çoğunluğu seralarda olmak üzere yüksek kaliteli ve ihracata yönelik üretim yapılmaktadır.

Sakarya, Yalova, İstanbul, Adana, Osmaniye iç ve dış mekan bitkileri üretiminde önemli yere sahiptir. Sakarya bölgesi de istatistiklerden görülmeyen ama son 5 yıldır çok önemli dış mekan süs bitkileri üretimi yapılan bir bölgedir. Bu bölgede üretimin ihracata yönelik konumlandırıldığı 500 hektara yakın üretim alanı bulunmaktadır. Özellikle Sakarya merkez olmak üzere Arifiye, Sapanca, Pamukova ilçelerinde yoğun üretim alanları görülmektedir.

Türkiye’de dış mekan süs bitkileri tüketimi 1986 döneminden sonra ivme kazanmıştır. Bunun nedenleri arasında: Değişen çevre anlayışı, yerel yönetimlerin çevre düzenlemelerini önemsemesi; Oto yolların yapımında yol ağaçlandırmalarına da önemli miktarda parasal kaynak ayrılması; Şehirlerin dışında metropollerde bahçeli villa tipi yerleşimin gelişmesi ve Turizmin gelişmesi ile turistik tesislerin çevre düzenlemeleri yapmaları; Dış mekan süs bitkileri fidanına olan talebi ve tüketimi arttırmıştır.

Ülkemizde belediyelerin başlattığı peyzaj çalışmaları ile birlikte dış mekan bitkileri üretimi artarken gelir seviyesine bağlı olarak da iç mekan ve kesme çiçek üretimi artmıştır. Üretim sadece iç pazar için değil dış pazar için de yapılmaktadır.

Süs bitkileri üretimi seralarda ve açık alanda yapılmaktadır. Alan olarak değerlendirildiğinde sebze tarım alanının bile %1’ini oluşturan bir alanda üretim yapılır ancak çok çok fazla üreticiye gelir

getiren bir istihdam sağlayan bir sektördür. Yaklaşık bin hektar kapalı 8 bin hektar açık alanda yapılan üretim sonucunda iç mekân, dış mekân, çiçek soğanı ve kesme çiçek olarak gittikçe artan oranlarda üretimler söz konusu olmuştur. 2009 yılında 2,5 milyar olan kesme çiçek üretiminin 2010 yılında 980 milyona düşmesi sektörün ekonomik krizlerle ilişkisinin ne kadar yakın olduğunun göstergesidir.

Süs Bitkileri Ekim Alanı ve Üretim Miktarı

Yıllar	Üretim Yeri		Üretim (Adet)			
	Kapalı Alan (ha)	Açık Alan (ha)	İç Mekân	Dış Mekân	Kesme Çiçek	Çiçek Soğanı
2009	1.477	4.668	10.023.070	57.890.896	2.530.876.699	56.597.826
2010	1.136	5.993	17.742.854	198.247.809	982.071.093	60.599.342
2011	1.224	8.066	29.825.907	196.924.701	1.119.891.793	62.904.097

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2013

Süs Bitkileri Üretim Alanı (Da)

Faaliyet Alanı	2002	2009	2010	2011
Kesme Çiçekler	10.097	15.434	10.973	10.874
İç Mekân (saksılı) Süs Bitkileri	800	1.769	998	1.127
Dış Mekân Süs Bitkileri	8.017	19.611	33.853	35.071
Çiçek Soğanları	256	755	543	788
Toplam	19.170	37.569	47.009	47.860

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2013

1.4.1. Tarla Ürünleri Üretim

Tarla bitkileri; tahıllar, kuru baklagiller, yumru bitkiler, yağlı tohumlar, tütün, tekstilde kullanılan bitkiler, tıbbi bitkiler ve yem bitkileri olarak gruplar altında incelenir. Yaklaşık 60 milyon ton üretimin yarısından fazlası yaklaşık 34 milyon tonu tahıllar, 20 milyon tonunu ise yumru bitkiler oluşturmaktadır. Alt gruplar içinde ise 20 milyon tonu Buğday, 15 milyon tonu Şeker pancar ve 7 milyon tonu Arpa en fazla üretimi yapılan tarla ürünleridir. Genel olarak tarla bitkileri üretiminde yıllar arasında çok büyük farklılıklar bulunmamakla beraber bazı ürünlerde ürün miktarı artarken bazı ürünlerde azalmalar söz konusu olmuştur. Bunda ürün desteklemesinin veya ithalatın büyük etkisi olmuştur. Tütün, bakla, yeşil mercimek üretimi azalırken çeltik, mısır, ayçiçeği üretimi artmıştır.

Tarla Ürünleri Üretim Miktarı (Ton)

Ürünler	2002	2011	2012
TAHILLAR	30.830.650	35.202.073	33.377.430
1-Buğday	19.500.000	21.800.000	20.100.000
2-Mısır (dane)	2.100.000	4.200.000	4.600.000
3-Çeltik	360.000	900.000	880.000
4-Arpa	8.300.000	7.600.000	7.100.000
5-Çavdar	255.000	365.750	370.000
6-Yulaf	290.000	218.040	210.000
7-Kaplıca	8.000	7.018	6.565
8-Darı	7.200	6.253	4.759
9-Kuşyemi	450	30	2
10-Mahlut	10.000	1.005	990
11-Tritikale		103.797	105.000
12-Sorgum		180	114
KURU BAKLAGİLLER	1.500.100	1.120.271	1.180.168
1-Bakla (yemeklik)	22.000	7.963	7.868
2-Bezelye	4.000	3.628	2.686
3-Nohut	650.000	487.477	518.000
4-Fasulye (kuru)	250.000	200.673	200.000
5-Mercimek (kırmızı)	500.000	380.000	410.000
6-Mercimek (yeşil)	65.000	25.952	28.000
7-Börülce	2.200	2.149	2.111
8-Burçak (dane)	3.000	5.549	5.037
9-Buy (Çemen otu)	1.900	141	67
10-Mürdümük (culbant)	2.000	6.739	6.399
YUMRU BİTKİLER	21.723.266	20.775.453	19.822.808
1-Patates	5.200.000	4.613.071	4.795.122
2-Tatlı patates		35.010	26.815
3-Yerelması	100	883	871
4-Şeker pancarı	16.523.166	16.126.489	15.000.000
YAĞLI TOHURLAR	1.057.705	1.699.151	1.764.921
1-Soya	75.000	102.260	122.114

Ürünler	2002	2011	2012
2-Yerfıstığı	90.000	90.416	122.780
3-Ayçiçeği	850.000	1.335.000	1.370.000
4-Susam	22.000	18.000	16.221
5-Aspir	25	18.228	19.945
6-Kolza (kanola)	1.500	91.239	110.000
7-Keten (tohum)	130	0	13
8-Kenevir (tohum)	50	8	4
9-Haşhaş (tohum)	19.000	44.000	3.844
TÜTÜN	152.856	55.000	80.000
TEKSTİLDE KULLANILAN BİTKİLER	2.542.782	2.580.020	2.320.006
1-Pamuk (kütlü)	2.541.832	2.580.000	2.320.000
2-Keten (lif)	50	4	0
3-Kenevir (lif)	900	16	6
TIBBİ BİTKİLER	18.280	42.738	5.249
1-Haşhaş (kapsül)	17.530	40.979	3.497
2-Şerbetçi otu	750	1.759	1.752
YEM BİTKİLERİ	294.080	247.090	240.913
1-Acı bakla	500	417	423
2-Bakla (hayvan yemi)	10.000	11.715	10.538
3-Fiğ	130.000	107.844	104.342
4-Hayvan pancarı	153.580	127.114	125.610
GENEL TOPLAM	58.119.719	61.721.796	58.791.495

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2013

Ürün artışı miktarı ekim alanı artışı ile orantılı değil ise bu birim alana verim artışı olduğu anlamına gelmektedir. Verim artışının nedenlerinin başında ise tohumluk gelmektedir. Sulama, gübreleme, ilaçlama ve mekanizasyon gibi bazı kültürel tedbirler de verimliliği artıran diğer unsurlardır.

Tek başına tahıl üretim değerleri incelendiğinde buğday ve arpa üretiminde verim artışı çok yüksek olmaz iken dane mısır ve çeltik üretiminde ciddi verim artışı olmuştur.

Tahıl üretiminin alan, miktar ve verim değerleri

Ürünler	Yıllar	Ekim Alanı (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Ha)
Buğday	2002	9.300.000	19.500.000	2.100
	2005	9.250.000	21.500.000	2.320
	2010	8.103.400	19.660.000	2.410
	2011	8.096.000	21.800.000	2.670
Arpa	2002	3.600.000	8.300.000	2.310
	2005	3.650.000	9.500.000	2.600
	2010	3.040.000	7.250.000	2.410
	2011	2.868.833	7.600.000	2.640
D.Mısır	2002	500.000	2.100.000	4.220
	2005	600.000	4.200.000	7.000
	2010	594.000	4.310.000	7.260
	2011	589.000	4.200.000	7.170
Çeltik	2002	60.000	360.000	6.000
	2005	85.000	600.000	7.060
	2010	99.000	860.000	8.690
	2011	99.400	900.000	9.060
Çavdar	2002	150.000	255.000	1.700
	2005	130.000	270.000	2.080
	2010	141.000	365.560	2.590
	2011	127.653	365.750	2.870
Yulaf	2002	155.000	290.000	1.870
	2005	133.000	270.000	2.030
	2010	88.390	203.870	2.330
	2011	85.862	218.040	2.540

Kaynak: TÜİK

Dünyanın en stratejik ürün grubunu oluşturan tahılların dış ticareti önemlidir. 1980'li yıllara gelinceye kadar tüm tahıl ürünlerinde net ihracatçı olan ülkemiz daha sonraki yıllarda üretim artışının nüfus ve tüketimde görülen artışa paralel bir seyir izlememesi neticesinde, bazı ürünlerde net ithalatçı olmuştur.

Buğday ithalatı iklime bağlı olarak üretimde meydana gelen değişikliğe bağlı olarak inişli çıkışlı bir seyir izlemektedir. Sanayiye uygun kaliteli buğday ihtiyacının karşılanamaması da ithalattı artırmaktadır. Üretim yeterli düzeyde olmaması ve Dahilde İşleme İzin Belgesi kapsamında buğday ithalatına izin verilmesi buğday ithalatındaki artışın nedenleridir. Buğday ithalatı genelde Rusya Federasyonu, Almanya, Kazakistan ve Ukrayna'dan gerçekleştirilmektedir. Arpa üretiminde

düşüşe bağlı olarak arzdaki azalma arpa ithalatını yükseltmiştir. Arpa ithal edilen ülkeler genelde Fransa, Rusya Federasyonu, İngiltere ve Ukrayna olmuştur. Mısırdaki net ithalatçı konumunda iken 2005 yılında gerçekleştirilen 4 milyon ton civarında üretim ile kendi kendine yeterli hale gelmiş ve hatta mısır ihracatına başlamıştır. Mısır ithalat edilen ülkeler Ukrayna, Rusya ve Romanya olmuştur.

Tahılların ithalat ve ihracat miktar ve değerleri

Ürünler	Yıllar	İthalat		İhracat	
		Miktarı (Ton)	Değeri (Bin \$)	Miktarı (Ton)	Değeri (Bin \$)
Buğday	2002	1.116.575	150.472	55.329	9.781
	2005	135.596	25.031	327.931	52.155
	2010	2.573.567	654.472	1.166.217	197.428
	2011	4.753.697	1.622.113	1.985	860
Arpa	2002	16.759	2.435	595.824	58.910
	2005	52.182	10.608	289.394	39.054
	2010	57.075	11.932	500.791	74.913
	2011	35.999	13.541	2.871	918
D.Mısır	2002	1.179.937	133.754	9.019	10.953
	2005	218.059	47.335	127.581	22.327
	2010	452.362	124.157	10.649	26.006
	2011	381.293	136.120	13.995	27.923
Çeltik	2002	292.024	48.803	186	781
	2005	102.197	26.231	298	1.046
	2010	409.199	172.977	307	47.439
	2011	277.083	112.349	834	74.084
Çavdar	2002	18.279	1.727	0	0
	2005	67.123	7.944	0	0
	2010	0	0	1	1
	2011	0	0	1	1
Yulaf	2002	5.223	318	0,3	0,207
	2005	7.201	789	40	9
	2010	0	0	0	0
	2011	7.475	2.813	0,2	0,5

Kaynak: TÜİK

1.4.2. Baklagiller

Baklagillerin üretiminde ekim alanı azalırken verimin bir miktar artmasına rağmen üretim de azalmıştır. Üretime rağmen kuru fasulyede düzenli bir ithalat söz konusu iken mercimekte bu durum özellikle yeşil mercimekte ithalatın lehine sürekli artmış durumdadır.

Baklagillerin üretiminin alan, miktar ve verim değerleri

Ürünler	Yıllar	Ekim Alanı (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Ha)
Kuru Fasulye	2002	180.000	250.000	1.389
	2005	141.200	210.000	1.487
	2010	103.381	212.758	2.060
	2011	94.625	200.673	2.120
Nohut	2002	660.000	650.000	985
	2005	557.800	600.000	1.076
	2010	455.690	530.634	1.190
	2011	446.412	487.477	1.220
Mercimek	2002	492.000	565.000	1.190
	2005	439.900	570.000	1.350
	2010	234.492	447.400	2.000
	2011	214.847	405.952	1.980

Kaynak: TÜİK

Baklagillerin ithalat ve ihracat miktar ve değerleri

Ürünler	Yıllar	İthalat		İhracat	
		Miktarı (Ton)	Değeri (Bin \$)	Miktarı (Ton)	Değeri (Bin \$)
Kuru Fasulye	2002	41.488	21.583	20.278	14.217
	2005	37.687	22.295	2.603	3.183
	2010	37.192	38.359	1.579	2.482
	2011	32.504	34.650	1.317	1.997
Nohut	2002	10.636	3.832	108.291	49.537
	2005	646	358	123.592	83.026
	2010	7.585	7.286	56.911	54.724
	2011	8.450	9.641	28.205	36.507
Mercimek	2002	22.668	8.325	136.070	51.914
	2005	64.280	29.161	118.421	71.014
	2010	210.288	193.831	194.711	216.734
	2011	309.560	209.554	212.598	200.886

Kaynak: TÜİK

1.4.3. Endüstri Bitkileri

Tarla bitkileri içinde buğdaydan sonra en fazla üretimi yapılan şeker pancarında ekim alanı azalmasına rağmen verimin artmasına bağlı olarak üretim artmış durumdadır. Şeker piyasası ile ilgili yapılan planlamalar sonucunda şeker pancarının ithalat ve ihracatı söz konusu değildir.

Patates üretiminde hastalık ve zararlılara dayanıklı yüksek verimli ve kaliteli tohumluk kullanımı sonucu önemli verim ve üretim artışı elde edilmiştir. Patatesin depolama imkanlarının yetersizliği, dış pazarlardaki belirsizlik ve fiyat dalgalanmaları, talebe uygun üretim yapılamaması ve güçlü pazarlama kuruluşlarının bulunmaması nedeniyle ürünler gerektiği şekilde değerlendirilememektedir.

Türkiye, pamuk üretimi bakımından elverişli ekolojik şartlara sahiptir. Özellikle Ege, Güneydoğu, Akdeniz ve bir kısım Doğu ve Orta Anadolu illerinde pamuk ekimi yapılmaktadır. Pamuk ekim alanında yıllar itibarıyla bakıldığında azalış olduğu görülmektedir. Ekim alanlarında azalışın tersine verim artışına bağlı olarak üretimde artış gözlenmektedir. Pamuk ithalatında miktar bakımından değişkenlik görülmeyle birlikte ortalama 700 bin ton pamuk için daha önceki yıllarda ödenen fiyatın 4 katına ulaşması önemlidir.

Endüstri Bitkilerinin üretiminin alan, miktar ve verim değerleri

Ürünler	Yıllar	Ekim Alanı (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Ha)
Kütlü Pamuk	2002	721.077	2.541.832	3.530
	2005	546.880	2.240.000	4.100
	2010	480.650	2.150.000	4.480
	2011	542.000	2.580.000	4.760
Ş.Pancarı	2002	372.468	16.523.166	44.360
	2005	335.812	15.181.247	45.210
	2010	329.167	17.942.108	54.590
	2011	297.265	16.126.489	54.880
Patates	2002	198.000	5.200.000	26.300
	2005	154.300	4.090.000	26.720
	2010	140.724	4.513.453	32.510
	2011	144.912	4.613.071	32.600

Kaynak: TÜİK

Endüstri Bitkilerinin ithalat ve ihracat miktar ve değerleri

Ürünler	Yıllar	İthalat		İhracat	
		Miktarı (Ton)	Değeri (Bin \$)	Miktarı (Ton)	Değeri (Bin \$)
Kütlü Pamuk	2002	549.210	496.744	79.374	67.500
	2005	781.132	911.126	90.498	91.939
	2010	895.089	1.726.419	82.512	137.293
	2011	611.924	1.864.387	106.360	268.655
Ş.Pancarı	2002	46.000	2.923	0,1	0,149
	2005	18.900	1.445	0	0
	2010	0	0	0	0
	2011				
Patates	2002	2.890	225	32.128	2.295
	2005	13.701	7.693	78.041	6.400
	2010	1.335	624	84.365	9.689
	2011	6.282	2.866	100.292	6.282

Kaynak: TÜİK

1.4.4. Yağlı Tohumlu Bitkiler

Türkiye’de en önemli sorunlardan biri bitkisel yağ açığıdır. Bu açığı kapatabilmek için her yıl ithalata yaklaşık 4 milyar \$ ödenmektedir. İzlenen destekleme politikalarıyla, yağlı tohum üretiminde arzulan gelişme sağlanamamıştır. Bunun başlıca nedeni uygulanan fiyat politikaları ve hatalı ithalat politikalarıdır. Türkiye’de tarımı yapılan yağlı tohumlar başta ayçiçeği olmak üzere pamuk ve soya’dır. Bu bitkileri susam, haşhaş, kendir, yarfıstığı, aspir ve kolza/kanola gibi bitkiler izlemektedir.

Türkiye dünyada sayılı ayçiçeği üretici ülkeler arasındadır. Dünya ayçiçeği ekiliş alanındaki payı %2, üretimdeki payı ise %3’tür. Ayçiçeği verimi son beş yıllık verilere bakıldığında 1.700-2.000 Kg/ha arasında seyretmektedir. Buna karşılık, dünya ortalaması 1.242 Kg/ha’dır. Bu verilere göre Türkiye verim açısından dünya ortalamasının üzerindedir. Diğer yağlı tohumların üretiminde ekim alanları artmasına rağmen istenen seviyede olmamıştır. Kolza veya kanola üretiminde ise ekim alanı artmasına rağmen üretim artışı olmamıştır.

Soya üretimi için yıllardır verilen teşviklere rağmen üretiminin artmaması nedeniyle çok önemli bir ithalat ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. 1,5 milyon ton ithalata karşılık ödenen döviz miktarı önceki yıllara göre giderek artan bir seyir izlemektedir.

Yağlı tohumlarda bir diğer sorun ise üretimin Biyoyakıt olarak değerlendirilmesidir. Sulanabilir arazi miktarı sınırlı olduğu halde yağlı tohumların bu amaçla kullanılması yemeklik için ithalatımızı artıracaktır.

Yağlı Tohumlu Bitkilerin üretiminin alan, miktar ve verim değerleri

Ürünler	Yıllar	Ekim Alanı (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Ha)
Ayçiçeği	2002	550.000	850.000	1.550
	2005	566.000	975.000	1.720
	2010	641.400	1.320.000	2.120
	2011	655.700	1.365.000	2.100
Soya	2002	25.500	75.000	2.940
	2005	8.600	29.000	3.370
	2010	23.473	86.540	3.690
	2011	26.420	106.722	3.870
Kolza	2002	550	1.500	2.730
	2005	700	1.200	1.710
	2010	31.250	106.450	3.410
	2011	26.830	91.239	3.400
Aspir	2002	40	25	630
	2005	173	215	1.243
	2010	13.500	26.000	1.930
	2011	13.166	18.228	1.380
Susam	2002	48.000	22.000	460
	2005	42.450	26.000	610
	2010	31.824	23.460	740
	2011	26.645	18.000	68

Kaynak: TÜİK

Yağlı Tohumlu Bitkilerin ithalat ve ihracat miktar ve değerleri

Ürünler	Yıllar	İthalat		İhracat	
		Miktarı (Ton)	Değeri	Miktarı (Ton)	Değeri
			(Bin \$)		(Bin \$)
Ayçiçeği	2002	129.108	42.008	2.319	3.713
	2005	491.325	161.759	8.128	16.914
	2010	648.612	349.690	21.616	58.892
	2011	905.686	589.577	32.371	81.122
Soya	2002	612.497	139.614	166	40
	2005	1.154.504	328.533	4	3
	2010	1.756.065	742.426	0	0
	2011	1.297.759	687.468	2	5
Kolza	2002	54	83	1	0,918
	2005	64.611	18.198	0,2	0,153
	2010	307.077	150.379	0	0
	2011	107.176	71.383	0	0
Aspir	2002	0	0	0	0
	2005	0	0	0	0
	2010	0	0	165	98
	2011	25	15	10	9
Susam	2002	70.320	33.670	3.913	4.460
	2005	86.413	64.332	4.312	6.931
	2010	102.058	141.870	2.997	7.104
	2011	91.266	126.730	2.693	6.055

Kaynak: TÜİK

1.4.5. Meyvecilik

Emek ve sermaye yoğun bir tarım ürünü olan meyvecilik sektöründe üretimimiz yıllar itibariyle düzenli olarak artış göstermektedir. Bunda etkili olan faktörler özellikle tarımsal altyapının gelişmesi, sertifikalı fidan üretimin artması ve ticari boyutta tamamen ihracata yönelik üretimdir. Ekili alandaki azalmaya karşılık meyve dikim alanı artış eğilimindedir. 2006-2011 yılları arasında meyve üretimi yüzde 12,8 artmıştır. Ancak sektörde üretimden ziyade kalite sorunu devam etmektedir. Değişen pazar isteklerine uygun nitelikte ürünlerin temininde güçlükler yaşanmakta, ayrıca hasat döneminin kısalığı nedeniyle arz kısa bir döneme yığılmaktadır.

Birçok meyve türünde dünyada en büyük üretici konumunda olduğumuz halde bunu iyi değerlendirememiştir. Dünya fındık üretiminde en büyük üretici konumunda olmamız fındık piyasasında etkinliğimiz yoktur. Fındık ihracatında yaşanan sorunlar nedeniyle üreticinin elinde veya tüccarın depolarında bekleyen fındık, depolama şartlarına bağlı olarak okside olmaya ve ileri aşamada afla toksin gelişmesine maruz kalacaktır. Artık tüketimi imkansız hale gelen ham fındık, yağa işlenip satılmak zorunda kalınmaktadır. Ham fındık yerine işlenmiş ve katma değer katılmış olarak iç ve dış piyasaya sunulmuş olsa dış pazarda söz sahibi olunabilecektir. [2009 yılında yayımlanan 2009/15201 sayılı "Fındık Üreticilerine Alan Bazlı Gelir Desteği ve Alternatif Ürüne Geçen Üreticilere Telafi Edici Ödeme Yapılmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı" çerçevesinde yürütülen politikalar ile fındık alanlarının azaltılması hedeflenmiştir.]

Türkiye özellikle, her ekolojik bölgesinin avantajlarını bilerek yeni yatırımlar planlamalıdır. Birim alandan alınan pazarlanabilir ürün miktarını artıracak önlemler alınmalıdır. Bugünkü durumda çilek, kiraz, turuncgiller tarımında uygulanan teknikler bu konuda gelişmiş ülkelerle yarışabilecek durumdadır. Elma, badem, ceviz ve antepfıstığı tarımındaki gelişmeler de memnunluk vericidir. Türkiye mevcut meyve yetiştirme potansiyelini gereği gibi kullanabilirse ciddi bir ihracat geliri elde edilebilir.

Taze tüketimi yanında kurutulmuş incir ve kayısı üretiminde ve ihracatında önemli bir yere sahip olmamıza rağmen teknoloji açısından beklenen gelişmenin olmaması nedeniyle bazı yıllar pazarlamada sıkıntı yaşanması söz konusu olabilmektedir.

Üzüm, elma, zeytin, portakal, çay gibi yüksek üretim değerine sahip meyve türlerinde ürünün değerlendirilmesinde ve pazarlanmasında alt yapının önemi çok büyüktür. Meyve yetiştiriciliğinde, sınıflamada, muhafazada, taşıma ve pazarlamada modernizasyona gidilmesi sonucu birçok üründe gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşılmıştır.

Ülkemize Cumhuriyet'in ilk yıllarında getirilen ve yetiştirilmeye başlanan çay ağacı, siyah çay tüketiminin artması ile birlikte üretimde dünya beşincisi olacak duruma gelen çay sektöründe ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Kamu İktisadi Devlet Teşekkülü olan ÇAYKUR'un hazırladığı olduğu bir rapora göre:

Çay, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yaşayan halkın ekonomik anlamda tek tarımsal gelir kaynağı, kişi başına yıllık 3 kg'ı aşan tüketim miktarı ile de ülkemizin önemli ve vazgeçilemez bir içeceği. Son beş yıldır, kamu ve özel sektör tarafından çay üreticilerinden satın alınan yıllık yaş çay miktarı 1,1-1,3 milyon ton, üretilen kuru çay miktarı ise yaklaşık 220 -230 bin ton arasında değişmektedir. Bölgede kamuya ait 47, özel sektöre ait farklı işleme kapasitelerine sahip 200'ün üzerinde çay imalat fabrikaları bulunmaktadır. Üretimde yüzde 50-55 paya sahip olan ÇAYKUR bir Kamu İktisadi Devlet Teşekkülü'dür. Yıllık 110-120 bin ton arasında siyah çay üretmektedir. 2004 yılından itibaren yeşil çay üretimine, 2009 yılından itibaren ise organik siyah ve yeşil çay üretimine başlamıştır. Çay tarımında kaliteli çay yaprağı temini amacıyla 1994 yılında başlayan budama uygulaması, bugün 1/10 şeklinde hala devam etmektedir. Türkiye'nin çay ihracatı son yıllarda yıllık 2.000-5.000 ton, ithalat miktarı 2.000-4.000 ton arasındadır. FAO 2010 yılı verilerine göre; dünyada çay tarım alanı 3,1 milyon hektar, üretim miktarı 4,5 milyon tondur. Türkiye çay tarım alanı bakımından 7 nci sırada, kuru çay (siyah çay) üretim miktarı bakımından 5 inci sırada, çay tüketim potansiyeli yönünden ise Hindistan ve Çin'in ardından 3 üncü sırada yer almaktadır. Alan, üretim ve tüketim açısından dünyada göreceli üstünlüğe sahip olan çay tarım ve sanayinin, ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan sürdürülebilir bir sektöre dönüşmesi ve uluslararası standartlara uygun üretim yapar duruma gelmesi önemlidir. ÇAYKUR tarafından başlatılan organik çay projesi bu alanda önemli bir gelişmedir. Ayrıca belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesi için öncelikle sektörün temel sorunlarının çözümüne yönelik tedbirlerin alınması şarttır (ÇAYKUR, 2011).

Meyve Üretim Miktarı (Ton)

ÜRÜNLER	2002	2011	2012
YUMUŞAK ÇEKİRDEKLİLER	2.666.400	3.210.640	3.484.919
1-Armut	340.000	386.382	442.646
2-Ayva	110.000	127.767	136.577
3-Elma	2.200.000	2.680.075	2.888.985
4-Muşmula	4.600	4.323	4.606
5-Yenidünya	11.800	12.093	12.105
SERT ÇEKİRDEKLİLER	1.932.700	3.878.852	4.201.288
1-Erik	200.000	268.696	300.046
2-İğde	4.700	4.905	4.896
3-Kayısı	315.000	650.000	760.000
4-Kızılcık	11.000	12.427	12.368
5-Kiraz	210.000	438.550	470.887
6-Şeftali	455.000	545.902	611.165
7-Vişne	100.000	182.234	186.443
8-Zerdali	37.000	26.138	35.483
9-Zeytin	600.000	1.750.000	1.820.000
TURUNÇGİLLER	2.493.000	3.613.766	3.475.024
1-Portakal	1.250.000	1.730.146	1.661.111
2-Mandalina	590.000	872.251	874.832
3-Limon	525.000	790.211	710.211
4-Altıntop	125.000	218.988	226.738
5-Turunç	3.000	2.170	2.132
SERT KABUKLULAR	843.000	855.348	1.151.354
1-Antep Fıstığı	35.000	112.000	150.000
2-Badem	41.000	69.838	80.261
3-Ceviz	120.000	183.240	203.212
4-Fındık	600.000	430.000	660.000
5-Kestane	47.000	60.270	57.881
ÜZÜMSÜ MEYVELER	4.138.250	5.434.870	5.498.357
1-Üzüm	3.500.000	4.296.351	4.185.126
2-Çilek	145.000	302.416	351.834
3-Dut	55.000	76.643	74.170
4-İncir	250.000	260.508	275.002
5-Keçiboynuzu	13.500	13.978	14.166
6-Muz	95.000	206.501	207.727
7-Nar	60.000	217.572	315.150
8-Trabzon Hurması	15.000	28.295	32.392
9-Kivi	2.500	29.231	37.247
10-Avokado	400	1.316	1.463
11-Ahududu	1.850	2.059	4.080
GENEL TOPLAM	12.073.350	16.993.476	17.810.942
1-Çay*	791.700	1.231.141	1.200.000

*Çay verileri genel toplama dahil edilmemiştir.

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2013

1.4.6. Sebzeçilik

Yıllık 27 milyon ton sebze üretimi gerçekleştiren Türkiye; Çin, Hindistan ve ABD'den sonra dünyanın en çok sebze üreten dördüncü ülkesidir. Üretim büyük ölçüde eski sistemlerle yapılmasına rağmen Türkiye, birim alana ve kişi başına sebze üretimi bakımından dünyada ilk sırada yer almakta ve pek çok sebze türünün üretiminde dünyada ilk beş ülke arasına girmektedir. Türkiye'de en yüksek verim, iklim avantajının ve seracılık bölgesi olmasının doğal sonucu olarak Akdeniz Bölgesi'nde alınmaktadır. İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ise birim alandan alınan verim oldukça düşüktür.

Türkiye'de sebze üretiminin büyük bölümünün halen küçük ve dağınık işletmelerde yapılıyor olması önemli bir sorundur. Büyük işletmelerde sebze tarımının özendirilmesi ile üretimde daha yeni teknolojilerin kullanılması mümkün olacaktır. İşletme büyüklüğü arttıkça maliyetin düşecek ve daha güvenli üretimlerin gerçekleşmesi sağlanacak ve buna bağlı olarak da pazarlama kolaylaşacaktır. Bunun için ulusal ve uluslararası yatırımcıların sektöre çekilmesi yönünde çaba sarf edilmelidir. Türkiye'de daha kolay üretilip pazarlanabilecek olan rekabet gücü yüksek ürünlerin tespit edilip bunların yetiştirilmesine öncelik verilmesi gereklidir. Türkiye, bu tür ürünlerin üretimini planlarken, iklim avantajından da en iyi şekilde yararlanmayı düşünmeli ve gerekirse buna yönelik bölgesel tarım politikaları izlemelidir.

Yerli ve yabancı sebze çeşitleri kullanılsa dahi, sebze üretimini gerçekleştiren yetiştiricilerin geleneksel alışkanlıklarından vazgeçemedikleri ve sebze üretimimizin günümüzde halen büyük ölçüde eski sistemlerle yapıldığı unutulmamalıdır. Bu bir olumsuz özellikle olsa da Türkiye, birim alana ve nüfus başına sebze üretimi bakımından dünyada ilk sıralarda yer almakta ve pek çok sebze türünün üretimi bakımından dünyada ilk beş ülke arasına girmektedir. Günümüz itibarıyla Türkiye kavun ve karpuz üretiminde Çin'in ardından ikinci; domates, biber, hıyar ve fasulyede üçüncü; patlıcan ve ıspanakta dördüncü; taze ve kuru soğanda beşinci büyük üretici ülke konumundadır. Diğer sebze türlerinin de hemen hemen tümünde ilk on ülke içinde bulunmaktadır.

Sebze Üretim Miktarı (Ton)

ÜRÜNLER	2002	2011	2012
YUMRU VE KÖK SEBZELER	3.057.600	3.425.622	3.040.692
1. Soğan (taze)	210.000	153.823	150.928
2. Soğan (kuru)	2.050.000	2.141.373	1.668.356
3. Sarımsak (taze)	21.000	21.445	25.768
4. Sarımsak (kuru)	75.000	79.203	79.433
5. Pırasa	290.000	246.144	229.359
6. Havuç	235.000	602.078	714.280
7. Şalgam	1.600	1.494	1.537
8. Pancar (kırmızı)		7.815	7.540
9. Kereviz (kök)		14.659	17.049
10. Turp (bayır)	20.000	15.564	15.067

ÜRÜNLER	2002	2011	2012
11. Turp (kırmızı)	155.000	142.024	131.375
12. Yerelması			
MEYVESİ YENEN SEBZELER	21.282.000	22.424.786	22.136.523
1. Domates	9.450.000	11.003.433	11.350.000
2. Hıyar	1.670.000	1.749.174	1.741.878
3. Acur		23.266	27.886
4. Biber (salçalık)		730.493	748.422
5. Biber (dolmalık)	410.000	364.930	383.213
6. Biber (sivri)	1.340.000	879.846	910.725
7. Bamya	31.000	36.662	36.001
8. Patlıcan	955.000	821.770	799.285
9. Kabak (sakız)	280.000	317.705	302.374
10. Balkabağı	65.000	93.099	93.612
11. Kabak (çerezlik)		32.396	32.144
12. Kavun	1.820.000	1.647.988	1.688.687
13. Karpuz	4.575.000	3.864.489	4.022.296
BAKLAGİL SEBZELER	686.000	859.535	868.166
1. Bezelye	69.000	103.787	101.959
2. Fasulye	515.000	614.948	621.036
3. Börülce	15.000	19.967	20.566
4. Bakla	44.000	41.962	40.471
5. Barbunya fasulye	43.000	78.871	84.134
6. Diğer Sebzeler	90.000	218.268	233.654
7. Karnabahar	90.000	162.134	169.097
8. Brokoli		29.076	30.807
9. Mantar (kültür)		27.058	33.750
YAPRAĞI YENEN SEBZELER	1.393.967	1.478.786	1.473.671
1. Lahana (baş)	620.000	498.073	481.511
2. Lahana (kırmızı)	100.000	121.824	133.234
3. Lahana (Brüksel)		1.693	1.697
4. Lahana (yaprak)		88.466	85.023

ÜRÜNLER	2002	2011	2012
5. Marul (kivircık)	145.000	138.466	145.019
6. Marul (göbekli)	200.000	217.378	205.463
7. Marul (aysberg)		68.408	68.584
8. Enginar	27.000	33.460	32.173
9. Kereviz (sap)	19.000	1.345	1.559
10. Ispanak	220.000	221.632	222.225
11. Pazı	7.000	5.184	5.953
12. Semizotu	2.000	5.501	6.945
13. Maydanoz	44.000	54.956	56.614
14. Roka	1.400	4.524	7.689
15. Tere	1.450	2.750	4.476
16. Nane	5.500	12.160	12.598
17. Dereotu	1.600	2.836	2.901
18. Kuşkonmaz	17	130	7
GENEL TOPLAM	25.823.567	27.547.462	27.752.706

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2013

1.4.7. Tıbbi ve Aromatik Bitkiler

Türkiye tıbbi ve aromatik bitkilerin dış satımında dünyanın önde gelen ülkelerinden biri olup, birçok tıbbi bitkinin dış satımını yaparken, aynı zamanda birçok bitkinin de dış alımını gerçekleştirmektedir. Ülkemiz farklı iklim ve ekolojik koşullara sahip olması, floranın çok sayıda bitki türü ve çeşitliliği içermesi bakımından doğadan toplanan ve kültürü yapılan tıbbi ve aromatik bitkiler açısından büyük bir ekonomik potansiyele sahiptir. Bazı türlerde doğadan toplama ekonomik olabilir ancak doğadan toplanan bitkilerde kaliteli ve standart ürün elde etmek zordur. Doğadan toplanan bitkilerde kalitenin her zaman istenen düzeyde olmaması, toplama sonrası işleme, depolama ve nakliye koşullarının yeterince karşılanamaması gibi nedenlerle esas olan bu bitkilerin tarımının yaygınlaştırılmasıdır.

Türkiye kekik üretim ve ihracatında dünyada lider ülke konumundadır. Dış satımı yapılan kekiğin yaklaşık %80'den fazlası tarla koşullarında üretilmektedir. ABD, Türkiye'nin kekik ihracatı içerisinde en büyük paya sahiptir. Bunu Almanya, İtalya, Kanada, Polonya, Hollanda, Fransa, Japonya ve Avustralya takip eder.

Kırmızıbiber, kimyon, anason ve nane üretiminde ve ihracatın önemli bir yere sahiptir. Baharat bitkileri üretiminin artmasında en önemli pay, bu grupta yer alan kırmızıbiber üretiminin artmasıdır. 2006 yılında 46 bin ton olan kırmızıbiber üretimi, 2011 yılında 162 bin tona yükselmiştir

Bazı Baharat Bitkilerinin Üretim Miktarı

Ürünler	Yıllar	Ekim Alanı (Ha)	Üretim(Ton)
Kırmızı Biber	2002	70.000	30.000
	2005	78.000	45.000
	2010	104.049	186.272
	2011	-	170.552
Anason	2002	220.000	13.000
	2005	165.000	9.500
	2010	186.450	13.992
	2011	-	14.593
Kimyon	2002	600.000	50.000
	2005	258.000	14.300
	2010	171.242	12.587
	2011	-	13.401
Kekik	2002	-	4.400
	2005	47.000	6.400
	2010	85.351	11.190
	2011	-	11.271
Nane	2002	-	5.500
	2005	-	7.750
	2010	-	11.772
	2011	-	12.395
Şerbetçiotu	2002	2.000	710
	2005	2.530	1.280
	2010	3.550	1.842
	2011	-	1.759

Kaynak: TÜİK

Türkiye’de uçucu yağ üretiminin büyük bir kısmını gülyağı oluşturmaktadır. Türkiye dünyadaki en büyük gülyağı üreticisidir. Burdur, Afyon ve Denizli’de üretilen Rosa damascena Mill. bitkisinden elde edilen gülyağı dünya piyasalarında “Türk Gülyağı” olarak bilinmektedir. Gülyağı üretiminde en önemli maliyet yaklaşık %75-80 pay ile gül çiçeği fiyatlarıdır. 1 kg gülyağı elde etmek için, iklim koşullarına göre değişmekle birlikte, yaklaşık 3.500 kg gül çiçeği işlenmektedir.

Türkiye'nin Gülyağı İhracatı

Yıllar	Miktar (kg)	Değer (Bin \$)
2002	6.032	8.068
2005	2.159	7.174
2010	11.404	9.157
2011	7.538	10.301

Kaynak : TÜİK

1.4.8. Süs Bitkileri

Türkiye süs bitkileri sektöründe önemli üretim alanı artışları olmuştur. Kesme çiçek ihracatı artmış ve ürünler nispeten çeşitlenmeye başlamıştır. Üretim alanları ve dış ticaret verilerindeki değişimler, Türkiye süs bitkileri sektörünün dinamik ve arayış içinde bir yapı gösterdiğini ortaya koymuştur.

Süs Bitkileri Üretim Alanları (Ha) (2008-2009)

ÜRÜN GRUPLARI	Cam Sera	Plastik Sera	Açık Alan	Toplam	%
Dış Mekan Bitkileri	6	98	1.863	1.968	59
Kesme Çiçekler	47	890	274	1.212	36
İç Mekan Bitkileri	5	102	5	113	3
Çiçek Soğanları	0	9	55	64	2
TOPLAM	58	1.101	2.199	3.359	100

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı

Türkiye'nin en önemli göreceli üstünlüğü zengin yurtiçi genetik kaynakları ve ekolojik çeşitliliğidir. Bu özelliklerin iyi bir sektörel örgütlenme, standartlara uyum ve kalitenin iyileştirilmesine yönelik bilgi ve teknoloji kullanımı ile bütünleştirilmesi bu faaliyet alanını geniş bir coğrafyaya hizmet sunma noktasına taşıyabilecektir. Doğal çiçek soğanları üretiminde doğadan sökümden tümüyle kurtularak Türkiye'nin gerçek bir çiçek soğanı üretici ülke olma potansiyeli vardır. Bunun en önemli delili ülkemizin yalnızca doğal çiçek soğanı olarak kullanılan türlerin değil süs bitkisi olarak kullanılmakta olan birçok türün de doğal gen merkezi olmasıdır. Türkiye süs bitkileri ihracatındaki ana ürün grupları canlı bitkiler (iç ve dış mekân bitkileri, fideler, fidanlar), kesme çiçekler, çiçek soğanları, yosunlar ve ağaç dallarıdır. Türkiye'den süs bitkileri ihracatı 20 yıl önce başlamıştır ve her yıl düzenli gelişim göstermektedir.

Süs Bitkileri Üretim Alanının Yıllara Göre Değişimi (Ha)

FAALİYET ALANI	2002	2010	2011
Kesme Çiçekler	1.009	1.097	1.087
İç Mekân (saksılı)Süs Bitkileri	80	99	112
Dış Mekân Süs Bitkileri	801	3.385	3.507
Çiçek Soğanları	25	54	78
TOPLAM	1.917	4.700	4.786

Kaynak: Bakanlık İl Müdürlükleri

Yıllara Göre Süs Bitkileri Dış Ticareti

Yıl	İhracat (Bin \$)	İthalat (Bin \$)
2002	22.299	12.288
2005	36.230	33.812
2010	56.085	49.757
2011	76.322	67.584

Kaynak: TUIK

Ürün Gruplarına Göre Süs Bitkileri İhracatı

Ürün Grubu	Değer (Bin \$)		
	2006	2010	2011
Çiçek Soğanları	2.645	1.809	2.305
Canlı Bitkiler	7.941	22.121	40.182
Kesme Çiçekler	23.482	26.274	27.182
Yosunlar ve Ağaç Dalları	6.453	5.879	6.287
Toplam	40.522	56.085	76.322

Kaynak: EB, TUIK

2011 yılı itibariyle, toplam süs bitkileri ihracatının %36'sını kesme çiçekler, %52'sini canlı bitkiler (iç ve dış mekân bitkileri), %7'sini çelenk ve yosunlar, %3'ünü çiçek soğanları oluşturmaktadır. Süs bitkileri ve mamulleri ihracatı 2012 yılında toplam 73 milyon 176 bin \$'a ulaşmıştır. Önemli ürün gruplarından canlı bitkiler, ihracattan %47 pay alırken, canlı bitkileri kesme çiçek (%41), yosunlar ve ağaç dalları (%9) ve çiçek soğanları (%3) izlemektedir. Türkiye'den yaklaşık 35 ülkeye süs bitkileri ihracatı yapılmaktadır. Sektörün ihracatında İngiltere ilk sırada yer alırken, Hollanda, Almanya, Irak, Türkmenistan, Azerbaycan, Ukrayna, Romanya, Rusya ve Gürcistan ilk on sırada yer alan diğer ülkeler olmuştur.

Çiçek Soğanları: Bu ürün grubunda 2012 yılında toplam 2.138.675 \$'lık ihracat kaydedilmiştir. Bu ürün grubunda en önemli pazarımız Hollanda olup; ihracatın %97'si Hollanda'ya yapılmaktadır. Hollanda'ya ihracatımız bir önceki yıl aynı döneme göre değer bazında %9 azalmıştır.

Canlı Bitkiler: 2012 yılında ihracattan değer bazında %47 pay alan canlı bitkilerde ihracat %15 azalış göstererek 34 milyon 060 bin \$'a düşmüştür. Almanya ve Azerbaycan pazarlarında canlı bitkiler ihracatımız artmaya devam etmiştir. Bu ürün grubunda Almanya'ya yönelik ihracatımız bir önceki yıla kıyasla 2012 yılında % 5, Azerbaycan'a ihracatımız ise % 13 artış göstermiştir. Çelik ve fideler faslında yer alan bitki çoğaltım materyali ihracatının önceki yıllardaki konumuna gelebilecek teknolojik yetkinliğe ve yatırım boyutuna ulaşması, umut vaat edici bir görünüm oluşturmaktadır. Türkiye'deki yasal mevzuatların ve yetişmiş ara eleman sıkıntısının aşılması halinde inanılmaz bir potansiyelin açığa çıkacağı bilinmektedir. Tedarikçi ülke olmak adına Türkiye'nin alternatifi pozisyonunda bulunan Kenya, Etiyopya ve Sri Lanka gibi ülkelerin mevcut lojistik sorunları ve buna bağlı maliyetlerinin yüksekliği ülkemiz lehine önemli birer avantaj unsurudur.

Kesme Çiçekler: İkinci önemli ürün grubu olan kesme çiçeklerde; 2012 yılı on iki aylık dönemde ihracat %11 artış göstererek, 30 milyon 284 bin dolara ulaşmıştır. Kesme çiçek ihracatında en önemli pazarlar sırasıyla İngiltere, Hollanda, Ukrayna ve Romanya olmuştur. Bu grubun içinde en önemli ihraç kalemi karanfil ve gerberadır. Diğer kesme çiçekler arasında gypsophilla, liliium, kri-zantem, ranunculus, lisianthus gibi türlerin de ihracatı önem kazanmaya başlamıştır.

Yosun ve Ağaç dalları: Bu ürün grubunda %4 oranında ihracat artışı olmuş ve 2012 yılında toplam 6 milyon 692 bin \$'lık ihracat kaydedilmiştir. Almanya, Hollanda ve ABD ilk üç pazar olarak yerini almıştır. Bu ürün grubunda yer alan süs amaçlı çelenkler en önemli ihraç kalemi olup, özellikle paskalya, yılbaşı vb. önemli günlerde ihracatı artmaktadır.

2.YATIRIM ORTAMININ İYİLEŞTİRİLMESİ İLE BÖLGESEL TEŞVİK VE YARDIMLAR

2.1. Tarım Sektörünün Yatırım Ortamı:

Dünya Ekonomik Forumu'nun Global Rekabet Gücü raporuna göre, Türk iş ortamının rekabet alanında en önde gelen dezavantajlarından biri bürokratik engellerdir. Ortalama olarak, Türkiye'deki yatırımcılar yönetim için harcadıkları zamanın yaklaşık yüzde 20'sinin devlet düzenlemeleri ve idari gerekliliklerle uğraşarak harcadığını, bununla karşılaştırıldığında bu oranın Merkezi ve Doğu Avrupa'da sadece yüzde sekiz ve Latin Amerika'da yüzde dört olduğunu belirtmişlerdir.

Tarımda ve kırsal alanlarda üretkenlik ve rekabetçilik artmaktadır, ancak bu artış diğer sektör- lere ve kentsel bölgelere göre daha yavaştır. Kırsal rekabetçilik, kırsal alanlarda istihdam yaratma ve kırsal alanlardan kentsel alanlara göç gibi zorlukları ele almak amacıyla programlar yapılmaktadır. Türkiye ihracat potansiyeline sahip bazı ürünlerin üretiminde lider konumdadır; ancak sınırlı teknik kapasite ve insan kapasitesi ile Türkiye'nin tarımsal ürün ihracatı için en büyük potansiyel pazar olan AB'nin gıda güvenliği standartlarına uyumsuzluk Türkiye'nin tarımsal işletme sektörünün gelişmesini kısıtlamaktadır.

Tarım sektörünün AB standartlarına uyumlaştırma çalışmalarında tarımsal işletmelerinin modernizasyonu üzerinde odaklanılmalıdır. Gıda sektörü de dahil olmak üzere kırsal alanlarda yapılacak özel sektör yatırımları ile kırsal alanlarda fırsatlar yaratmayı amaçlayan Ar-Ge ve insan kaynakları yatırımlarını destekleyen ve verimliliği, rekabet gücünü ve piyasaya erişimi arttırmayı sağlayan önlemler alınmalıdır. Enerji, tarım, çevre ve iklim değişikliği zorluklarını da dikkate alarak su yönetiminin güçlendirilmesi için de çalışmalar yapmaktadır. Olası Hükümet müdahaleleri arasında, gıda işleme sektörünün modernizasyonuna yönelik programlar; arazi konsolidasyonunun yenilikçi bir şekilde rasyonelleştirilmesi; ve su havzası yönetimine ve stratejik bölgesel kalkınmaya ilişkin entegre yaklaşımlar yer alabilir.

Toplam sabit yatırımlarda Tarım Sektörünün yeri genel olarak %20 civarındayken bunun %60'ı da özel sektör tarafından gerçekleştirilmektedir.

Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı (Cari fiyatlarla, Milyon TL).

Sektörler	2010 Yılı			2011 Yılı (Gerçekleşme Tahminleri)			2012 Yılı (Planlanan)		
	Kamu	Özel	TOPLAM	Kamu	Özel	TOPLAM	Kamu	Özel	TOPLAM
TARIM	4.635	3.766	8.401	5.348	6.814	12.162	6.883	8.020	14.903
Madencilik	879	2.676	3.555	1.611	3.762	5.373	1.240	4.154	5.394
İmalat	384	62.192	62.577	435	90.161	90.596	763	99.173	99.936
Enerji	3.054	9.194	12.248	2.885	16.490	19.376	4.010	18.174	22.184
Ulaştırma	20.545	33.185	53.730	24.647	45.326	69.973	20.366	60.624	80.989
Turizm	240	10.320	10.560	359	12.258	12.617	444	13.286	13.730
Konut	715	27.969	28.684	947	34.235	35.182	1.233	37.914	39.147
Eğitim	4.873	1.817	6.690	6.624	2.265	8.888	8.323	2.535	10.858
Sağlık	2.248	5.010	7.258	2.405	5.990	8.396	2.825	6.596	9.421
Diğer Hizmetler	9.491	7.200	16.691	11.850	8.278	20.129	14.585	9.035	23.620
TOPLAM	47.064	163.330	210.394	57.111	225.580	282.691	60.671	259.511	320.181

Kaynak: Türkiye Yatırım Danışma Konseyi İlerleme Raporu, 2012

2.2. Tarım Sektöründe Altyapı ve Üst Yapıya İlişkin İhtiyaçlar

Ekonomik kalkınmada tarımın rolü ülkenin gelişmişlik düzeyine göre farklılık göstermektedir. Azgelişmiş ülkelerde tarım hâkim sektör konumundadır. Ekonomik kalkınmayı başlatmak için gerekli altyapının hazırlanarak, ülkedeki bölgesel piyasaların ulusal piyasalara açılması gereklidir. Bu temel altyapıların öncelikle yapılabilmesi için gerekli finansmanın sağlanacağı sektör, nüfusun önemli bir bölümünü oluşturan tarım sektörüdür

Tarımın milli gelire olan oranının nispi olarak azalması, ekonomik gelişme sürecinin doğal bir sonucudur. Ancak nüfusun önemli bir bölümünün geçimini tarımdan sağlayan ülkelerde, bu sektörün ekonomi içindeki önemi devam etmektedir.

Tarım sektöründe istihdam edilenlerin gelirleri diğer sektörlerle oranla daha düşük olup, sektör içindeki gruplar arasındaki gelir dağılımında da önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Dünya ekonomisinde tarımsal üretim ve dış ticarete söz sahibi olan ülkeler; tarım sektörüne özel uygulamalarla korumaya çalışmaktadırlar. Çünkü serbest piyasa koşulları; sanayi ürünlerinde verimlilik ve üretimi arttırırken, tarımın diğer sektörlerden ayrılan aşağıdaki özellikleri nedeniyle aleyhine işlemektedir.

- Tarım ürünlerine olan talebin gelir esnekliği düşüktür. Tüketim harcamaları içinde gıdaya ayrılan pay genel gelir artışı/azalışı ile doğru orantılı olarak artmaz/azalmaz. Doğal olarak talep aşağı ve yukarı doğru değişmeyeceği için, arzın aritmetik olarak artması/azalması fiyatları geometrik olarak azaltır/arttırır. Bu "Bolluk Paradoksu (King Kanunu)" olarak ifade edilmekte ve çiftçilerin üretimin iyi hava koşulları sonucu bol olduğu yıllarda satış gelirlerinin azalmasını açıklamaktadır.

- b. Tarımsal üretimde doğa koşullarının egemen olması nedeniyle, arz esnek değildir. Tarımsal üretimde temel üretim faktörü olan toprağın başka bir ifadeyle doğal kaynakların sınırlı olması, üretim miktarını zorunlu olarak sınırlandırmaktadır. Bu nedenle, üretimde kullanılan diğer üretim faktörleri olan emek ve sermaye arttırılsa bile, üretim miktarı sınırlı bir ölçüde yükselmektedir.
- c. Üretimin istenen koşullarda ve sürede arttırılması mümkün olmamasının yanında, ekilen araziden elde edilecek üretimin gerçek değeri, mevsim etkilerine, üreticilerin bilgi ve yeteneklerinin farklılıklarına göre geniş ölçüde değişecektir.
- d. Üretimi yıllık yapılan tarımsal ürünlerin fiyatlarında görülen devresel dalgalanmalar, üreticiler tarafından yapılan planlamalarda cari yıl fiyatı yerine bir önceki yıl fiyatlarını dikkate alarak yapmaları sonucu ortaya çıkmaktadır.
- e. Tarım ürünlerinin sanayi ürünleri ile değişim haddi, tarım ürünleri aleyhine gelişmektedir. Tarım ürünlerinin fiyatları düşme eğilimi gösterirken, üreticilerin almaları gereken hammadde ve diğer endüstriyel makine ve teçhizatların fiyatları artar. Bu durumda üreticinin yaşam standardının, onun şehirlerdeki benzerlerinin düzeyinde kalması, çoğunlukla üretimdeki artışla ve verimlilikle sağlanmalıdır.

Tarım sektörünün bu özellikleri ile toplumda genel dengelerin sağlanması ve korunmasına katkıları, ürün muhafazası ve bunlarla ilgili pazarlama olanaklarının zor ve diğer sektörler için göre gelirinin düşük olması gibi nedenlerden dolayı, tarım sektörü ülkelere göre değişmekle birlikte, piyasa ekonomisinin en yaygın olduğu ülkeler dahil birçok ülkede desteklenmektedir.

Tarımsal işletmelerin küçük ve çok parçalı olması sonucu, rekabet edebilirlik özelliklerinin bulunmaması, pazarlama ağlarının yetersizliği, üretici örgütlenmesinin düşük olması, tarımsal eğitim, öğretim ve yayım koşullarında yaşanan yetersizlikler, üretim faaliyetlerinin pazar koşullarına uygun olarak gerçekleşememesine, üretim faktörlerinin etkin kullanılmamasına ve sonuç olarak verimlilik ve üretici gelirlerinin giderek azalmasına neden olmaktadır.

Tarım sektöründe yaşanan bu sorunlar, sektör yatırımlarında etkinliğin düşük olması, sektörel ve sektörler arası dengenin kurulamaması, kuruluşlar arasında koordinasyon eksikliği, kurum ve kuruluşların kurumsal yapılarıyla ilgili sorunlar, personel sayısı ve niteliği dolayısıyla uygulamalarda yaşanan eksiklik ve aksamalar, tarımsal politikaların etkin olarak yerine getirilmesini etkilemektedir.

Önümüzdeki yıllarda Türkiye'nin tarım politikalarında bir değişim beklenmektedir. Bunun başlıca nedeni küresel bazda uygulanmaya çalışılan yaptırımlardır. Bir taraftan Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) küresel bazda tarım ticaretini bozucu destekleri kaldırmasına yönelik yaptırımları, diğer taraftan AB'ye tarımda uyum sürecinde mevcut politikaların devamı durumunda Türkiye'nin rekabet gücü olmayan ürünlerde elini zayıflatacaktır. Her iki sürecin aynı anda yaşanacağı dikkate alındığında Türkiye'nin en büyük endişesi, mevcut durumda gümrük duvarı ile koruduğu, yüksek maliyetle ürettiği ürünlerde ithalatçı durumuna düşme tehlikesidir.

Türkiye'nin DTÖ kararları çerçevesinde AB gibi gelişmiş ülkeler yerine menfaatleri için gelişmekte olan ülkelerle hareket etme mecburiyeti bu süreci daha da güçleştirmektedir. Türkiye'nin gerekli önlemleri almaması durumunda AB'nin rekabet üstünlüğü olan ürünlerde pazarını bu ülkelere kaptıracağı belirtilmektedir. DTÖ Cenevre Kararları çerçevesinde de pazara girişte gümrük vergilerinin düşürülmesi ve tarife dışı engellerin sınırlandırılmasının birçok ürüne de zarar verebile-

ceği hesaplanıyor. Düşük tarifeler belirlenmesi durumunda Türkiye'nin yüksek koruma uyguladığı ve Türk çiftçisinin gelirleri açısından önemli yer tutan şeker pancarı, çay ve muzda üreticilerinin önemli zararlar görebileceği öngörülüyor.

2004 Temmuz'unda alınan DTÖ Cenevre Kararları sonrası ve AB'den müzakere tarihi alınmasının ardından Türkiye'de tarım alanında köklü politika değişiklikleri yapılması gündeme geldi. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nda yapılan ilk değerlendirmelerde, her iki süreç için de Türkiye'nin sonuçta kotalar üzerinden pazarlıklar yapacağı dikkate alınarak, "hassas" olarak nitelendirilen ürünlerin üretim miktarlarının yükseltilmesi gerektiği tespit edildi. Yeni politikaların çerçevesinin çizilmesiyle yıllardır kime, hangi ürüne, ne verileceği kestirilemeyen, popülizme dayanan desteklemelere de son verilmesinin önü açılmış oldu. Bu aşamada da Bakanlık üç ayrı stratejik belge hazırlamıştır.

2.2.1. Stratejik Belgeler

İlk belge 2006-2010 yıllarını kapsayan Tarım Stratejisi. Burada DTÖ'nün "Yeşil Kutu" destekleri olarak adlandırdığı tarım ürünleri üretim ve ticareti üzerinde direkt etkisi olmayan destekler öne çıkarılıyor. DTÖ bu desteklere bazı kriterler getirmekle birlikte dokunmuyor. Bunlar da; Genel Tarımsal Hizmet, Bölgesel ve Kırsal Kalkınma Destekleri, DGD ve Diğer Sosyal Destekler, Teknoloji ve Altyapı Destekleri, Hayvancılık Destekleri olarak adlandırılıyor. Stratejiyle yeşil kutu destekleri içinde yer alan DGD'nin payı yüzde 80'lerden yüzde 45'lere düşürülürken, bu destekler ABD ve Meksika'da olduğu gibi geniş bir ürün yelpazesine oturtularak sera, meyve ve sebze gibi dar alanlara farklı destekler verilmesi öngörüldü. Zira dar alana verilen destekler tarımsal üretim ve pazarında bozucu etki yapan "Kırmızı Kutu" desteklerine giriyor. Prim desteklerinin payı ise yüzde 13'e çıkarıldı. Burada da prim desteğinin felsefesi cari üretimi desteklemek yerine, bir önceki yıl verim ve üretimlerini dikkate alarak üretimi hesaplama yoluyla prim verilmesi şeklinde değiştirildi. Bu durumda da mevcut halde Kırmızı Kutu'ya giren desteklerin "Mavi Kutu" olarak nitelendirilen 'Alan ve Miktar Sınırlamaları Nedeniyle Yapılan Ödemeler' kapsamına girmesinin önü açıldı. Stratejide hayvancılık desteği yüzde 12 olarak öngörülürken, alternatif ürün, ÇATAK (Çevre amaçlı tarımsal alanların korunması), ürün sigortasına yüzde 5'er, kırsal kalkınma desteklerine ise yüzde 10 pay ayrıldı.

2.2.2. Yatırım Teşvikleri:

Türkiye'de yeni oluşturulan yatırım teşvik sistemi ile, ülkenin stratejik sektörleri için önem arz eden ara mallara olan ithalat bağımlılığını azaltma potansiyeli taşıyan yatırımları teşvik etmek amaçlanmıştır. Cari açığın kapatılması, en az gelişmiş bölgelere sağlanan yatırım desteklerinin genişletilmesi, destek unsuru miktarlarının artırılması, kümelenme faaliyetlerinin teşvik edilmesi, teknoloji dönüşümü sağlayacak yatırımların desteklenmesi yeni yatırım teşvik sisteminin temel amaçları arasında yer almaktadır. Yatırım kararlarını hızlandırmak amacıyla, yeni yatırım teşvik sistemi 2013 yılı sonu itibarıyla gerçekleştirilecek yatırımlar için daha avantajlı destekler sunmaktadır. Yatırım tutarının en az % 10'unun gerçekleştirilmesi, yatırımın başlamış olarak kabul edilmesi için yeterli olacaktır. Yatırım teşvik sistemi dört ayrı rejimden oluşmaktadır. Yerli ve yabancı yatırımcılar, aşağıdaki teşviklerden eşit oranda faydalanabilmektedir:

- 1- Genel Yatırım Teşvik Uygulamaları
- 2- Bölgesel Yatırım Teşvik Uygulamaları

- 3- Büyük Ölçekli Yatırım Teşvik Uygulamaları
- 4- Stratejik Yatırım Teşvik Uygulamaları

Yatırım teşvik uygulamalarında sağlanan destekler bir tablo halinde sıralandığında Stratejik Yatırım Teşvikleri bütün desteklerden faydalanırken bunu Bölgesel Yatırım Teşvikleri takip etmektedir.

Farklı yatırım teşvik rejimleri çerçevesinde sağlanan destek unsurları

Destek Unsurları	Genel Yatırım Teşvik Uygulamaları	Bölgesel Yatırım Teşvik Uygulamaları	Büyük Ölçekli Yatırım Teşvik Uygulamaları	Stratejik Yatırım Teşvik Uygulamaları
KDV İstisnası	+	+	+	+
Gümrük Vergisi Muafiyeti	+	+	+	+
Vergi İndirimi		+	+	+
Sosyal Sigortalar Prim Desteği (İşveren Payı)		+	+	+
Gelir Vergisi Stopajı İndirimi*		+	+	+
Sosyal Sigortalar Prim Desteği (Çalışan Payı)*		+	+	+
Faiz Oranı Desteği **		+		+
Arazi Tahsisi		+	+	+
KDV İadesi***				+

* Yatırımın Bölge 6'da gerçekleştirilmesi halinde sağlanır.

** Yatırımın Bölgesel Yatırım Teşvik Uygulamaları kapsamında Bölge 3, 4, 5 veya 6'da gerçekleştirilmesi halinde sağlanır.

*** Asgari sabit yatırım tutarı 500 milyon TL olan stratejik yatırımlar için sağlanır.

Yatırım teşvikleri uygulamalarında teşvik miktarları bölgesel farklılık taşıyabilmektedir. Buna göre Türkiye sosyo-ekonomik yapılarına ve daha birçok unsura bağlı olarak 6 bölgeye ayrılmıştır. 6.Bölge bütün teşvik uygulamalarında diğer bölgelere göre en yüksek miktarda fayda elde edebilecektir. Bu tabloda bir istisna Gökçeada ve Bozcada'ya uygulanmıştır. Çanakkale iline bağlı bu adalar Çanakkale ile birlikte 2.bölge yerine 6.bölge grubuna dahil olmuşlardır.

Teşvik uygulamalarında dikkate alınacak bölgeler

Bölge 1	Bölge 2	Bölge 3	Bölge 4	Bölge 5	Bölge 6
Ankara	Adana	Balıkesir	Afyonkarahisar	Adıyaman	Ağrı
Antalya	Aydın	Bilecik	Amasya	Aksaray	Ardahan
Bursa	Bolu	Burdur	Artvin	Bayburt	Batman
Eskişehir	Çanakkale	Gaziantep	Bartın	Çankırı	Bingöl
İstanbul	Denizli	Karabük	Çorum	Erzurum	Bitlis
İzmir	Edirne	Karaman	Düzce	Giresun	Diyarbakır
Kocaeli	Isparta	Manisa	Elazığ	Gümüşhane	Hakkari
Muğla	Kayseri	Mersin	Erzincan	Kahramanmaraş	Iğdır
	Kırklareli	Samsun	Hatay	Kilis	Kars
	Konya	Trabzon	Kastamonu	Niğde	Mardin
	Sakarya	Uşak	Kırıkkale	Ordu	Muş
	Tekirdağ	Zonguldak	Kırşehir	Osmaniye	Siirt
	Yalova		Kütahya	Sinop	Şanlıurfa
			Malatya	Tokat	Şırnak
			Nevşehir	Tunceli	Van
			Rize	Yozgat	Bozcaada & Gökçeada
			Sivas		

1. Genel Yatırım Teşvik Uygulamaları

Yatırımın yapılacağı bölge ayrımı yapılmaksızın, belirlenen kapasite şartları ve asgari sabit yatırım tutarını karşılayan tüm projeler Genel Yatırım Teşvik Uygulamaları çerçevesinde desteklenmektedir. Yatırım teşvik sistemi kapsamında yer almayan yatırım konuları bu rejimden yararlanmamaktadır. Bölge 1 ve 2 için belirlenen asgari sabit yatırım tutarı 1 milyon TL; Bölge 3, 4,5 ve 6 için ise 500.000 TL'dir.

2. Bölgesel Yatırım Teşvik Uygulamaları

Her bölgede desteklenecek sektörler, bölgenin potansiyeli ve yerel ekonomik ölçek büyüklükleri doğrultusunda belirlenirken, sağlanacak desteklerin yoğunluğu bölgelerin gelişmişlik düzeyine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Asgari sabit yatırım tutarı her sektör ve bölge için ayrı ayrı belirlenmektedir; en düşük tutar 1 milyon TL ile Bölge 1 ve 2 iken, bu tutar diğer bölgelerde 500.000 TL'dir.

Bölgesel Yatırım Teşvik Uygulamaları çerçevesinde verilen desteklerin oran ve süreleri

Teşvik Unsurları		Bölge						
		I	II	III	IV	V	VI	
KDV İstisnası		VAR						
Gümrük Vergisi Muafiyeti		VAR						
Vergi İndirimi	Vergi İndirim Oranı (%)	50	55	60	70	80	90	
	İndirimli Vergi Oranı (%)	10	9	8	6	4	2	
Yatırıma Katkı Oranı (%)	OSB dışı*	15	20	25	30	40	50	
	OSB içi*	20	25	30	40	50	55	
Sosyal Sigortalar Prim Desteği (İşveren Payı)	Destek Süresi	OSB dışı*	2 yıl	3 yıl	5 yıl	6 yıl	7 yıl	10 yıl
		OSB içi*	3 yıl	5 yıl	6 yıl	7 yıl	10 yıl	12 yıl
	Destek Üst Sınırı (%)	OSB dışı*	10	15	20	25	35	Sınır yok
		OSB içi*	15	20	25	35	Sınır yok	Sınır yok
Arazi Tahsisi		VAR						
Faiz Desteği	Oranı	Yerli Krediler (puan)	yok	yok	3 puan	4 puan	5 puan	7 puan
					Döviz Endeksli Krediler (puan)	1 puan	1 puan	2 puan
Sosyal Sigortalar Prim Desteği (Çalışan Payı)		yok	yok	yok	yok	yok	10 yıl	
Gelir Vergisi Stopajı İndirimi		yok	yok	yok	yok	yok	10 yıl	

*OSB: Organize Sanayi Bölgeleri

Bölgesel Yatırım Teşvik Uygulamaları Kapsamında Yatırım / İşletme Dönemlerinde Uygulanabilir Yatırıma Katkı Oranı

Bölge	Yatırım Dönemi	İşletme Dönemi
I	% 0	% 100
II	% 10	% 90
III	% 20	% 80
IV	% 30	% 70
V	% 50	% 50
VI	% 80	% 20

Yatırım teşvik sistemi bazı yatırım alanlarını “öncelikli” olarak tanımlamakta ve bunlara yatırımın bölgesine bakılmaksızın Bölgesel Yatırım Teşvik Uygulamaları kapsamında Bölge 5'e verilen bölgesel destekleri sunulmaktadır. Öncelikli yatırımların Bölge 6'da yapılması halinde, bu bölgeye yönelik mevcut bölgesel teşvikler uygulanacaktır. Yer aldığı bölgeye bakılmaksızın Bölge 5 unsurlarıyla desteklenecek özel öneme sahip yatırım konuları şunlardır:

- a. Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenen Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri'nde yapılacak turizm konaklama yatırımları
- b. Maden çıkarma ve/veya işleme yatırımları
- c. Demir yolu ve deniz yolu ile yük veya yolcu taşımacılığına yönelik yatırımlar
- d. Asgari sabit yatırım tutarı 20 milyon TL olan belirli ilaç, savunma ve havacılık sanayi yatırımları
- e. Otomotiv, uzay veya savunma sanayisine yönelik test merkezleri, rüzgâr tüneli ve benzer nitelikli yatırımlar
- f. Özel sektör tarafından gerçekleştirilecek olan okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise eğitim yatırımları
- g. Asgari 50.000 m2 kapalı alana sahip uluslararası fuar yatırımları
- h. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, TÜBİTAK ve KOSGEB tarafından desteklenen Ar-Ge projeleri neticesinde elde edilen ürünlerin üretilmesine yönelik yatırımlar
- i. Motorlu kara taşıtları ana sanayinde gerçekleştirilecek asgari 300 milyon TL tutarındaki yatırımlar ve asgari 75 milyon TL tutarındaki motor yatırımları ile asgari 20 milyon TL tutarındaki motor aksamları, aktarma organları/aksamları ve otomotiv elektroniğine yönelik yatırımlar
- j. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından düzenlenen geçerli bir maden işletme ruhsatı ve izni kapsamında 3213 sayılı Maden Kanununun 2. maddesinin 4-b grubunda yer alan madenlerin girdi olarak kullanıldığı elektrik üretimi yatırımları

Bu liste içinde Tarım sektörünü ilgilendiren kısımlar d maddesindeki ilaç kısmında ilaç hammaddesi bitkilerin üretimi ile tarım ilaçları olabilir. G maddesinde tarım sektörüne yönelik fuar ile h maddesinde tarımsal Ar-Ge sonucu elde edilen ürünlerin üretilmesine yönelik yatırımlar öncelikli alanlar içinde sayılabilir.

3. Büyük Ölçekli Yatırım Teşvik Uygulamaları

Potansiyel olarak Türkiye'nin teknolojisi, Ar-Ge kapasitesi ve rekabetçiliğini artıracak 12 yatırım konusu, Büyük Ölçekli Yatırım Teşvik Uygulamaları çerçevesinde desteklenmektedir.

Büyük Ölçekli Yatırımlar

	Yatırımın Konusu	Asgari Sabit Yatırım Tutarı (milyon TL)
1	Rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı	1000
2	Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	200
3	Liman ve liman hizmetleri	200
4	a) Motorlu kara taşıtları ana sanayi b) Motorlu kara taşıtları yan sanayi	200 50
5	Demir yolu ve tramvay lokomotifleri ve/veya vagon imalatı	50
6	Transit boru hattıyla taşımacılık hizmetleri	
7	Elektronik sanayi	
8	Tıbbi alet, hassas ve optik aletler imalatı	
9	İlaç üretimi	
10	Hava ve uzay taşıtları ve/veya parçaları imalatı	
11	Makine (elektrikli makine ve cihazlar dâhil) imalatı	
12	Madencilik (metal üretimi dâhil)	

Büyük Ölçekli Yatırım Teşvik Uygulamaları çerçevesinde verilen desteklerin oran ve süreleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Teşvik Unsurları		Bölge							
		I	II	III	IV	V	VI		
KDV İstisnası		VAR							
Gümrük Vergisi Muafiyeti		VAR							
Vergi İndirimi	Vergi İndirim Oranı (%)	50	55	60	70	80	90		
	İndirimli Vergi Oranı (%)	10	9	8	6	4	2		
Yatırıma Katkı Oranı (%)	OSB dışı*	25	30	35	40	50	60		
	OSB içi*	30	35	40	50	60	65		
Sosyal Sigortalar Prim Desteği (İşveren Payı)	Destek Süresi	OSB dışı*	3 yıl	5 yıl	6 yıl	7 yıl	10 yıl	10 yıl	
		OSB içi*	5 yıl	6 yıl	7 yıl	10 yıl	12 yıl	12 yıl	
		Destek Üst Sınırı (%)	OSB dışı*	3	5	8	10	11	Sınır yok
			OSB içi*	5	8	10	11	Sınır yok	Sınır yok
Arazi Tahsisi		VAR							
Sosyal Sigortalar Prim Desteği (Çalışan Payı)		yok	yok	yok	yok	yok	10 yıl		
Gelir Vergisi Stopajı İndirimi		yok	yok	yok	yok	yok	10 yıl		

*OSB: Organize Sanayi Bölgeleri

4. Stratejik Yatırım Teşvik Uygulamaları

Aşağıdaki kriterlere uyan yatırımlar Stratejik Yatırım Teşvik Uygulamaları kapsamında desteklenmektedir:

- Yatırımla imal edilecek ürüne yönelik yerel üretim kapasitesi ürünün ithalatından az olmalıdır.
- Yatırımın asgari sabit yatırım tutarı 50 milyon TL olmalıdır.
- Yatırım asgari % 40 katma değer yaratmalıdır (rafineri ve petrokimya yatırımlarında bu şart aranmamaktadır).
- Üretilen ürünle ilgili toplam ithalat değeri son 1 yıl itibarıyla en az 50 milyon ABD olmalıdır (yurt içi üretimi olmayan mallarda bu şart aranmamaktadır).

Tarım sektörü aslında stratejik öneme sahip bir sektördür. Bitkisel yağ ihtiyacımız için yıllık 4 milyar dolara yakın ithalat yapılması olayın ciddiyetini anlatmaya yetmektedir.

2.2.3. Tarımsal Destekler

Tarım Kanunu yürürlüğe girmeden önce AB ile uyumu da gözeterek, tarım sektörü ile ilgili kesimlerin karar almalarını kolaylaştırmak, sektörün kalkınma hedef ve stratejileri doğrultusunda geliştirilmesini sağlamak ve Tarım Kanunu ile bu kanuna dayalı olarak hazırlanacak ikincil mevzuatın temelini oluşturmak üzere, 2004 yılında "Tarım Stratejisi Belgesi (2006-2010)" hazırlanmıştır.

2006 yılında yayımlanan 5488 sayılı Tarım Kanunu ise sektörünün kalkınma plân ve stratejileri doğrultusunda geliştirilmesi ve desteklenmesi için gereken destekleme araçlarını belirlemiştir.

Tarım Kanunu'nun 19 uncu maddesine göre belirlenen destekleme araçları;

- Doğrudan gelir desteği, fark ödemesi,
- Telafi edici ödemeler,
- Hayvancılık destekleri,
- Tarım sigortası ödemeleri,
- Kırsal kalkınma destekleri,
- Çevre amaçlı tarım arazisini koruma programı destekleri
- Diğer destekleme ödemeleridir.

Tarım Kanun'un 21nci maddesi "bütçeden ayrılacak kaynak, gayrisafi millî hasılanın yüzde birinden az olamaz" hükmünü içermektedir.

Yıllar itibarıyla destekleme ödemelerinde önemli artışlar yaşanmıştır. 2007 yılında 5,6 milyar TL olan destekleme ödemeleri, 2011 yılında 7,2 milyar TL'ye çıkmıştır. Bu ödemeler içerisinde alan bazlı ödemelerin destekleme bütçesi içerisindeki payı, 2004 yılında yüzde 80 iken, 2009 yılında DGD ödemelerinin kaldırılması sonrasında 2011 yılında yüzde 31,8'e düşmüştür. Ürün bazlı olarak uygulanmakta olan fark ödemesi desteklemeleri, yağlı tohumlar, çay, hububat ve bakliyat için yapılmaktadır. 2004 yılında destekleme bütçesinin yüzde 11'ini oluşturan fark ödemesi desteklemelerinin, 2011 yılındaki payı yüzde 33,4 olup, 30 tarım havzası temelinde uygulanmasına devam edilmektedir.

OECD'ye üye ülkelerde tarım sektörüne yapılan destek oranı azalırken, sadece Türkiye'de bu oran artış göstermiştir. OECD ülkelerinde 2010 yılında tarım sektörüne verilen destek rekor seviyede düşerek 227 milyar ABD Doları'na gerilemiş ve tarım sektörüne yapılan destekler 1980'li yıllardan bu yana en düşük seviyeye inmiştir. Türkiye'de, 1986–1988 yıllarında yüzde 20 olan tarım sektörüne destek, 2008–2010 yıllarında yüzde 27'ye çıkmıştır. Bu oran AB'de yüzde 22, ABD'de bu oran yüzde 9, İsrail'de yüzde 12 ve Kanada ise yüzde 16 seviyesindedir.

Dünyada yaşanan ekonomik krizler tarım sektörüne yapılan destekleri oransal olarak azaltsa da tarım sektörünün yapısı gereği destekler büyük önem arz etmekte ve birçok ülke destekleme politikasını sürdürmektedir. Bu doğrultuda, Türkiye'nin de Tarım Kanunu'nun 6ncı maddesinde belirlenen politika önceliklerini dikkate alarak, aynı Kanun'un 21 inci maddesi hükmünce Gayrisafi Milli Hasıla'nın yüzde birinden az olmamak üzere tarım sektörünü desteklemesi gerekmektedir. Bu nedenle mevcut desteklerin artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Tarımsal Destekleme Bütçesinin Dağılımı (milyon TL)

	2007	2008	2009	2010	2011
Alan Bazlı Tarımsal Destekleme Ödemeleri	2.607	2.124	1.247	2.056	2.238
-DGD	1.640	1.140	0	0	0
-Alan Bazlı Ek Ödeme (Org. Tarım, İyi Tarım, Toprak Analizi) ⁽¹⁾	10	0	13	81	150
-Mazot	480	492	469	512	510
-Gübre	345	352	596	622	625
-Sertifikalı Tohum ve Fidan Kullanımı	50	56	85	90	120
-ÇATAK ⁽²⁾	3	5	6	9	30
-Fındık	0	0	0	652	710
Alternatif Ürün ödemeleri	0	0	4	9	17
-Tütün	0	0	4	8	8
-Fındık	0	0	0	1	9
Telafi Edici Ödemeler	79	79	74	81	76
-Patates Siğili Desteği	23	23	11	8	0
-Çay Budama Tazminatı ve Masrafları	56	56	63	73	76
Fark Ödemesi Destekleme Hizmetleri ⁽³⁾	1.797	1.848	2.007	2.056	2.523
Arz Açığı Olan Ürünlere Ödemeler ⁽⁴⁾	1.273	1.135	826	923	1.516
-Hububat	435	610	1 008	996	820
-Çay	89	103	113	115	135
-Bakliyat (K. Fasulye, Nohut, Mercimek)	0	0	60	22	58
Hayvancılık Destek Ödemeleri	741	1 095	908	1 158	1.670

Kırsal Kalkınma Amaçlı Tarımsal Dest⁽⁵⁾	80	109	247	304	302
Tarım Sigortası Destekleme Hizmetleri	40	47	61	80	240
Diğer Tarımsal Amaçlı Destekler	23	39	175	30	73
TOPLAM	5.288	5 262	4.645	5.684	7.046
Afetten Zarar Gören Çift. Yardım Ödemeleri	355	577	29	137	28
GAP Eylem Planı Kır. Kal. Destekleri ⁽⁶⁾	0	25	75	126	114
GENEL TOPLAM	5.643	5.864	4.749	5.947	7.188

- (1) 2007 ve 2008 yıllarındaki alan bazlı ödemelerde "iyi tarım" uygulamaları bulunmamaktadır.
- (2) 2007 ve 2008 yıllarında Tarım Reformu Uygulama Projesi kapsamında yürütülmüştür.
- (3) Kütlü pamuk, zeytinyağı, ayçiçeği, soya fasulyesi, kanola, aspir ve dane mısıra verilmektedir.
- (4) 2009 yılı ürün destekleme alımı ödemesi KİT Görev Zararı Ödeneğinden yapılmıştır.
- (5) 2011 yılı Bütçe tutarının 52,3 milyon TL'si, TKDK hibe karşılığıdır.
- (6) 2010 yılı tutarının 96,6 milyon TL'si GAP EP-Kırsal Kalkınma ve Hayvancılık Projeleri; 29 milyon TL'si DAP Hayvancılık Desteği içindir. 2011 tutarının 92,7 milyon TL'si GAP EP-Kırsal Kalkınma ve Hayvancılık Projeleri; 21,2 milyon TL'si DAP Hayvancılık Desteği içindir.

Kaynak: Anonim, 2011.

Destekleme Kapsamındaki Ürünlerin Yıllara Göre Maliyetleri (TL/kg)

Ürünler	2002	2005	2010	2011
Buğday	0,253	0,310	0,455	0,467
Arpa	0,218	0,285	0,383	0,377
Çavdar	0,229	0,299	0,395	0,384
Yulaf	0,233	0,305	0,431	0,408
Çeltik	0,499	0,600	0,740	0,787
D.Mısır	0,249	0,239	0,375	0,386
K.Pamuk	0,677	0,880	1,088	1,280
Y.Ayçiçeği	0,472	0,512	0,801	0,990
Kolza	0,361	0,420	0,665	0,749
Soya	0,341	0,412	0,855	0,822
Aspir	0,295	0,595	0,519	0,580
Nohut	0,980	1,460	1,389	1,730
K.Mercimek	0,600	0,590	0,727	0,669
K.Fasulye	0,950	1,320	1,752	1,966
Zeytinyağı	2,100	4,120	4,440	4,800
Çay	0,249	0,507	0,708	0,741
Fındık	0,900	1,800	2,570	3,730

Kaynak: TEPGE

Destekleme Kapsamındaki Ürünlerin Yıllara Göre Fiyatları (TL/kg)

Ürünler	2002	2005	2010	2011
Buğday	0,240	0,360	0,540	0,590
Arpa	0,180	0,290	0,400	0,480
Çavdar	0,170	0,270	0,380	0,450
Yulaf	0,190	0,320	0,480	0,620
Çeltik	0,570	0,750	1,170	0,970
D.Mısır	0,250	0,390	0,470	0,630
K.Pamuk	0,550	0,740	1,230	1,880
Y.Ayçiçeği	0,440	0,860	0,820	1,150
Kolza	0,390	0,450	0,680	1,010
Soya	0,340	0,490	0,860	0,920
Aspir	0,170	0,280	0,540	0,610
Nohut	0,840	1,080	1,600	2,110
K.Mercimek	0,670	0,820	1,490	1,380
K.Fasulye	1,340	1,900	2,400	2,510
Zeytin	1,130	2,180	2,570	2,620
Çay	0,320	0,520	0,890	0,980
Fındık	1,670	3,970	4,230	5,380

Kaynak: TÜİK

3. SEKTÖRDE YENİ YÖNELİMLER

Tarım sektöründe verimliliği etkileyen en önemli faktörler tarımsal teknoloji düzeyi, tarımsal eğitim ve tarımda kullanılan yeni teknolojilerin benimsenmesidir.

3.1. Sektörde Teknoloji Kullanım Düzeyi

Tarımsal üretimde teknolojinin kullanımı ekolojiye bağlı olarak değişkenlik gösterir. Ekolojik faktörlerden en önemlisi toprak olmakla birlikte iklim ve coğrafya da etkili olmaktadır. Bu nedenle kendine özgü bir teknolojsi vardır ve tek bir üründe bile ekolojiye göre farklı teknoloji kullanımı gerekebilmektedir.

Kullanılan teknolojiler biyolojik ve mekanik olarak ikiye ayrılmaktadır. Ancak her iki teknolojinin de kullanımını etkileyen en önemli faktör genelde ülkelerin özelde de üreticilerin sosyo-ekonomik durumlarına bağlıdır. Tarım sektöründe ekonomik katkı sağlayacak teknolojiler ithal edilebilecek ürünler değildir. Her ülkenin, her ekolojinin kendine özgü yapısına ve şartlarına uygun teknolojilerin üretilmesi gerekmektedir. Ancak bu teknolojileri üretmek sermaye-yoğun sanayilerin kurulmasını gerektirmektedir.

Tarımsal teknolojiler genel olarak tarım dışı sektörler tarafından üretilmektedir. Toprak işleme aletlerinden hasat makinelerine kadar çok değişik mekanik teknolojinin üretilmesinden kullanımında ülkemiz çok ciddi atılımlar yapmış ve ihracatın ithalatı karşılama oranı artmıştır. İthalatın özellikle 2010'da itibaren artış göstermesi tarım sektöründe teknoloji kullanımının çeşitlendiğini ve ihtiyaçların arttığını göstermektedir. Diğer yandan ihracatın artması da ülkemiz tarım makineleri üretiminde hem ürün çeşitlenmesine gittiği ve pazarın isteğine uygun üretim yaptığını göstermektedir. OAİB (Orta Anadolu İhracatçıları Birliği), TARMAKBİR (Türk Tarım Alet ve Makinaları İmalatçıları Birliği), ITC-COMTRADE (Uluslararası Ticaret Merkezi) gibi kurumların ihracat ve ithalat rakamları arasında farklılıklar mevcuttur. Bunun nedeni kurumların tarım makinası olarak değerlendirmeye aldığı malların farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin OAİB, tütün hazırlama-işleme makineleri, kümes hayvancılığı ve arıcılık, tarım ürünlerini sınıflamaya yönelik makineleri değerlendirmeye alırken, süt sağma ekipmanları ile tarımsal yükleyicileri kapsam dışında bırakmaktadır.

Türkiye Tarım Makinaları Dış Ticareti (Değer, Bin \$), 2006-2012

İhracat	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
TARMAKBİR	234.478,1	274.489,5	376.758,7	299.845,3	329.575,8	384.182,4	525.251,0
OAİB	221.355,4	273.991,7	379.676,0	305.972,5	340.280,1	403.415,9	544.976,0
ITC	241.878,0	295.220,0	399.694,0	319.300,0	361.014,0	422.945,0	562.319,0
İthalat	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
TARMAKBİR	444.425,1	380.367,6	337.583,4	196.292,6	387.878,0	701.785,4	638.596,0
OAİB	518.174,8	443.580,9	379.943,8	240.193,8	463.072,1	745.261,7	
ITC	489.177,0	412.217,0	378.758,0	235.468,0	455.614,0	752.851,0	668.017,0

Kaynak: <http://www.tarmakbir.org/haberler/tarmekstat2013ozet.pdf>

Diğer yandan biyolojik teknolojide yani ilaç, gübre ve tohum ve fidan kullanımında ithalat ciddi bir yer tutmaktadır. Özellikle tohum ve fidan üretiminde ıslah çalışmalarının teşvik edilmesi ile son yıllarda ithalat oranı azalmış durumdadır. Tohum tarımsal üretimin en önemli teknolojik girdisidir. Tohum teknolojisinde yaşanan gelişmeler ve tohum teknolojisinin verimliliğe sağladığı artış bugün hiçbir teknolojinin sağlayamayacağı kadar yüksektir. Tohum teknolojisi ile elde edilen hibrit mısı- rın, hibrit domatesin standart ürünlere göre sağladığı verim artışı, kullanılan diğer teknolojilerin sağladığı verim artışı ile kıyaslanamayacak bir seviyededir. Ulusal ve uluslararası alanda sektörün gelişim ve sürekliliği ise öncelikle AR-GE'ye yapılacak desteklerle, daha sonra da kurumsal kapa- sitelerin geliştirilmesi ile sağlanabilir.

İlaç ve gübre üretiminde de dışa bağımlılık oranı halen oldukça yüksektir. Ancak son yıllarda ülkemizde de gerek etkili madde ve gerekse tarım ilacı preparatları üretimi konusunda önemli ge- lişmeler kaydedilmektedir.

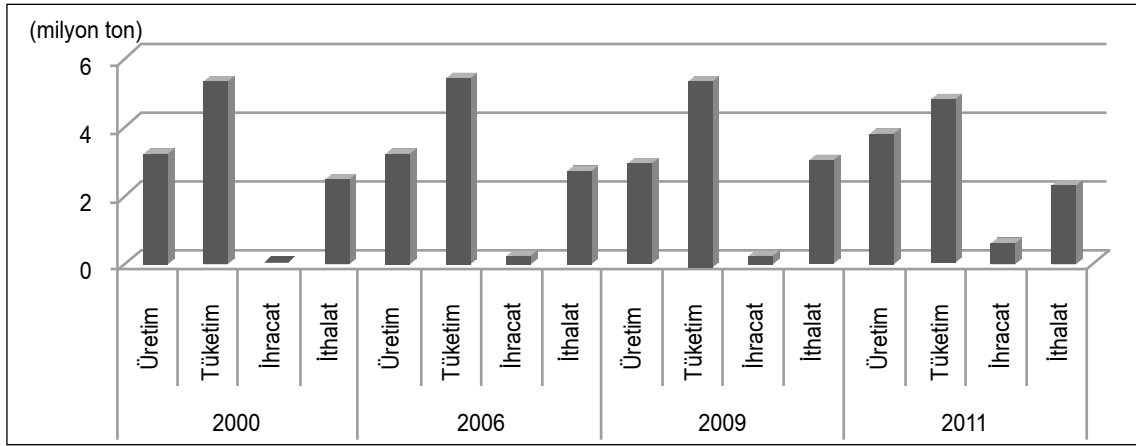
Ülkemizde zirai mücadele faaliyetleri; devlet mücadelesi, devlet yardım mücadelesi ve yö- netimli çiftçi mücadelesi şeklinde yürütülmektedir. Yönetimli çiftçi mücadelesi ise zirai mücadele, entegre mücadele programı, ve entegre mücadele ve kontrollü ürün yönetimi şeklinde yürütülme- ktedir. Entegre mücadele çalışmaları GTHB'nın ana mücadele stratejisini oluşturmakta olup, 1995 yılında iki üründe başlayan ve 100 bin dekar alanda yapılan entegre mücadele çalışmaları 2011 yılında 16 adet ürüne ve 6 milyon dekar alana ulaşmıştır. Bu çalışmalar aynı zamanda iyi tarım uygulamalarının temelini oluşturmaktadır. Şimdiye kadar 16 adet üründe (elma, turuncgil, bağ, zeytin, kiraz, şeftali, kayısı, buğday, mısır, patates, nohut, mercimek, örtü altı sebze, pamuk, fındık, antepfıstığı) "Entegre Mücadele Teknik Talimatı" hazırlanmıştır. Ülkemizde üretimi yapılan bitkilere zarar verdiği bilinen ve takibi yapılan 553 adet zararlı organizma bulunmakta olup bunlardan 329 adeti ile resmi olarak yıllık mücadele programları kapsamında Zirai Mücadele Teknik Talimatları doğrultusunda mücadele edilmektedir.

Ülkemizde Tarım İlaçları toplam Üretim, İhracat ve İthalat Değerleri.

	2005		2006		2007		2008	
	Miktar (ton)	Miktar (ton)	Miktar (ton)	Miktar (ton)	Tutar (TL-\$)	Tutar (TL-\$)	Miktar (ton)	Tutar (TL-\$)
Üretim	33.957,8	234.667.832	39.211,9	205.114.830	31.734,2	28.544.974	33.239,3	267.315.327
İhracat	947,9	7.926.248	1.226,2	14.869.085	1.825,5	27.002.040	4.489,0	37.565.404
İthalat	11.556,4	62.779.209	18.912,4	125.668.554	21.225.694	190.048.551	26.464,8	193.720.461

Kaynak: http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/67c2ae04b169f07_ek.pdf

Kimyevi Gübre Verileri

Kaynak: BÜGEM, 2012.

Türkiye ham maddeyi büyük oranda ithal ederek, gübre tüketimin ancak yüzde 78,7'sini ülke içerisinde üretebilmektedir. Bu nedenle hem hammadde hem de mamul madde olarak önemli ölçüde kimyevi gübre ithal etmektedir. Bu durumda sektör, dalgalı bir seyir izleyen dünya fiyatlarından önemli ölçüde etkilenmektedir. Gübrenin temel hammaddesi olan Amonyakın fiyatı 2002-2011 döneminde yüzde 423 artmıştır (BÜGEM, 2012). Bu doğrultuda dünya ve Türkiye gübre fiyatları da artış göstermiştir. Fiyatlardaki artışa paralel olarak gübre tüketimi de azalmıştır.

Türkiye'de tüketilen 4,8 milyon ton kimyevi gübre miktarı; 1,9 milyon ton bitki besin maddesine karşılık gelmektedir. Bu bitki besin maddesi içerisinde azot miktarı 1,3 milyon ton, fosfor miktarı 490 bin ton, potasyum miktarı ise 98 bin tondur. 2011 yılı itibarıyla bitki besin maddelerine karşılığı üretim miktarı 1,45 milyon ton, ihracat miktarı 190 bin ton, ithalat miktarı ise 851 bin tondur.

Uluslararası veriler dikkate alındığında Türkiye'nin gübre tüketiminin dünya ortalamasının altında kaldığı görülmektedir. 2008 yılı itibarıyla dünya gübre tüketimi 119 kg/ha iken Türkiye'nin gübre tüketimi 88,7 kg/ha'dır (FAO, 2012a).

Gübre sanayini dışa bağımlılıktan kurtarmak için yurt içi gübre ham maddeleri potansiyeli saptanmalı ve bu potansiyelin kullanılabilirlik durumu araştırılmalıdır. Gübre fabrikalarında, AR-GE

çalışmaları; üretim, tedarik, pazarlama gibi esas faaliyet konularını oluşturan ve vazgeçilmez çalışmalardan biri olmalıdır. Gübre üreticisi kuruluşlar ile üniversiteler ve araştırma kurumları arasında işbirliği sağlanmalı, yerli üretimin artırılması ve yeni teknolojiler için gerekli olan bilimsel araştırmalar yanında gerekli görülen ilave önlemler ve teşvikler artırılmalıdır. Gübreleme yapılırken bitki istekleri, iklim, toprak yapısı, toprak pH' sı ve vejetasyon dönemi dikkate alınarak doğru bitkide, doğru yerde, doğru zamanda doğru gübrenin kullanılması sağlanmalıdır.

3.1.1. Örtü Altı Yetiştiriciliği

Örtü altı yetiştiriciliği birim alana düşen işgücü ve sermaye açısından tarımın en yoğun uygulama alanını oluşturmaktadır. Örtü altı yetiştiriciliği tarımsal üretim sektörleri arasında istihdamın en fazla olduğu sektörlerden biridir. Yaklaşık 50 yılı aşkın bir geçmişi olan Türkiye seracılığı çok hızlı bir gelişme ile gerek üretim, gerekse ihracat açısından önemli bir sektör haline dönüşmüştür. Özellikle, tarım dışından sermaye girişi ile son 10 yıl içerisinde sektörün büyüme hızı, tarımın diğer alanlarına göre daha yüksek olmuştur. 2000 yılında 422 bin dekar olan örtü altı üretim alanı, 2005 yılında 467 bin da alana, 2011 yılında ise yüzde 27,8 artarak 600 bin dekar alana ulaşmıştır. Mevcut sera varlığımızın yüzde 39,8'i plastik sera, yüzde 29,3'ü alçak tünel, yüzde 17,9'u yüksek tünel, yüzde 13'ü ise cam seradır. 2006-2011 yılları arasında niteliğine göre örtü altı alanlarındaki değişim en fazla yüzde 53,6 ile yüksel tünellerde olmuştur. Cam ve plastik seranın yüksek yatırım maliyeti nedeniyle, erkenci veya geçici üretimde bulunmak isteyen bölgelerde sektör daha çok yüksek tünellere yönelmektedir. 2006-2011 yılları arasında örtü altı sebze üretimi yüzde 26, meyve üretimi ise yüzde 126 artış göstermiştir. Türkiye genelinde iller düzeyinde örtü altı işletmelerinin, yüzde 37'si Antalya'da, yüzde 26'sı Mersin'dedir. 2000 yılında 3,7 milyon ton olan örtü altı üretimi, artış göstererek 2006 yılında 4,7 milyon tona, 2011 yılında ise 6,1 milyon tona ulaşmıştır. Bu üretim içerisinde sebzenin payı 4,8 milyon ton ile yüze 95,3 iken meyve üretiminin payı 251 bin ton ile yüzde 4,7'dir. Ancak örtü altı üretiminde meyvenin artış hızı sebzedeki yüksektir. Artan ısıtma maliyetleri nedeniyle sera işletmeleri yeni arayışlara girmiştir. Özellikle jeotermal kaynakların olduğu Denizli, Afyon, İzmir ve Kütahya gibi illerinde modern seralar tesis edilmeye başlamıştır. [Türkiye, yaklaşık 31.500 MWt ısı potansiyeli ile dünyanın yedinci Avrupa'nın ise birinci jeotermal kaynağa sahip ülkesi konumundadır. 35-40 °C'nin üzerinde olan 170 jeotermal saha tespit edilmiştir. Jeotermal enerji, sıcaklığına bağlı olarak başta elektrik üretimi olmak üzere konut ısıtması, termal turizm-tedavi, sera ısıtması ve endüstri alanlarında kullanılmaktadır. Ancak bu kullanım düzeyi kaynakların yaklaşık yüzde 4'ü seviyesinde olup, ülke kapasitesine oranla oldukça düşüktür. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Örtü Altı Kayıt Sistemi'ne göre 2012 yılı itibariye Türkiye'nin jeotermal kaynaklı örtü altı üretim alanı varlığı 12 ilde toplam 120 işletmede yaklaşık 2.500 dekar olup, hedeflenenin ancak yüzde 50'sine ulaşılmıştır.]

Türkiye'deki toplam örtü altı süs bitkileri üretim alanı 1.224 da olup, karanfilin, gül ve gerbera üretimleri ilk sıralarda yer almaktadır.

3.1.2. Organik Tarım

Türkiye'de organik tarım 1980'li yıllarda kuru üzüm ve incir gibi geleneksel ürünlerimizin organik olarak üretilmeye başlanması ve ihracatı ile başlamış olup, son yıllarda hızlı gelişme göstermiştir. 2004 yılında yayımlanan 5262 Sayılı Organik Tarım Kanunu sektöre önemli katkılar sağlamıştır.

Türkiye'de halen 42 bin üretici, 442 bin hektar alanda organik tarım faaliyeti yapmakta, 172 bin hektar doğal alanda organik ürünleri toplamaktadır. 2011 yılı itibarıyla geçiş dönemi dahil 225 üründe toplam yaklaşık 1,7 milyon ton organik ürün üretilmektedir.

2009 yılından itibaren organik tarım yapan çiftçilere yapılan destekteki artış, yem bitkileri ve hububat başta olmak üzere tarla bitkileri grubundaki organik üretimi artırmış, ancak bu ürünlerin birçoğunun organik ürün olarak pazarlanamadığından, sektörün ticaret boyutu arzu edildiği şekliyle gelişmemiştir. Bunun yanında büyük şehirler başta olmak üzere sayıları 16'yı bulan organik pazarlar, iç tüketime olumlu katkılar sağlamıştır.

Organik Tarım Üretimi

	Ürün Sayısı	Çiftçi Sayısı	Yetiştiricilik Alanı (ha)	Doğal Toplama Alanı (ha)	Toplam Üretim Alanı (ha)	Üretim Miktarı (ton)
2005	205	14.401	93.134	110.677	203.811	421.934
2006	203	14.256	100.275	92.514	192.789	458.095
2007	201	16.276	124.263	50.020	174.283	568.128
2008	247	14.926	109.387	57.496	166.883	530.225
2009	212	35.565	325.831	175.810	501.641	983.715
2010	216	42.097	383.782	126.251	510.033	1.343.737
2011	225	42.460	442.581	172.037	614.618	1.659.000

Kaynak: BÜGEM, 2012.

İhracat verilerine bakıldığında organik ürün ihracatının azaldığı görülmektedir. 2003 yılında 37 milyon ABD Doları olan ihracat, 2006 yılında 28 milyon ABD Doları'na, 2008'de 27 milyon ABD Doları'na düşmüştür. 2011 yılı itibarıyla organik ürün ihracatımız, 15,5 milyon ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. Bu ihracat değeri içerisinde geleneksel ihracat ürünlerimizden olan kuru üzüm yüzde 32, fındık ve ürünleri yüzde 20, kayısı yüzde 8 ve incir yüzde 11 pay almaktadır (EİB, 2011). Gerçekte ihracat değerinin daha yüksek olduğu ancak, organik ürünlere özgü bir GTİP numarası bulunmaması ve bazı organik ürünlerin organik olarak kayda girmeden ihraç edilmesi nedeniyle, ihracat verilerine yansımada düşünülmemektedir. Organik ürünler için ayrı GTİP numarası olmaması nedeniyle sağlıklı ihracat rakamlarına ulaşılamadığı, bu nedenle gerçek ihracat rakamlarının daha yüksek olduğu tahmin edilse de özellikle son yıllarda organik ürün ihracatında ilerleme olmadığı anlaşılmaktadır.

Ülkemizin AB ülkelerine organik ürün ihracatını kolaylaştırmak amacıyla üçüncü ülkeler listesine dahil edilmesi için, GTHB tarafından teknik dosya hazırlanarak, Komisyonuna gönderilmiş olup, AB Komisyonu tarafından yapılan inceleme halen devam etmektedir. Ancak ulusal mevzuata göre sertifikalandırılan ürünler, organik ürün olarak AB ve ABD pazarlarına henüz girememektedir.

Ülkemiz, toprak ve su gibi doğal kaynaklarının henüz kirlenmemiş olması ve uygun ekolojisiyle organik tarım açısından çok avantajlı konumda olmakla birlikte, organik tarımın gelişimini kısıtlayan sorunlar da mevcuttur. Tarım işletmelerinin küçük ölçekli olması, arazinin parçalı ve dağınık olması bireysel üreticinin sertifikasyon maliyetini artırmaktadır. Bu nedenle, küçük üreticiler daha çok aracı tüccar, işleyici ya da pazarlayıcı firmalar ile sözleşme yaparak, grup içerisinde

üretim yapmaktadır. Bu modelde, üretici başına düşen kontrol ve sertifikasyon ücreti azalırken, sözleşmenin geçerliliği veya sertifikanın sahipliği konusunda ciddi sorunlar da yaşanmaktadır. Ticari kaygılardan dolayı alım ve satım garantisi içermeyen bu sistemde, bireysel sertifikaya sahip olmayan üretici kalan ürününü pazarlarken sorun yaşamakta sertifika sahibinin izni olmadan ürününü organik olarak pazarlayamamaktadır. Bu durum, ürünün maliyetinin altında konvansiyonel satılmasına neden olmaktadır. Ayrıca organik tarımda üretici örgütlenmesinin yetersiz olması ve alternatif pazarlara erişimde yaşanan sorunlar, küçük üreticinin organik üretimden vazgeçmesine neden olmaktadır. Bunun yanında, organik tarım sisteminin bir gereği olarak uygulanan geçiş sürecinde, ürünlerin organik olarak pazarlanamaması organik tarıma geçişi zorlaştırmaktadır.

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de organik tarımın benimsenmesinde ve üreticilerin organik tarıma yönlendirilmesinde üreticilere sağlanan destekler büyük önem arz etmiştir. Organik tarım faaliyetlerinin geliştirilmesi amacıyla başta kontrol ve denetime yönelik hizmetlerin iyileştirilmesi olmak üzere, kamuda kurumsal kapasitenin geliştirilmesi, üretime ilişkin istatistiki yapının iyileştirilerek Çiftçi Kayıt Sistemi ile eşgüdüm içerisinde yürütülmesi, eğitim ve yayım hizmetlerinin iyileştirilmesi ve ticaretin izlenmesine yönelik olarak “Organik Tarım Strateji Planı” ve “Ulusal Organik Tarım Eylem Planı” hazırlanmıştır.

3.1.3. İyi Tarım Uygulamaları

Ülke mevzuatı çerçevesinde kontrol-sertifikasyona dayanan iyi tarım uygulamalarının Türkiye’de başlaması, 2004 yılında yayımlanan “İyi Tarım Uygulamalarına İlişkin Yönetmelik” ile olmuştur. Kontrol ve sertifikasyon kuruluşlarının yetkilendirilmesi sonrasında 2007 yılında 18 ilde 53.607 dekar alanda 651 üretici ile başlayan İyi Tarım Uygulamaları (İTU), 2009 yılında ise 42 ilde 1.702.804 dekar alanda 6.020 üreticiye kadar ulaşmıştır. Ancak bu yıldan itibaren geriye doğru giderek, 2011 yılında 499.632 dekar alanda 3.042 üreticiye düşmüştür.

İTU Yönetmeliği kapsamında başlatılan çalışmalar özellikle yaş meyve ve sebze sektöründe; çevre, insan ve hayvan sağlığına zarar vermeyen bir tarımsal üretimin yapılması, doğal kaynakların korunması, tarımda izlenebilirlik ve sürdürülebilirlik ile güvenilir ürün arzının sağlanmasına önemli katkılar sağlamıştır. Ancak bu sistem, ülke genelinde tam olarak yaygınlaşmamıştır. Ayrıca, ulusal mevzuata göre kontrol ve sertifikasyonu yapılan İTU belgeli ürünlerin, uluslararası kabul gören standartlar (GLOBALGAP, GFSI vb.) ile eşdeğerliği henüz gerçekleştirilememiştir.

AB tarımsal destekleme politikalarında, çapraz uyum içerisinde bulunan iyi tarım ve çevre koşulları, bir sertifikasyon sistemi içermemektedir. Ancak doğrudan ödemelerin bir ön şartı olarak destekten yararlanacak çiftçilerin bu koşullara uyum göstermesi gerekmektedir. Bunun yanında Türkiye’de ihracat odaklı ürünlerde EUREPGAP ile başlayan İTU, ISO Rehber 65 veya EN 45011 standartlarında faaliyette bulunan özel kontrol ve sertifikasyon kuruluşlarının yürüttüğü bir sertifikasyonu öngörmektedir. AB uyum sürecinde doğrudan destekten yararlanmanın ön şartı olarak kamu tarafından talep edilen bir sistem ile piyasaların talep ettiği sertifikasyona dayanan sistemin ayrı ayrı tanımlanmasına, ayrıca bu sistemler içerisinde kamu, sivil toplum ve özel kuruluşların üstleneceği görevlerin belirlenmesine ihtiyaç vardır.

İyi Tarım Uygulamaları

	İl Sayısı	Üretici Sayısı	Üretim Alanı (da)
2007	18	651	53.607
2008	19	822	60.231
2009	42	6.020	1.702.804
2010	48	4.540	781.741
2011	49	3.042	499.632

Kaynak: BÜGEM, 2012.

3.1.4. Biyoteknoloji

Bitki, hayvan veya mikroorganizmaların tamamı ya da bir parçası kullanılarak yeni bir organizma (bitki, hayvan ya da mikroorganizma) elde etmek veya var olan bir organizmanın genetik yapısında arzu edilen yönde değişiklikler meydana getirmek amacı ile kullanılan biyoteknolojinin en önemli kullanım alanlarından birisi de bitkisel üretim sektörüdür. Biyoteknolojinin kullanımına ilişkin olarak teknolojik, sosyolojik ve ekonomik alandaki tartışmalar halen devam etmektedir.

Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar (GDO) hakkındaki Avrupa Birliği (AB) mevzuatı, sağlık ve çevrenin korunması, güvenli ve sağlıklı genetiği değiştirilmiş (GD) ürünlerin serbest dolaşımının temini amacıyla 1990'lı yılların başlarından beri yürürlüktedir. Bu amaçla yasal çerçeveyi oluşturan temel metinler;

- GDO'ların çevreye kasıtlı salımı hakkında direktif (2001/18/EC),
- GD mikro organizmaların kapalı kullanımı hakkında direktif (98/81/EC),
- GDO'ların iz sürülebilirliği ve etiketlenmesi ve GDO'lardan elde edilen gıda ve yem ürünlerinin iz sürülebilirliği hakkında yönetmelik (1830/2003),
- GD gıda ve yem hakkında yönetmelik (1829/2003),
- GDO'ların sınıraşan hareketi hakkında düzenleme (1946/2003),
- Organik tarım ve konvansiyonel tarım ile genetiği değiştirilmiş ürünlerin bir arada yer almasında Ulusal Stratejileri geliştirmek ve en iyi uygulamaları sağlamak hakkında Komisyon Kararı (2003/556/EC).

AB'ye üye ülkeler adı geçen düzenlemelere uygun iç mevzuatlarını hazırlamakta ve uygulamaktadır. Bu kapsamda AB'de GDO'ların gıda ve yem olarak kullanılmasına onay verilmektedir. 2012 yılı Ekim ayı itibarıyla 8 pamuk, 27 mısır, 2 mikroorganizma, 3 kolza, 1 patates, 7 soya ve 1 şeker pancarı olmak üzere toplam 49 ürüne gıda ve yem amaçlı onay verilmiştir. Onaylı çeşitlerden sadece 1 mısır ve 1 patatese yetiştirme amaçlı izin verilmiştir. 2011 yılında İspanya, Portekiz, Çek Cumhuriyeti, Polonya, Slovakya ve Romanya'da toplam 115 bin ha alanda genetiği değiştirilmiş mısır, 2011 yılında İsviçre ve Almanya'da 17 ha alanda genetiği değiştirilmiş patates üretimi yapılmıştır.

AB üyesi ülkeler, GDO'ların çevreye kasıtlı salımı hakkında 2001/18/EC sayılı Direktifi'nin "Koruma Şartı" başlıklı 23 üncü maddesi kapsamında AB Komisyonu tarafından onay verilmiş olan

GD ürünlerin kendi ülkeleri içinde kullanılmasını veya satışını sınırlayabilmekte ya da yasaklayabilmektedirler. Bu kapsamda Fransa, Almanya, Avusturya, Yunanistan, Macaristan, Lüksemburg ve Bulgaristan olmak üzere toplam 7 üye ülke MON810 mısır çeşidinin kendi ülkelerinde üretimini yasaklamışlardır.

Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesine ek olarak, Genetiği Değiştirilmiş Organizmaların (GDO) muhtemel risklerine karşı insan, hayvan, çevre ve biyoçeşitliliğin korunmasını sağlamak üzere hazırlanan "Cartagena Biyogüvenlik Protokolü" dünyada 29 Ocak 2000 tarihinde kabul edilmiş, 24 Mayıs 2000 tarihinde imzaya açılmış ve 11 Eylül 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ülkemizde ise 17 Haziran 2003 tarihli ve 4898 sayılı Kanun ile Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanarak 24 Ocak 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

AB Müktesebatı, Cartagena Biyogüvenlik Protokolü ile ülkemizin durumu ve ihtiyaçları dikkate alınarak Biyogüvenlik Kanunu hazırlanmıştır. Bilimsel ve teknolojik gelişmeler çerçevesinde, modern biyoteknoloji kullanılarak elde edilen genetik yapısı değiştirilmiş organizmalar ve ürünlerinden kaynaklanabilecek riskleri engellemek, insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin korunması, sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla biyogüvenlik sisteminin kurulması ve uygulanması, bu faaliyetlerin denetlenmesi, düzenlenmesi ve izlenmesi ile ilgili Türkiye'deki usul ve esasları belirlemek amacıyla 5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu, 26 Mart 2010 tarihli ve 27533 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak 26 Eylül 2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Biyogüvenlik Kanunu'nun 5nci maddesi ile "Genetiği değiştirilmiş bitki ve hayvanların üretimi" yasaklanmıştır.

GDO ve ürünleri ile ilgili yapılan başvuruların değerlendirilmesi ve Biyogüvenlik Kanunu'nda ve yönetmeliklerde belirtilen görevlerin yürütülmesi için 22 Eylül 2010 tarihinde "Biyogüvenlik Kurulu" oluşturulmuştur. GDO veya ürünlerine ilişkin yapılan başvuru hakkında, Bilimsel Komiteler tarafından bilimsel esaslara göre yapılan risk değerlendirmesi ve sosyo-ekonomik değerlendirme sonuçları ile bilgi değişim mekanizmasına gelen kamuoyu görüşlerini dikkate alınarak "Biyogüvenlik Kurulu" karar vermektedir.

GDO ve ürünleri ile ilgili; bilimsel, teknik ve uygulamaya ilişkin bilgi ve belgelerin ulusal ve uluslararası seviyede alışverişinin kolaylaştırılması, kamuoyunun bilgilendirilmesi ve karar sürecine katılımının sağlanması amacıyla "Türkiye Biyogüvenlik Bilgi Değişim Mekanizması" 05 Ekim 2010 tarihinde hizmete sunulmuştur.

Biyogüvenlik Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 26 Eylül 2010 tarihinden Eylül 2012 tarihine kadar genetiği değiştirilmiş 3 soya çeşidi ve 16 mısır çeşidine sadece yem amaçlı olarak ithalat izni verilmiştir.

3.1.5. Fide-Fidan ve Tohum

Dünyada ve ülkemizde nüfus artmakta, ekim alanları daralmaktadır. Ekim alanlarını artırmak pek mümkün olmadığından üretimi artırmak için, tarımsal girdilerin bütünlük içerisinde bir araya getirilerek üretimde kullanılması, birim alandan elde edilecek verimi artıracaktır. Bu kombinasyondaki en önemli unsur, sertifikalı ve kaliteli tohumluk kullanımınıdır. Tohumluğun verim ve üretim artışındaki payı ortalama %25 civarında olup, bu oranı bazı durumlarda %40'lara çıkarmak mümkün olabilmektedir.

"Sürdürülebilir Gıda Güvenliği" bugünkü dünyamızda, en önemli sosyolojik, politik, ekonomik ve bilimsel bir olgudur. Bu çerçeveden bakıldığında ise, Tarımsal verimlilikteki önemi itibarıyla, Gıda Güvenliği'nin en önemli göstergelerinden birisi "Tohum Güvenliği"dir. Diğer bir ifadeyle;

Fonksiyonel ve sürdürülebilir bir tohum arzı sürdürülebilir gıda güvenliğinin sigortası olarak kabul edilmektedir. Tohumluk dünya durdukça vazgeçilmez önemini koruyacak bir meta ve Tohumculuk ta bunu sağlayacak bir sektördür.

Türkiye tarımı son 40-50 yılda hızlı bir gelişme göstermiştir. Bu dönem zarfında bitkisel ürünlerde önemli üretim artışları sağlanmıştır. Özellikle 1980'li yıllardan sonra süratle gelişen tohumculuk endüstrisinin bu artışlardaki payı son derece belirleyici olmuştur. Ülkede tarımı yapılan bazı belli başlı bitki türlerinde hibrit çeşit ve yüksek kaliteli tohumluk üretim ve kullanımı hızla yaygınlaşmıştır.

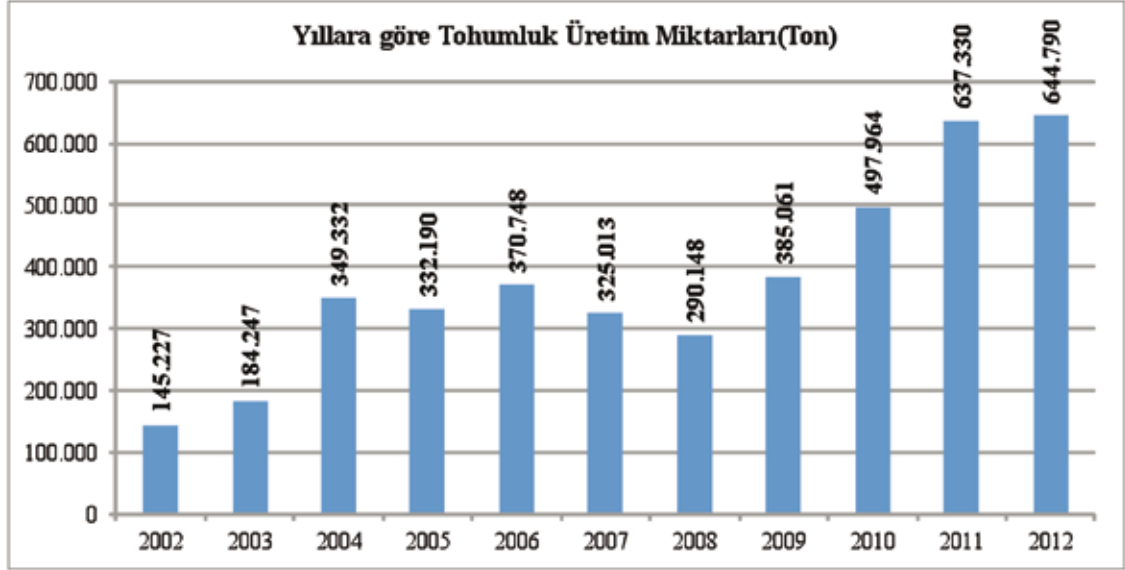
Tohumculuk sektörünün ve tohumluk üretiminin son 30-35 yıllık seyri incelendiğinde; 1980'li yılların başlarında hemen hemen tamamı kamu kuruluşlarınca üretilen ve yaklaşık % 80-90 oranında Buğday ve arpa'dan oluşan tohumluk üretiminin, 1980'lerin ortalarında ithalatın önünün açılması ve aynı zamanda fiyatların serbestleştirilmesi ile birlikte hem çeşit hem de miktar olarak sıçrama yaptığı görülmektedir.

Üretimde 2000'li yılların başlarına kadar zaman zaman mevzuatlardan veya tabiat şartlarından ya da piyasa dengelerinden kaynaklanan bazı dalgalanmalar görülmesine karşılık, sektör altyapısında olumlu gelişmeler meydana gelmiştir. Bu süreçte, özel sektör tohumculuk firmaları artmaya devam etmiş ve bunun sonucu olarak buğday ve arpa dışındaki tarla bitkilerinde ve sebzeçilikte de tohumluk üretimleri gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu dönemde toplam üretim miktarlarında çok büyük farklar görülme de, yeni çeşitlerin üretime sokulmasından ve tohumlukların kalitelerinin artırılmasından dolayı, parasal olarak değerler artmıştır.

Giderek daha düzenli bir yapıya kavuşan sektör, aynı zamanda Dünya'da tohumculukta yaşanan trende ayak uydurmaya başlamış, uluslar arası alanda tohumculuğun üretimi ve ticaretine ilişkin kural ve kaideleri düzenlemekten sorumlu OECD, ISTA ve ISF gibi kurum ve kuruluşlara üye olunmuştur.

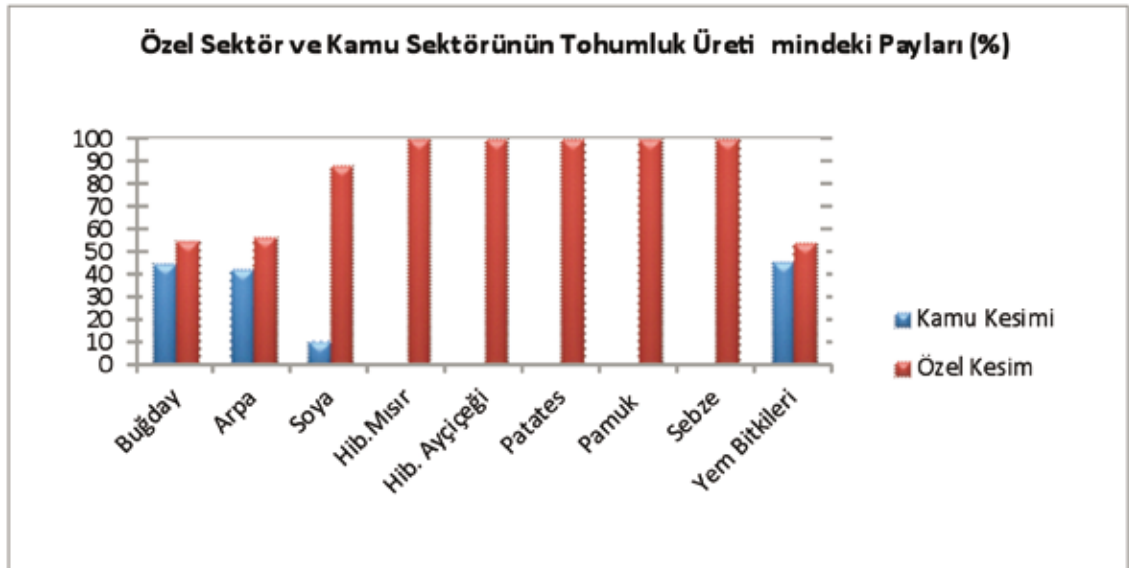
Gerek içeride yaşanan gelişmeler ve gerekse uluslar arası alanla entegrasyonun gereği olarak mevcut mevzuatlar da yenilenmiştir. Bu kapsamda; 2004 yılında 5042 sayılı "Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun" 2006 yılında da 5553 sayılı "Tohumculuk Kanunu" çıkarılmıştır. Tohumculuk Kanunu ile Tohumculuğun özel sektör kanadı bir "Birlik" ve faaliyetlerine göre isimlendirilen yedi "Alt Birlik" şeklinde yasal mevzuata dayalı bir örgütlenme yapısına kavuşturulmuştur. Bu oluşum içerisinde 2008 yılında Tohum Sanayicileri ve Üreticileri Alt Birliği (TSÜAB) kurulmuştur.

Türkiye'de yaklaşık 70 kadar bitki türünde, halihazırda, yıllık olarak toplam 600 - 650 bin ton civarında sertifikalı tohumluk üretilmektedir. Özel sektörün tohumluk üretimindeki payı her geçen yıl kayda değer miktarlarda artışlar göstermektedir. Özel sektör tohumculuk şirketleri esas itibarıyla; hibrit mısır, hibrit ayçiçeği, hibrit şekerpancarı, pamuk, hibrit ve standart sebze tohumlukları, patates, bazı yem bitkileri, çeltik, arpa ve son yıllarda ise buğday tohumluğu üretimi yapmaktadır. Kamu kuruluşları ise geleneksel olarak buğday, arpa ve bazı yem bitkileri ve yemeklik baklagiller üzerine yoğunlaşmıştır. Türkiye'de 2012 yılında yaklaşık olarak 320 bin ton buğday, 43 bin ton arpa, 33 bin ton hibrit mısır, 9 bin ton çeltik, 15 bin ton hibrit ayçiçeği 1200 ton hibrit şeker pancarı, 185 bin ton patates, 23 bin ton pamuk ve 2.500 ton kadar sebze tohumluğu üretilmiştir.

Gerek kamu gerekse özel kesimde tohumculuğun disipline edilmesi ve desteklenmesi sonucu, grafikte de görüleceği üzere, tohumluk üretimi hızlı bir artış göstererek, 2012 yılında 644.790 tona çıkmıştır.

Türkiye’de tohumluk tedariki bu gün geniş ölçüde sayıları 600 civarında olan Tohumculuk şirketleri tarafından yapılmaktadır. Halen ülkede üretilen toplam sertifikalı tohumluğun, miktar olarak yaklaşık % 65’i ve değer olarak ise % 80-85’i özel şirketlere aittir.

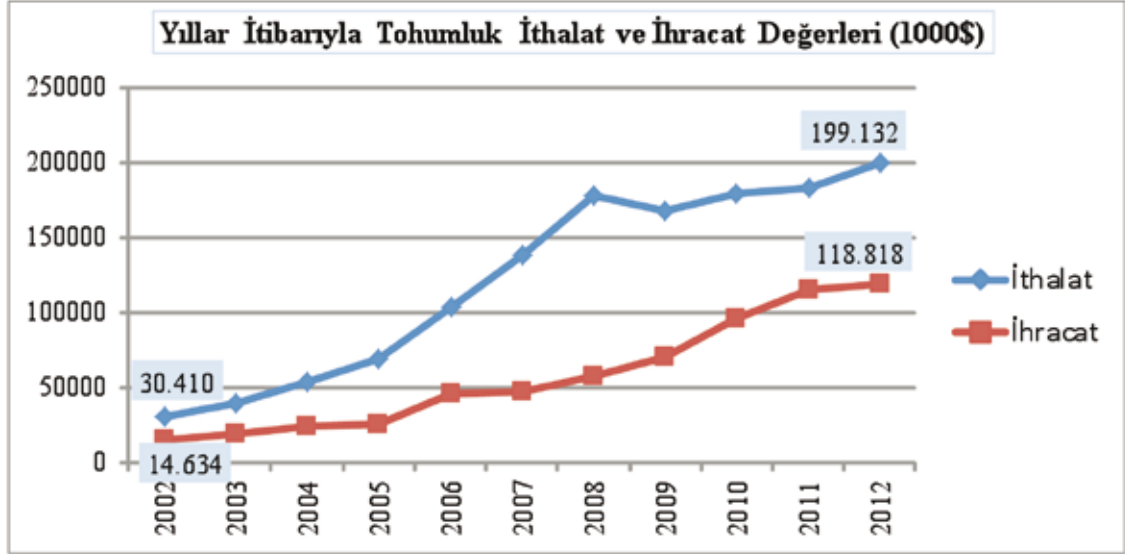

Son yıllarda tohumculuk sektöründe kamunun payı gün geçtikçe azalırken, özel şirketlerin payı hızla artmaktadır. 2011 yılı verilerine göre buğday, arpa, soya ve yem bitkileri gibi tarla bitkileri dışında diğer tohumluk üretimleri %100 özel şirketler tarafından yapılmaktadır.

Tohumculuk sektörünün gelişmesine katkıda bulunan önemli unsurlardan birisi de desteklemelerdir. 2013 yılı yurt içi sertifikalı tohum kullanım ve üretim desteklerinin türlerine göre miktarları aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Yurt İçi Sertifikalı Tohum Kullanım Desteği	Birim Destek (TL/dekar)
Buğday,	7,5
Arpa, Triticale, Yulaf, Çavdar	6,0
Çeltik, Yer Fıstığı, Yonca	8,0
Nohut, Kuru Fasulye, Mercimek	10,0
Susam, Kanola, Aspir	4,0
Soya	20,0
Korunga, Fiğ	5,0
Yurt İçi Sertifikalı Tohum Üretim Desteği	Birim Destek (TL/kg)
Buğday	0,10
Arpa, Triticale, Yulaf, Çavdar, Patates	0,08
Çeltik	0,25
Nohut, Kuru Fasulye, Mercimek, Aspir, Korunga, Fiğ	0,50
Soya	0,35
Kanola	1,20
Susam	0,60
Yonca	1,50
Yer Fıstığı	0,80

Bütün bu gelişmelerin sonucunda üretimle birlikte tohumluk ticaretinde de son derece olumlu gelişmeler yaşanmaya başlanmıştır. Tohumluk Dış Ticaret Hacmi 200 Milyon Dolar ithalat ve 120 Milyon Dolar ihracat olmak üzere 320 Milyon Doları bulmaktadır. Sevindirici olan bir husus ise, ithalatla ihracat arasındaki makasın her geçen yıl daralmaya devam etmesidir. Böylece; Türkiye’de ticari amaçlı olarak üretilen tohumlukların toplam değerinin bir milyar dolara yaklaştığı hesap edilmektedir.

Destekleme politikası, tohumluk üretiminin artmasında büyük rol oynamıştır. Bu kapsamda, 2006 yılından itibaren başlatılan tohum desteklemesiyle 2006-2011 döneminde sertifikalı tohum kullanan çiftçilere 281,7 milyon TL destek verilirken, 2008-2011 döneminde sertifikalı tohum üreticilerine 71 milyon TL, sertifikalı fidan kullanım desteği kapsamında ise 2005-2011 yılları arasında toplam 1,4 milyon dekar yeni bahçe tesisi için 241 milyon TL destekleme ödemesi yapılmıştır. Bu destekler ile sertifikalı fidan kullanımının yaygınlaşması yanında, kapama bahçe tesisleri artarak, pazarın istediği kalitede meyve üretimine katkı sağlanmıştır. Ancak, mevcut sistemde halen “standart fidan” desteklemelerine de devam edilmekte olup, standart fidan kullanım oranı çok yüksek düzeydedir. Bu nedenle, “sertifikalı fidan” kullanımının artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

2010 yılı itibarıyla tohum sektöründe yeterlilik oranı mısırdaki yüzde 297, ayçiçeğinde yüzde 462, pamukta yüzde 163 olarak gerçekleşmiştir. Ancak, bazı ürünlerde sertifikalı tohum üretim ve kullanımı yeterli düzeyde değildir. Yeterlilik oranı buğdayda yüzde 58, arpada yüzde 17, çeltikte yeterlilik oranı yüzde 56, sebze sektöründe ise yüzde 40’dır. Baklagiller ve yem bitkilerinde sertifikalı tohum kullanım oranları da çok düşüktür.

İslahçı Haklarının Korunması Kanunu’nun yürürlüğe girmesi ile bu alanda önemli gelişmeler yaşanmıştır. 2012 yılı Haziran ayı itibarıyla başvurular 608’e, koruma altına alınan çeşit sayısı ise 359’a ulaşmıştır. Koruma altına alınan çeşitler içerisinde en büyük payı, 171 çeşit ile tarla bitkileri ürün grubu almaktadır. Yapılan başvuruların yüzde 34’ü yerli ıslahçılar tarafından geliştirilmiş çeşitlerdir (BÜGEM, 2012).

Sertifikalı Fidan Kullanım Desteği

Fikri-sınai mülkiyet hakları çerçevesinde, “genetik kaynak”, “gen patenti”, “bitki patenti”, “bitki çeşidi”, “esastan (bir başlangıç çeşidinden) türetilmiş çeşitler” vb. konularda oluşturulacak ülkesel politikaların ve bu bağlamda hazırlanacak mevzuatın, bitki ıslahçı hakları gözetilerek konuyla ilgili tüm paydaş kurum ve temsilcilerin geniş katılımı ve asgari mutabakatıyla belirlenmesi önemlidir. Bu konularda altyapıları gelişmiş bazı ülkelerin mevzuatından doğrudan tercüme edilerek münhasıran alınacak olan hükümler, Türkiye’de bu alanda çalışan kamu ve özel sektör kuruluşlarının çok zor durum ve hukuki davalarla karşı karşıya kalmasına neden olabilecektir. Ayrıca bu politikaların oluşturulmasında, sadece ilgili uzmanların değil, faydalanıcıların da görüşleri alınmak suretiyle ülkemizin biyolojik çeşitliliğinin ve bitki gen kaynaklarının korunmasının yanı sıra bitki ıslahçıların bu materyale, birçok ülkede olduğu gibi kolayca erişiminin sağlanmasının da altyapısı oluşturulmalıdır. Endüstri alanında her iş kolu için ortak olan çeşitli dinamikler olduğu gibi her bir endüstriyel faaliyetin kendine özgü olan iç ve dış dinamikleri de söz konusudur. Diğer sektörlerde olduğu gibi tohumculuk endüstrisinde de bu dinamiklerin tanımlanmasına ve sektörün analiz edilebilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Fide sektöründe ise halen 110 fide işletmesi bulunmaktadır. Bu işletmelerin 2012 yılı sonu itibarıyla 87’si FİDEBİRLİK’e üye olarak kayıtlıdır. Sektörde 5.500 işçi ve 500 ziraat mühendisi ve ziraat teknikeri istihdam edilmektedir. 110 Fide işletmesinde 2012 yılı sonu itibarıyla 3 milyar 200 milyon sebze ve çilek fidesi üretilmiştir. 1996-2012 yılları arasında yıllık ortalama olarak % 66 oranında büyümüştür ancak son yıllarda büyüme hızında düşüş görülmektedir. Sektörün net karlılık oranı % 10-15 arasındadır. Sektörde mevcut 110 kuruluştan 3 kuruluşta yabancı sermaye (2 İsrail ve 1 Japonya) bulunmaktadır. 250 Milyon USD’lık cirosu olan sektör, 30-40 milyon USD bir katma değer yaratmaktadır. 2012 yılı sonu itibarıyla Fide Üreticileri Alt Birliği’ne kayıtlı 87 üyenin bölgelere göre dağılımı: Akdeniz Bölgesi: 60 işletme; Ege Bölgesi: 14 işletme; Marmara Bölgesi: 8 işletme; Orta Anadolu Bölgesi: 4 işletme ve Güney-Doğu Anadolu Bölgesi: 1 işletme şeklindedir. Sektörde fide ithalat yok denecek kadar azdır, İhracat ise % 1’er civarındadır. İhracat tutarı yaklaşık 1.000.000 USD’dir. Fide sektörünün alt sektörleri olarak: Sofralık sebze sektörü (domates, patlıcan, biber, hıyar, yeşil sebzeler, kavun, karpuz vb) % 65; Sanayi sebzeleri sektörü (dondurulmuş gıda sanayi ve salça sanayi için) % 25; Çilek % 10 oranında bir paya sahiptir.

Tekrar tarımdaki verimliliğe ve tarımın ekonomiye katkısına dönersek; tarımın birincil girdisi olan tohumluğun kendi değeri ve ülke ekonomisine doğrudan katkısı ile birlikte daha da önemlisi, sertifikalı ve kaliteli tohumluklar kullanılarak elde edilen tarımsal ürünlerdeki verim artışı ve pazar isteğine uygun kalitenin ve standardizasyonun sağlamasıdır. Böylece, tohumculuk kendi değeri yanında, aynı zamanda tarımsal ürünlerin miktar ve Pazar değerlerini ve dolayısıyla ihracatını artıran ve bu yönüyle de ekonomiye çok önemli katkılar sağlayan bir sektördür.

3.1.6. Lisanslı Depoculuk

Lisanslı depoculuk başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkelerde etkin ve yaygın olarak ürün ticaretinde kullanılmaktadır. Bu sistemde ürün borsaları spot işlem yapan borsalardan gelişerek vadeli işlem yapan borsalara dönüşmüştür. Ülkemizde lisanslı depoculuk 17 Şubat 2005 tarihli ve 25730 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu” ile düzenlenmiştir. Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu’na dayanılarak uygulamaya ilişkin yönetmelikler hazırlanmıştır. Bu kapsamda; Hububat, Baklagiller ve Yağlı Tohumlar Lisanslı Depo Yönetmeliği (2005), Pamuk Lisanslı Depo Yönetmeliği (2005), Fındık Lisanslı Depo Yönetmeliği (2006), Zeytin ve Zeytinyağı Depo Yönetmeliği (2010), Yetkili Sınıflandırıcıların Lisans Alma Faaliyet ve Denetimi Hakkında Yönetmelik (2005), Elektronik Ürün Senedi Yönetmeliği (2005), Tazmin Fonu Yönetmeliği (2005) yürürlüğe girmiştir.

Kanun ve yönetmeliklere işlerlik kazandırılarak sektöre öncülük edilmesi amacıyla Şubat 2010’da TMO-TOBB Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Anonim Şirketi (TMO-TOBB LİDAŞ) kurulmuştur. Ankara Polatlı’da, 10 yıllığına bir depolama tesisi kiralanmıştır. Lisanslı Depoculuk Yasası kapsamında ilk alım 14 Temmuz 2011 tarihinde yapılmıştır. 2012 yılında Polatlı’da, Ahıboz’da, Lüleburgaz’da buğday alımı gerçekleştirilmiştir (TMO, 2012).

Türkiye’de lisanslı depoculuk sistemi, tarım sektöründe üretici-sanayici-yatırımcı açısından yeni bir dönemi beraberinde getirecektir. Ürünün lisanslı depoya konulması karşılığında, finansman imkanının oluşması, istendiği zaman hedeflenen fiyattan ürün satılabilmesi, ürün fiyatlarının sigortalanabilmesi, veri bankası oluşması, stok miktarlarının takibi, ürünün daha kolay pazarlanabilmesi, hammadde tedarikinde sıkıntı yaşanmaması, ham maddenin istenilen kalite ve miktarda kolay temini, vadeli işlem ve opsiyon borsası ile entegre şekilde çalışılması hedeflenmektedir. Bu sistemle yeni bir ticari kültür ve yeni bir düzen kurulacak, orta-uzun dönem iş yapma yöntemleri ile çağa ayak uydurarak, küreselleşme ve iklimsel dezavantajlardan doğan dışsallık ve riskleri minimize etmek mümkün olabilecektir.

Lisanslı depoculuk sistemi ile;

1. Hasat dönemlerinde tarım ürünlerindeki arz yığılması nedeniyle oluşan fiyat düşüşlerinin önlenmesi ve piyasanın dengelenmesi,
2. Özellikle finansman sıkıntısı çeken küçük çiftçiler ile ürün sahiplerinin, lisanslı depolara verdikleri ürünleri karşılığında aldıkları ürün senetleri aracılığıyla bankalardan kredi ve finansman sağlamaları,
3. Tarım ürünleri ticaretinin herkesçe kabul gören standartları belirlenmiş ürünler üzerinden yapılması, kaliteli üretimin teşvik edilmesi, güvenli bir piyasanın oluşturulması,
4. Tarım ürünleri ticaretinin kayıt altına alınması,
5. Ülkemizde halihazırda uygulanmakta olan tarım reformunun başarılmaması ve tarım ürünleri ticaretinde özel sektör katılımının artırılması,
6. Üretimde ve fiyatlandırmada Devlet müdahalelerinin asgariye indirilmesi, bu alana yönelik yapılan yüksek harcamalardan önemli tasarruf sağlanması, serbest piyasa ve fiyat oluşumunu bozan müdahalelerden uzaklaşılması,
7. Tarım ürünleri üreticileri açısından kolay pazarlanabilen, iyi muhafaza edilen ve nakliye masrafları en aza indirilmiş bir sistemle istikrarlı ve daha yüksek bir gelir seviyesi elde edilmesi,
8. Yatırımcılar için döviz, altına, hisse senedine, faize ve benzerlerine alternatif yeni bir yatırım aracı sağlanması,
9. Ürün ticareti ile uğraşan tacir ve sanayicilerimizce, kalitesi bilimsel kriterlere göre belirlenmiş ve fiyat istikrarı sağlanmış ürünlerin kolayca temini,
10. Tarım ürünlerinin, fizikî mal ve numune gösterilmesine ve teslimine gerek olmaksızın ürün senetleri veya elektronik ürün senetleri aracılığıyla ticaretinin yapılması,
11. Standartı belirlenmiş ürün ve lisanslı depo sistemiyle tarım ürünlerinde vadeli işlem ve opsiyon piyasalarına geçilmesi,
12. Ürün depolanması, bankacılık ve sigorta sektörü açısından yeni iş alanlarının oluşturulması,
13. Ülkemizin yakınında bulunduğu Orta Doğu, Balkanlar, Türk Cumhuriyetler ve Asya coğrafyasındaki tarım ürünleri ticaretinde de önemli rol üstlenmesi ve pay sahibi olunması, hedeflenmiştir.

Sisteme Konu Ürünler : Depolamaya uygun nitelikte olan, standardize edilebilen, temel ve işlenmiş tarım ürünleri, Hububat, Baklagiller, Yağlı Tohumlar, Pamuk, Fındık, Zeytin, Zeytinyağıdır.

Sistemde Yer Alan Aktörler:

- Mudiler** : Depolama hizmetleri için ürünü lisanslı depoya teslim edenler, (üreticiler) lisanslı depo işletmesince oluşturulan ürün senetlerini elinde bulunduran gerçek veya tüzel kişiler.
- Lisanslı Depolar** : Ürünlerin depolanması hizmetleri ile iştigal eden, Sanayi ve Ticaret Bakanlığın-dan lisans alan anonim şirketler.
- Yetkili Sınıflandırıcılar** : Ürünleri analiz eden, ürünün nitelik ve özelliklerini belirleyen, standartlara uygun olarak sınıflandıran ve bu hususları belgelendiren, Sanayi ve Ticaret Bakanlığın-dan lisans alan gerçek ve tüzel kişiler.
- Referans Yetkili Sınıflandırıcı** : İtiraz üzerine ürünleri analiz eden, görev alanındaki yetkili sınıflandırıcıların kalibrasyon, uygunluk kontrol ve denetimini yürüten, Sanayi ve Ticaret Bakanlığın-dan lisans alan gerçek ve tüzel kişiler.
- Ürün İhtisas Borsası** : Ürün, ürün senetleri ve alivire sözleşmelerin alım satımına aracılık eden, ulusal ve uluslar arası düzeyde faaliyet gösteren, Sanayi ve Ticaret Bakanlığın-dan lisans alan anonim şirketler.
- Tazmin Fonu** : Lisanslı depo işletmesinin, kanunda ve mudiyle yapacağı sözleşmede öngörülen yükümlülüklerini yerine getirmemesinden dolayı ortaya çıkan zararları tazmin eden, tüzel kişiliği haiz kuruluş.

Kaynak: <http://www.tmo-tobblidas.com.tr/index/kat/93>

3.2. Yeni Teknolojilerin benimsenmesi ve Kullanılması

Tarım sektöründe yeni teknolojilerin benimsenmesinde en önemli faktör üreticilerin gelir düzeyidir. İşletme büyüklüğü verimliliği etkilerken yeni teknolojilerin benimsenmesi ve kullanılmasını etkiler. Küçük çaptaki aile işletmelerinde emek verimliliğinin düşük olması gelir düzeyini de etkilemektedir. Bu durum da yeni teknolojilerin benimsenmesi ve kullanılmasını geciktirmektedir. Ancak üreticinin eğitim düzeyi bazen küçük işletmelerde bile yeni teknolojinin kullanılmasını olumlu yönde etkilemektedir.

3.2.1. Tarım Sektöründe Ar-Ge ve Üniversite-Sanayi İşbirliği

Ar-Ge, bilimsel ve teknik bilgi birikimini artırmak amacıyla, sistematik bir temele dayalı olarak yürütülen, yaratıcı çaba ve bu bilgi birikiminin yeni uygulamalarda kullanımınıdır. Ar-Ge üç farklı uygulamayı bünyesinde barındırır; Temel araştırma (basic research): Belirli, özgün bir uygulama veya kullanım düşünülmeden, kuramsal veya deneysel çalışmalarla olguların ve gözlemlenebilir durumların altında yatana ilişkin yeni bilgi edinmeye denir. Uygulamalı araştırma (applied research): Uygulamalı araştırma da özgün bilgi üretmeye yöneliktir. Ana hedef olarak doğrudan özgün ve pratik bir amaç içerir. Deneysel geliştirme: Araştırma ve/veya pratik deneyimden edinilmiş ve halen varolan bilginin üzerinde yükselen, ancak yeni materyaller, ürünler, devreler üretmeye; yeni süreçler, sistemler hizmetler oluşturmaya veya halen üretilmiş veya oluşturulmuş olanları büyük ölçüde iyileştirmeye yönelik sistemli çalışmalardır.

FAO verilerine göre dünya genelinde tarımsal araştırma ve geliştirme faaliyetlerine ayrılan kamu kaynakları artmaktadır. Özel sektörün ise tarımsal AR-GE'ye daha fazla yatırım yapacağı beklenmektedir. 1981 yılında 16 milyar ABD Doları olan kamu yatırımları, 2000 yılında 23 milyar ABD Doları'na yükselmiştir. Aynı dönemde özel sektör AR-GE yatırımları daha fazla artarak 16 milyar ABD Doları'na ulaşmıştır. Toplam AR-GE yatırımlarında özel sektörün payı yüzde 40'a yükselmiştir. Kamu AR-GE yatırımlarının yüzde 50'si ABD, Japonya, Çin, Hindistan ve Brezilya'dan oluşan 5 ülkede yapılmakta, özel sektör yatırımları ise daha çok gelişmiş ülkelerde yapılmaktadır.

Tarım sektöründe Ar-Ge yapan özel sektör oldukça az bulunmaktadır. Bunu geliştirme için TUBİTAK, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından KOBİ'ler ve daha büyük şirketler için Ar-Ge proje destekleri vermektedir.

Türkiye'de Ar-Ge'nin büyük bir kısmının üniversiteler tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. Tohumculuk sektöründe üniversitelerin AR-GE kapasitesi ve özel sektörle işbirliği yeterli düzeyde değildir. Bu oran diğer ülkelerle karşılaştırıldığında da yüksek kalmaktadır. Diğer ülkelerde özel teşebbüslerin Ar-Ge çalışmaları başı çekmektedir. Bunun dışında kâr amacı gütmeyen kurumların Ar-Ge çalışmaları da büyük katkı yaratırken Türkiye'de kâr amacı gütmeyen kuruluşların herhangi bir Ar-Ge çalışması olmadığı görülmektedir.

Türkiye'de bürokrasi ve mevzuat Ar-Ge yapmak isteyen Üniversite veya özel sektörde görev yapan araştırmacıları korkutmaktadır. Güvensizlik üzerine kurulan sistemde mevzuat nedeniyle yaşanan kısıtlamalar ve sınırlamalar araştırmacının hızlı karar vermesini engellemektedir. Araştırmacı mevzuata ve muhasebe sistemine uyabilmek için çok fazla zaman ayırmaktadır. Alımlarında ve seyahat harcamalarında bürokrasi ve mevzuat sorunları nedeniyle araştırmacı ya kendi ya da şirketinin imkanlarını kullanmak zorunda kalmaktadır. Sonuçta devlet ne kadar parasal destek verirse versin eğer araştırmacıyı bürokrasi ve mevzuat kısılcısından kurtaramaz ise Ar-Ge'ye olan ilgiyi artırması söz konusu olamayacaktır. Araştırmacı için proje hazırlama ve sunma aşamasında harcadığı

zamandan daha fazlasını mevzuata uygun ve bürokrasinin istediği şekilde harcama yapmaya harcamaktadır. O zaman da proje yapmak eziyet haline gelmektedir. Oysa araştırmacı önünde herhangi bir engel olmadan harcamalarını yapabilse ve sonunda projede taahhüt ettiği rapor, yayın, patenti sunabilirse sonuca daha rahat ulaşılacaktır.

Dünyada ve Ülkemizde GSYH'den Ar-Ge'ye ayrılan pay

Mevcut Durum	
Ülke	Oranı (%)
İsrail	4,28
İsviçre	3,62
Güney Kore	3,36
Japonya	3,33
ABD	2,88
AB	1,90
Çin	1,70
Rusya	1,24
Türkiye	0,86

Hedefleri	
Ülke (yıl)	Oranı (%)
AB (2020)	3,00
Güney Kore (2014)	5,00
Çin (2020)	2,50
Finlandiya (2020)	4,00
Türkiye (2023)	3,00

Kaynak: OECD, Main Science and Technology Indicators.

3.2.2. Tarım Sektöründe Üniversite-Sanayi İşbirliği

Diğer sektörler yanında karlılığı düşük olan tarım sektöründe özel sektörün Ar-Ge geliştirmesi zor iken bunun yerine yeni teknoloji geliştirme ve kullanımı için üniversite işbirliğine gitmek isterler. Ancak bu sefer karşılıklarına Döner Sermaye sistemi çıkar.

2547 sayılı Yüksek Öğretim Kurumu Kanunu 58. Maddesi 7. Fıkrasına göre döner sermaye üzerinden yapılacak Üniversite-Sanayi işbirliğinde araştırmacı akademisyene ödenecek ücretten %30 kesinti yapar diyor. Oysa bu kesinti yapmak yerine ödüllendirici ve teşvik edici sistemler getirilmelidir. Araştırmacıları yaptıkları indeks yayınlar yanında aldıkları patent ve tesciller, Ar-Ge projeleri ve proje destek miktarları ile de anılmalıdır. Ar-Ge projelerinde yer alan akademisyenin yetiştirdiği öğrenciler daha başarılı olurlar.

Döner sermayenin olumsuz etkilerini yok etmek için üniversiteler tarafından kurulan Teknoparklar ile tarım sektörüne hizmet edilmeye çalışılmaktadır. Ancak bunların hiçbiri bu işbirliğini istenen seviyeye çıkartamamıştır.

3.2.3. Tarım Sektöründe Kamu-Özel Sektör İşbirliği

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı 2006 yılında çıkarılmış olan 5488 sayılı Tarım Kanunu kapsamında özel sektörün tarımsal araştırma faaliyetlerini desteklemek için tedbirleri alma görevini üstlenmiştir. Bu maksatla 2007/1 sayılı "Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na Bağlı Araştırma Kuruluşları İle Ortaklaşa Olarak Araştırma ve Geliştirme Projeleri Yürütecekler Arasında Uygulanacak Usul ve Esaslara İlişkin Tebliğ" 17 Ocak 2007 tarih ve 26406 sayılı Resmi Gazete yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Böylece bireyler veya özel sektör kuruluşları, gerek ulusal gerek-

se uluslararası kaynaklardan destek bularak hazırladıkları projeleri, bakanlığa bağlı 47 araştırma kuruluşunun altyapı ve eleman desteği ile yürütebileceklerdir. Sonuç olarak Özel Sektör, bireysel araştırmacılar veya sivil toplum kuruluşları Ar-Ge çalışmaları için yüksek yatırımlar yapmalarına gerek kalmadan, Kamu'nun elinde bulunan ve uzun yılların birikimi ve yüksek yatırımlarla oluşturulan altyapı imkânlarından faydalanarak ihtiyacı olan çalışmalarını yapabilmiş olacaklardır.

3.3. Tarım Sektöründe Ar-Ge Proje Destekleri

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, tarım sektörünün ihtiyaç duyduğu öncelikli konularda bilgi ve teknolojilerin geliştirilmesi, çiftçiler, tarımsal sanayiciler ile ihracatçılara aktarılması ve tarım sektöründeki örgütlerin Ar-Ge kapasitelerinin geliştirilmesi amacıyla Ar-Ge projelerine geri ödemesiz doğrudan destekleme ödemesi vermektedir. 5488 sayılı tarım kanuna bağlı olarak çıkarılan Araştırma ve Geliştirme Projelerinin Desteklenmesinde Uygulanacak Usul ve Esaslara İlişkin Tebliğ kapsamında, tarım sektörünün ihtiyacı olan konularda üniversiteler, sivil toplum örgütleri, meslek kuruluşları, çiftçi örgütleri ve özel sektör tarafından yürütülen Ar-Ge projeleri desteklenmektedir. Bakanlık Ar-Ge proje desteklerine 2007 yılından itibaren başlamıştır. Proje başvurusu, projelerin değerlendirilmesi ve kabul edilen projelerin izlenmesi ile ilgili olarak Sekreteryaya görevi Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü (TAGEM) tarafından yürütülmektedir. Bakanlık tarafından uygulanmakta olan AR-GE destekleme sisteminde özellikle çok yıllık bitkilerin ıslahı ve tohumculuk sektörü için ayrı bir uygulama stratejisi geliştirilmelidir.

3.3.1. Araştırma ve Geliştirme Destekleri

1. Ar-Ge Kanunu

Bir Ar-Ge merkezinde en az 50 personel istihdam edilmesi koşuluyla Ar-Ge yatırım projelerine özel teşvikler sağlamaktadır. Bu kanunla 2024 yılına kadar yararlanılabilecek olan teşvikler; a) Araştırmacı sayısının 500'ün üzerinde olması durumunda Ar-Ge harcamalarının % 100'ü şirketin vergi matrahından düşülecek; b) İşçiler için gelir stopaj muafiyeti; c) Sosyal güvenlik primlerinde, işveren payına 5 yıl süre ile % 50 muafiyet; d) Düzenlenecek evraklarda damga vergisi muafiyeti; e) Yeni bilim adamları için 100.000 TL'ye varan teknolojik girişim sermayesi; f) Kamu kurumları ve uluslararası organizasyonlar tarafından sağlanan bazı fonların vergi matrahından düşülmesidir. (Ancak AR-GE merkezinde en az 50 araştırmacı personel istihdam edilmesi şartı, tohumculuk sektöründe araştırma faaliyeti yürüten özel sektör firmaları için karşılanamayacak bir kriterdir. Çünkü tohumculuk sektöründe bu kadar araştırmacı istihdam etmek gerekli olmadığı gibi, bunu karşılayacak özel sektör firması da yoktur.)

2. Teknoloji Geliştirme Bölgelerine yönelik destekler

Teknoloji Geliştirme Bölgelerine (TGB) sağlanan avantajlar; a) Kiralamaya hazır ofisler ve altyapı tesisleri sağlanmaktadır; b) Yazılım ve Ar-Ge faaliyetlerinden elde edilen kârlar 31.12.2023 tarihine kadar gelir ve kurumlar vergisinden muaftır; c) TGB içinde üretilen uygulama yazılımlarının satışı 31.12.2023 tarihine kadar KDV'den muaftır; d) TGB'lerde istihdam edilen araştırmacılar ile yazılım geliştirme ve Ar-Ge personeline ödenecek maaşlar 31.12.2023 tarihine kadar kişisel gelir vergisinden muaftır; e) 31.12.2024 tarihine kadar beş yıl boyunca SGK primi işveren payının % 50'si devlet tarafından karşılanacaktır.

3. TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu) ve TGGV (Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı), Ar-Ge projeleri için Ar-Ge masraflarını karşılamakta ve/veya sermaye kredisi vermektedir.

TUBİTAK tarafından verilen destekler:

- 1008 - Patent Başvurusu Teşvik ve Destekleme Programı
- 1512 - Bireysel Girişimcilik Aşamalı Destek Programı
- 1301 - Bilimsel ve Tekn. İşblğ. Ağları ve Platf. Kurma Girişimi Proj. (İŞBAP)
- 1501 - TÜBİTAK Sanayi Ar-Ge Projeleri Destekleme Programı
- 1503 - Proje Pazarı Destekleme Programı
- 1507 - TÜBİTAK KOBİ Ar-Ge Başlangıç Destek Programı
- 1511 - TÜBİTAK Öncelikli Alanlar Araştırma Teknoloji Geliştirme ve Yenilik P. D. P.
- 1505 - Üniversite-Sanayi İşbirliği Destek Programı
- 1007 - Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Projelerini D.P.
- 1513 - Teknoloji Transfer Ofisleri Destekleme Programı

Çok yıllık bitkilerin ıslahı başta olmak üzere tohumculuk sektörünün TÜBİTAK desteklerinden istifade edebilmesi için de yine sektörün özeline uygun değişimler yapılmalıdır. Örneğin tohumculuktaki AR-GE sürecinin uzun yıllara sari olmasından dolayı proje uygulama süreci değişmelidir. Halihazırda, her ne kadar 3 yıllık bir proje sürecinden sonra gelinen noktada, ihtiyaca binaen revize bir yeni proje teklifi ile gidildiğinde kabul edilme şansı olsa bile, tohumculuktaki araştırma ve ıslah sürecinin doğası itibarıyla, araştırmacı tarafından bu sürece ait projenin tümünü önceden planlayabilmek önemlidir ve başarının şartı olarak görülmelidir.

4. KOBİ desteği

KOBİ'ler, 250'den az sayıda kişiyi istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı 25.000.000 TL'nin altında bulunan şirketler olarak tanımlanmaktadır. KOBİ'lere sağlanan belli teşvikler bulunmaktadır. Bunun dışında KOBİ'lere Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) desteği de mevcuttur. Buradaki amaç KOBİ'leri güçlendirmek amacıyla finansman temini, araştırma ve geliştirme (Ar-Ge), ortak tesisler, piyasa araştırması, yatırım alanları, pazarlama, ihracat ve eğitim gibi destek unsurları sağlayarak önemli katkılarda bulunmaktadır. [Bu amaç doğrultusunda; Tohumculuk Sektörünün de söz konusu bu destek ve yardımlardan yararlanması gerekmektedir. Çünkü "Tohumculuk" artık ülkemizde önemli bir sektör konumuna gelmiştir. Ancak mevcut mevzuata göre, tohumculuk sektörünü oluşturan tohum üretici firmalar halen sanayi siciline kayıt olamamakta ve buna bağlı olarak KOSGEB desteklerinden yararlanamamaktadır. Oysaki bu kapsama giren diğer bazı sektörlerin yapısı, istihdama, üretime, ulusal ve uluslararası üretim ve ticarete katkıları, kullandıkları enerji miktarı vs. gibi kıstas ve kriterler konu olduğunda; tohumculuk sektörünün de bu sektörlerden hiçbir farkı olmadığı hatta birçoğundan daha da fazla sanayi tesis ve yatırımlarına sahip olduğu görülecektir. Bu bakımdan, Tohumluk üreticisi şirketlerin de bilhassa tohum işleme tesis ve fiziksel yatırımları, üretim ve işleme kapasiteleri, istihdama ve ülke ekonomisine doğrudan ve dolaylı katkıları itibarıyla sanayi kuruluşu olarak kabul edilmeleri ve tarımsal üretim boyutundaki desteklerle birlikte sanayi kapsamındaki mevcut teşvik ve desteklerden de yararlandırılması gerekmektedir. Bu sorunun ilgili kamu kurumları tarafından en kısa sürede çözülmesi sektörün önündeki bir dar boğazı daha ortadan kaldıracaktır. Gerekli görüldüğü

takdirde, bu konuda karar verici ilgili kamu kurum ve kuruluşlara gerekçeleri ile birlikte daha detaylı bilgilendirme yapılabilecektir.]

5. Sanayi Tezi (SANTEZ) programı

Üniversite iş birliğiyle gerçekleştirilecek yeni teknoloji adaptasyonu, süreç geliştirilmesi, kalite artırılması ve çevresel değişim projeleri için sağlanan doğrudan finansal destekleri mevcuttur.

6. Teknoloji geliştirme projelerine yönelik krediler

Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV); teknoloji geliştirme, yenilenebilir enerji üretimi, enerji verimliliğinin artırılması ve çevresel etkilerin azaltılması projeleri için uzun vadeli faizsiz krediler sunmaktadır.

Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV), 24 özel sektör, 5 kamu, 11 şemsiye kuruluş ve 15 gerçek kişinin biraya gelmesi ile kurulmuş bir Vakıftır. Türkiye Cumhuriyeti ve Dünya Bankası arasında imzalanmış olan bir uluslararası borç anlaşması gereğince kurulmuş olduğu için, TTGV Kanunla Kurulmuş Vakıf statüsüne sahip 4 Vakıftan biridir. TTGV Türkiye Cumhuriyeti'nin Vakıflar ile ilgili tüm mevzuatına tabidir. Özel sektör ve kamunun özel sektörümüzün uluslararası pazarlardaki rekabet gücünü Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesi yolu ile güçlendirmek ortak hedefi ile bir araya geldiği TTGV, Türkiye'de Ar-Ge ve yenileşimin desteklenmesi amacı ile kurulmuş ilk ve tek Kamu Özel Sektör Ortaklığıdır. TTGV faaliyetlerinde kar amacını öncelikli bir hedef olarak gözetmez. Faaliyetlerden sağlanan tüm gelir TTGV'nin giderlerinin karşılanması ve mevcut destek programlarının geliştirilmesi için kullanılmaktadır.

1991 yılından beri özel sektörün Ar-Ge ve Teknolojik Yenilik projelerine destek sağlamakta olan Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV), Avrupa Birliği'nin Lizbon Bildirisi'nde de ifade edilen kamunun araştırma ve geliştirme desteklerini özel sektöre ulaştırmada ihtiyacı hissedilen yenilikçi ve dinamik aracı kanallara Türkiye'nin sunduğu Avrupa çapında başarılı bir örnektir. Ulusal hedefler doğrultusunda kamu ve özel sektör mevzuatları arasında ihtiyacı gün geçtikçe daha fazla hissedilen köprülerden birini sağlayan TTGV, kamu fonlarının yönetiminde özel sektörün katılımına imkan veren, şeffaf, izlenebilir ve etkin bir mekanizma olarak varlığını sürdürmektedir. TTGV'nin desteklerinin ana prensibini oluşturan geri dönüşlü ve yürütücü katkılı destekler, kamu fonlarının özel sektörün ulusal Ar-Ge harcamalarına daha fazla ağırlıkla katılmasını teşvik ederek "çarpan etkisi" sağlayan niteliği ile bugüne kadar ülkemiz Ar-Ge kapasitesine önemli faydalar sağlamıştır. TTGV, özel sektör ve kamunun beklenti, ihtiyaç ve önceliklerini değerlendirmekte, değişen şartlara ve ülkemiz koşullarına uygun yeni destek mekanizmalarını geliştirerek, hizmete almaktadır. TTGV bugün içeride ve dışarıda teknolojik yenileşim alanında aranan bir ortak olmuştur.

4. TARIM SEKTÖRÜNÜN DIŞ PİYASALARDAKİ DURUMU

Türkiye tarımsal üretiminin önemli bir kısmını iç tüketimde değerlendirmektedir. İhraç edilen tarım ürünleri genel olarak dünya üretiminde önde olduğumuz ürünlerdir. Fındık, vişne, kiraz, haşhaş, incir ve kayısı gibi dünya sıralamasında birinci olduğumuz ürünler dışında diğer ürünlerimizin dış satımından yaklaşık 15 milyar dolar gelir elde edilmiştir. Bunun genel ihracattaki payı ise %10 civarındadır. Diğer yandan 17 milyar dolar gibi bir tarım ürünü ithalatı söz konusu olmaktadır. Bu üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur.

Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de sanayileşme, şehirleşme ve gelir düzeyindeki artışlar tüketim alışkanlıklarını değiştirerek yeni veya farklı kalitede tarım ürünlerine olan talebi artırmaktadır. Ayrıca, küresel ölçekte tedarikçi olma hedefindeki sektörün, ihracat amaçlı ithalat gereksinimleri ortaya çıkmaktadır.

2011 yılı itibarıyla tarım ürünleri ihracatı 15,3 milyar ABD Doları ile genel ihracatın yüzde 11,3'nü oluşturmaktadır. Tarım ürünleri ithalatı ise 17,6 milyar ABD Doları'na ile genel ithalatın yüzde 7,3'ünü oluşturmaktadır. 2006-2011 yılları arasında tarımsal ihracatta yüzde 77 oranında artış gösterilerek, 186 ülkeye 1.532 ürün ihraç edilmiştir. Ancak, aynı dönemde ithalat yüzde 141,2 artış göstermiş ve ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 87'ye düşmüştür. Gıda maddeleri dış ticaretinde ise 3,6 milyar ABD Dolar'lık bir ihracat fazlalığı vardır.

Tarım sektöründeki dış ticaret açığının en büyük nedeni, uluslararası sınıflandırmada tarım ürünleri dış ticaretinde yer alan sanayi sektörünün kullandığı tarımsal ham maddelerin bulunması olarak gösterilebilir. Ancak tarım sektöründe yaşanan yapısal sorunlar yanında, tarıma dayalı sanayinin ham madde ihtiyacını karşılamada yetersizlik ve değişen tüketici talepleri tarımsal dış ticaret açığını önemli ölçüde etkilemektedir.

Mevcut potansiyeller dikkate alındığında, tarım sektöründe yaşanan dış ticaret açığının sektörün en büyük sorunlarından biri olduğu anlaşılmaktadır. Uluslararası ekonomik göstergelere bakıldığında, tarımsal ekonomik büyüklükte dünyada 7 nci sırada olan Türkiye'nin, ihracat sıralamasında 23 üncü sırada olması, bu durumu daha da iyi açıklamaktadır.

Tarım sektörünün dış ticaret durumu

Dış Ticaret (Milyar \$)	2002			2011		
	TÜRKİYE	TARIM	Tarımın Payı (%)	TÜRKİYE	TARIM	Tarımın Payı (%)
İhracat	36,0	4,0	11,2	134,9	15,3	11,3
İthalat	51,5	3,9	7,7	240,8	17,6	7,3

Kaynak: BÜGEM

Tarım Sektöründe Dış Ticaret Verileri

	İhracat (milyon \$)			İthalat (milyon \$)			İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)
	Gıda Maddeleri	Tarımsal Ham Madde	Toplam	Gıda Maddeleri	Tarımsal Ham Madde	Toplam	
2000	3.543	313	3.856	2.133	2.023	4.156	92,8
2005	7.714	595	8.309	3.284	3.196	6.480	128,2
2010	11.869	795	12.664	7.413	5.467	12.880	98,3
2011	14.214	1.072	15.286	10.653	6.922	17.575	87,0

Kaynak: TÜİK, 2012b.

Dünya Üretiminde Yerimiz (2010)

Sıralamadaki Yerimiz	Ürünler	Dünya Üretimi * (Ton)	Türkiye Üretimi ** (Ton)	Üretimdeki Payımız (%)
1	Fındık	888.328	600.000	67,5
	Vişne	1.117.915	194.989	17,4
	Kiraz	2.130.851	417.905	19,6
	Haşhaş	96.333	34.194	35,5
	İncir	1.058.734	254.838	24,0
	Kayısı	3.442.450	450.000	13,0
2	Mercimek	3.595.177	302.181	8,4
	Kavun	25.014.494	1.611.695	6,4
	Karpuz	89.153.514	3.683.103	4,1
3	Nohut	9.774.082	562.564	5,7
	Antepfıstığı	912.179	128.000	14,0
	Elma	69.567.526	2.600.000	3,7
	Hıyar	57.556.880	1.764.812	3,1
	Fasulye	19.603.118	687.967	3,5
	Biberler	27.915.038	1.986.700	7,1
4	Mandarin	21.317.592	858.699	4,0
	Domates	145.652.579	10.052.000	6,9
	Ceviz	2.545.388	178.142	7,0
	İspanak	41.829.973	846.998	2,0
5	Patlıcan	41.829.973	846.998	2,0
	Şekerpancarı	229.490.296	17.274.674	7,5
	Zeytin	20.632.686	1.415.000	6,8

Dünya Üretiminde ilk 10 içerisinde olan ürünler ;

Kuru Soğan (6), Greyfurt (altıntop) (6), Aspir(6), Çavdar(6), K.Pamuk(7), Limon (7), Armut (7), Arpa(8), Ayçiçeği(10), Susam(10), Çay, Havuç, Karnabahar, Buğday (10)

*2010 YILI FAO **2010 YILI TÜİK rakamlarıdır.

Kaynak: BÜGEM

Üretim ve İhracatta Dünyadaki Yerimiz

ÜRETİM		İHRACAT	
Yerimiz	Ürün adı	Yerimiz	Ürün adı
1	Fındık (kabuklu), Vişne, Kiraz, Haşhaş tohumu, İncir, Ayva, Kayısı	1	Kuru kayısı, İncir, Kuru incir, Fındık (iç) Kuru üzüm, Ayva
2	Bal, Kavun, Karpuz, Çilek, Fiğ	2	Haşhaş tohumu, Kiraz, Yoğurt, Buğday unu, Makarna
3	Mercimek, Hıyar ve Kornişon, Fasulye (yeşil), Kestane, Biber (yeşil), Antepfıstığı, Elma, Koyun sütü	3	Kayısı, Mercimek, Greyfurt, Limon, Mandarin
4	Nohut, Ceviz (kabuklu), Mandalina, Domates, Balmumu, Ispanak	4	Nohut, Domates, Zeytin (konne)
5	Zeytin, Patlıcan, Çay Şekerpancarı, Vanilya	5	Hıyar ve kornişon, Pırasa, Portakal,
6	Üzüm, Şeftali ve nektarin, Kuru soğan, Arpa	6	Üzüm, Tütün, Kestane, Zeytinyağı (saf), Domates salçası
7	Pamuk tohumu, Yeşil soğan, Armut, Çalı fasulyesi, Greyfurt, Limon, Çavdar, Aspir tohumu	7	Anason, Çilek, Biber (yeşil)
8	Erik, Badem (kabuklu),	8	Balkabağı ve kabak
9	Marul ve hindiba, Kivi	9	Fındık (kabuklu), Patlıcan, Şeftali ve nektarin
10	Havuç ve şalgam	10	Pasta

Kaynak: BÜGEM

Bu tabloda 2010 yılı FAO üretim verileri ve 2009 yılı FAO ihracat değerleri dikkate alınarak sıralama yapılmıştır.

Bunun yanında tarım sektöründe tüketim dikkate alındığında ülkemiz birçok tarım ürününde tüketiminde önde durumdadır.

Bazı Ülke ve Ürünlerde Kişi Başına Tüketim (gr/kişi/gün, 2009)

	ABD	ALMANYA	AVUSTRALYA	FRANSA	HOLLANDA	İNGİLTERE	KANADA	ORTALAMA	ÇİN	TÜRKİYE
Tahıllar (Bira Hariç)	2,967	1,335	1,780	1,763	1,670	948	2,222	1,812	811	1,233
Buğday	285	560	658	866	934	628	596	647	223	746
Arpa	49	333	491	313	136	217	584	303	7	270
Mısır	2,520	200	53	429	516	49	921	670	307	167
Pirinç	38	14	37	14	17	20	29	24	263	27
Nişastalı Kök Bitkiler	190	316	186	257	566	334	232	297	361	168
Şeker ve Tatlandırıcılar	189	133	589	185	197	146	128	224	29	88
Baklagiller	14	12	116	28	11	30	95	44	7	46
Bitkisel Yağlar	108	167	71	152	231	94	94	131	59	73
Ayçiçek Yağı	1	8	7	20	14	13	5	10	1	27
Susam Yağı	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Soya Yağı	67	15	6	14	28	10	22	23	21	6
Yağlı Bitkiler	533	404	181	335	716	157	571	414	210	225
Ayçiçeği	11	35	7	75	92	3	5	33	4	58
Susam	0	1	1	0	0	0	0	0	2	4
Soya Fasulyesi	457	103	11	32	405	40	142	170	120	61
Sert Kabuklular	11	18	14	12	24	7	11	14	6	21
Sebzeler	359	284	274	301	253	266	329	295	1,030	948
Meyveler (Şarap Hariç)	351	280	482	648	371	351	381	409	228	418

Kaynak: FAO (2012)

4.1. Dünya Tarımında Yeni Pazar Durumu

Tarım sektörü, 21. yüzyılın başlarından itibaren yeni bir dönemece girmiştir. Küresel iklim değişikliği nedeniyle kuraklık, sel gibi olayların daha sık ve şiddetli yaşanması, gelişmekte olan ülkelerin tarım ürünlerine olan taleplerinin artması ve değişmesi, biyoyakıt kullanımının artması gibi nedenler dünyada tarımsal ürün ve gıda fiyatlarının hızlı bir yükselişe girmesine neden olmuştur. Dünyada önce gıda krizi sonra ekonomik kriz çıkması sonucunda dengeler değişmeye başlamıştır. Her iki krizin çıkmasının nedenlerinden biri; Çin ve Hindistan gibi gelişmekte olan ülkelerin sürdürdükleri yüksek büyüme hızlarıyla dünya ekonomisinde ağırlıklarını giderek artırmaları ve yeni oluşumlarla dünya dengelerini değiştirmeye başlamalarıdır. Diğer yandan uluslararası sistemde gelişmekte olan ülkelerin artan önemini vurgulayan önemli gelişmelerden biri de G-20 oluşumudur. G-20 oluşumu; gelişmiş ülkelerden oluşan G-7 ülkeleri yanı sıra gelişmekte olan ülkelerin de yer aldığı, küresel sorunlara düzenli oturumlarla çözüm geliştirmeyi amaçlayan, coğrafi, ekonomik ve siyasal açıdan dünya ülkelerini temsil yeteneğine sahip bir diyalog platformudur. Diğer bir oluşum ise Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika'nın oluşturduğu BRICS adı verilen gruptur. Dünyanın tek pazara doğru yönelmesi ve ekonomik ve siyasal açıdan yeni güç odaklarının ortaya çıkması dünyada gücün farklı merkezlere dağıldığı bir yapıya gidişi hızlandırmıştır.

Dünya tarımında yaşanan gelişmeler; gelişmiş ülkelerde işletme sayısında azalma ve işletme büyüklükleri artış trendi, küçük aile işletmelerinin öneminin anlaşılması, tarım ürünlerinin biyoyakıt olarak kullanımının artması, beslenme yapısının değişmesi, özellikle gelişmekte olan ülkelerde gıda talebinin artması, gıda fiyatlarının yükselme eğiliminde olması diye sıralanabilir. Sağlık kaygılarından dolayı organik, iyi tarım ve yerel ürünlere olan talep artarkendiğer yandan genetiği değiştirilmiş ürünlerin ekim alanı ve üretimi de artmakta, genetiği değiştirilmiş ürünler gıda güvenliği için çözüm olarak düşünülmektedir. Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı konusunda çabalar artmıştır. Tarım, doğaya bağlı sürdürülen bir faaliyet olarak bu gelişmelerin merkezi olmuştur.

4.2. Dünya Ticaret Örgütü

Tarımsal korumalar küresel ticaret müzakerelerinde en tartışmalı ve çekişmeli konu olmayı sürdürmektedir. Son yıllarda gıda krizi ve küresel finansal krizin etkileriyle bir miktar yavaşlasa da dünya tarımsal ticaretinin liberalleştirilmesi yönündeki baskılar gelecekte de devam edecek gibi gözükmektedir. Brezilya, Endonezya, Çin ve Hindistan liderliğinde G33 adı altında meydana gelen gelişme yolundaki ülkeler, DTÖ müzakerelerinin liderliğini ABD'nin yaptığı ve müzakerelerin en önemli noktası olan "tarım ürünlerinde de koşulsuz serbest ticaret" düşüncesinin, ancak gelişmiş ülkelere ve bu ülkelerin çokuluslu şirketlerine yaradığını, bu koşulsuz serbest ticaret yaklaşımının gelişmiş ve gelişmekte ülkeler arasındaki gelir seviyesi, ölçek ekonomisi ve teknoloji üstünlüğüne dayalı rekabet gücü farklılıklarını dikkate almadığını ve daha da önemli olarak, kırsal ekonomik sektörün niteliklerini de görmezlikten geldiğini savunmuşlardır. Ancak henüz bir anlaşmaya varılmış değildir.

4.3. Türkiye - Avrupa Birliği İlişkileri

Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası (OTP)'nin, kuruluşunda, üretimin artırılmasına yönelik politikalar ağırlıkta iken, 2007 yılında "AB 2020 Avrupa Stratejisi"ne uygun olarak 2014-2020 dönemine ait OTP reformu üzerinde çalışılmış ve OTP'nin amacının doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi ve iklim değişikliğini gözeterek, sürdürülebilir gıda üretiminin sağlanması ve bölgesel alanların dengeli gelişmesi olarak belirlenmiştir. 2011 yılında yayınlanan yeni OTP hakkındaki resmi yasa

önerilerinde 4 temel düzenleme yer almıştır. Bunlar; 1. Çiftçiler için doğrudan destek programı (doğrudan ödemeler), 2. Tek ortak pazar organizasyonu, 3. Avrupa tarım fonu tarafından kırsal kalkınma için destek ve 4. OTP'nin finansmanı, yönetimi ve takibi (yatay düzenleme)'dir. OTP reformu iki ayak olarak planlanmış, birinci ayak ödemelerden oluşmuştur. Çiftçiler ve üye ülkeler arasında desteği daha iyi dağıtmak ve desteklerin etkinliğini sağlamak amacıyla mevcut tek ödeme planının (AB-15) ve tek alan ödeme planının (AB-12) yerine 2014 yılı itibariyle yeni doğrudan ödeme sisteminin uygulanması kararı alınmıştır. Çapraz uyum çevre, sağlık ve hayvan refahı olarak 3 kategori altında gruplandırılmıştır. Ayrıca, genç çiftçileri, ürün çeşitlendirmesini, iklimi ve doğayı koruyan tarım teknikleri gibi yeni bazı destekleme araçları tanıtılmıştır. İkinci ayak ise kırsal kalkınma olarak tanımlanmış, hedefinin tarımda rekabet gücünü artırmak, doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi ve kırsal alanlarda dengeli bölgesel kalkınmayı sağlamak olduğu belirtilmiştir.

5. TARIM SEKTÖRÜNÜN YAPISAL SORUNLARI VE ÇÖZÜM YOLLARI

Türkiye'nin tarım sektöründe yaşanan yapısal sorunları işgücü, toprak, su, sermaye, veri yetersizliği, tarım-çevre ilişkisi ve AR-GE eksikliğinden oluştuğu bilinmektedir. Bunlar:

1. Tarımda çalışan mevcut işgücünün eğitim seviyesinin yükseltilmesi
2. Genç nüfusun tarımsal üretimde kalmasının teşvik edilmesi ve genç nüfusun tarımda istihdamını sağlayacak tedbirler alınması
3. Yeniliklerin ve tarımı ilgilendiren her türlü bilginin (teknolojik ya da yasal değişiklikler vb) tarım sektörüne aktarılmasında hızlı davranılması
4. Eğitimli ara eleman açığının kapatılması
5. Teknik elemanların hizmetiçi eğitimlerine sahada uygulamalı eğitiminin ilave edilmesi
6. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının merkez ve yerel Personelinin sürdürülebilirlik, permakültür, ekolojik tarım, doğa dostu tarım, gıda güvenliği ve güvenilirliği konularında kapasitesinin güçlendirilmesi
7. Uzman kişilerin ve vatandaşların gıda denetleme mekanizmasının içine katılmasının sağlanması
8. Toprak veri tabanının güncellenmesi
9. Arazi kullanım planlarının hazırlanması
10. Tarım arazilerinin toplulaştırma çalışmalarının hızlandırılması
11. Arazinin tarım dışı kullanımının engellenmesi
12. Arazi bölünmesinin engellenmesi
13. Tarımın bütününde İyi Tarım standartlarının ve uygulamalarının yaygınlaştırılması
14. Dezavantajlı coğrafyalarda ve nispeten fakir bölgelerde ekolojik (organik) tarım standartlarında üretimin teşviki
15. ÇATAK (Çevresel Amaçlı Tarım Alanlarının Korunması) programının genişletilerek yaygınlaştırılması
16. Yer altı ve yer üstü su kaynaklarının korunması
17. Yer altı ve yer üstü su kaynaklarının kirlenmesinin engellenmesi
18. Su kaynaklarının etkin yönetimi
19. Sulama Tesisi envanterinin çıkartılması

20. Sanayi atık sularının kontrol altına alınması
21. Modern basınçlı sulama sistemleri kullanımının özendirilmesi ve yaygınlaştırılması
22. Sulama suyu analizinin yapılması
23. Su havzalarının korunması ve tarımsal faaliyetlerde bilinçli su tüketiminin sağlanması
24. Tarımsal kredi kullanımında Faiz desteğinin sürdürülmesi ve yaygınlaştırılması
25. Yabancı kaynaklı kredi kullanımına sübvansiyon (faiz indirimi) uygulanması
26. Üretim, ürünü saklama, ürünü işleme, satış vb. aşamalarda finansal, girdi temini gibi desteklerin sağlanması
27. Güvenli ve ulaşılabilir, tarımsal veri bankasının oluşturulması
28. Üreticide kayıt tutma bilinç ve alışkanlığının oluşturulması
29. Kayıtlı işletmelerin teşvik edilmesi
30. TÜİK ya da Bakanlıkça toplanan verilerin kontrol, denetim ve revizyonunun sağlanması
31. Tüm ilgili kesimlerin verilere erişiminin sağlanması
32. İzlenebilirlik ve veri kayıt kapsamında farklı Gıda Tarım ve Hayvancılık ve Ticaret ve Gümrük Bakanlıklarının koordineli çalışması.
33. Tohumculuğun geliştirilmesi, bu bağlamda; tohumculuk faaliyetlerinin sanayi olarak kabul edilmesi ve tarımsal üretim boyutundaki desteklerle birlikte sanayi kapsamındaki mevcut teşvik ve desteklerden de yararlandırılması
34. İyi tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması
35. Organik tarımın geliştirilmesi
36. Anız yakılmasının önlenmesi
37. Çevreye dost tarımın desteklenmesi
38. Ekosistem ve gen kaynaklarının korunması
39. İnsan sağlığına birinci derecede etkisi olan zirai ilaç kalıntılarının ve antibiyotik kullanımının minimuma indirgenmesi için önlemler alınması
40. AR-GE çalışmalarına daha fazla önem verilerek bütçe içerisindeki payın artırılması
41. Tarımsal yeniliklerin sektörün tüm paydaşlarına ulaşabilmesi için kurumsal bir yapı oluşturulması
42. Ürün depolama ve raf ömrünü uzatacak çalışmaların desteklenmesi
43. AR-GE yatırımlarının artırılması ve teşvik edilmesi
44. Özel sektöre destek verilmesi
45. Araştırmalarda devlet-özel sektör işbirliği
46. Araştırma kuruluşlarının sektörel desteği
47. Ar-ge çalışmalarının ödüllendirilmesi

48. Yerel ve geleneksel tarımsal üretim temelindeki bilginin araştırılması, derlenmesi, deneme uygulamalarının yapılması/pilot projeler
49. İthalata kota konmalı. İthalatı üretici yapmalı. İthalat payı firma büyüklüğüne göre belirlenmeli.
50. Sera modernizasyonunda uzun vadeli yatırım kredisi sağlanması.
51. Sektördeki her türlü seralara sigorta şirketlerinin sigorta imkanını sağlaması
52. Ruhsatsız ilaç sorunu sektörde problemdir.
53. Süs bitkileri ürünleri içeren geniş kapsamlı mezar oluşturmalı.
54. Organize tarım bölgelerinin kurulması.
55. Enerji maliyetinin yüksek olması, Elektrik kullanımının ticarethaneden ödenmesi.
56. KDV nin %18 in altına düşürülmemesi.
57. Fide sektöründe salça sanayi ve dondurulmuş gıda sanayi gibi sanayi sebzeçiliğinde hazır fideye talep artmaktadır ancak fide işletmeleri henüz sanayi kuruluşu kapsamında sayılmaktadır.

Bu konularda yapılması gereken kanuni çalışmalar sadece Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na bağlı olmamakla birlikte yapılan mevzuat çalışmaları şöyle sıralanabilir.

5.1. Tarım Sektöründe Yapısal Sorunların Çözümüne Yönelik Mevzuat Çalışmaları

Kararnameler

1. 2012 Yılında Yapılacak Tarımsal Desteklemelere İlişkin Karar (Karar Sayısı: 2012/3106): 7.5.2012/28285 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
2. Çevre Amaçlı Tarımsal Arazilerin Korunması Programını Tercih Eden Üreticilerin Desteklenmesine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı (Karar Sayısı: 2012/3145): 19.05.2012/28297 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
3. 2011 Yılında Yapılacak Tarımsal Desteklemelere İlişkin Karar (Karar Sayısı: 2011/1430):24/2/2011/27856 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
4. T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullanılmasına İlişkin Karar (Karar Sayısı) : 2012/2781: 22.02.2012/28212 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
5. Çevre Amaçlı Tarımsal Arazilerin Korunması Programını Tercih Eden Üreticilerin Desteklenmesine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Bakanlar Kurulu Kararı (Karar Sayısı: 2011/1573): 09.04.2011/27900 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
6. Fındık Alanlarının Tespitine Dair Kararda Değişiklik Yapılması Hakkında Karar (Karar Sayısı: 2011/1424): 24.02.2011/27856 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
7. Kaliteli Çay Yaprağı Temini Amacıyla Budamaya Tabi Tutulan Çaylıklar Nedeniyle Üreticilerin Uğradığı Gelir Kaybının Tazminine Dair Karar (Karar Sayısı: 2011/2526): 28.12.2011/28156 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

8. Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeline Göre 2011 Yılı Ürünleri Fark Ödemesi Desteğine Dair Karar(Karar Sayısı : 2011/1430): 24.2.2011/27856 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
9. Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeline Göre 2010 Yılı Yaş Çay Ürünü Fark Ödemesi Desteğine Dair Karar (Karar Sayısı: 2011/2004): 15.6.2011/27982 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
10. Çiftçi Kayıt Sistemine Dahil Olan Çiftçilere Mazot, Gübre ve Toprak Analizi Destekleme Ödemesi Yapılması ile Organik Tarım ve İyi Tarım Uygulamalarına Destekleme Ödemesi Yapılmasına İlişkin Karar (Karar Sayısı: 2010/118): 26.2.2010/27505 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
11. Yurt İçi Sertifikalı Tohum, Fidan, Çilek Fidesi ve Standart Fidan Kullanımı ile Sertifikalı Tohum Üretimine Desteklenmesine Dair Karar (Karar Sayısı: 2010/117): 4.3.2010/27511 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
12. Fındık Üreticilerine Alan Bazlı Gelir Desteği Ve Alternatif Ürüne Geçen Üreticilere Telafi Edici Ödeme Yapılmasına Dair Kararda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Karar (Karar Sayısı:2010/262): 10.4.2010/27548 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
13. Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeline Göre 2010 Yılı Yaş Çay Ürünü Fark Ödemesi Desteğine Dair Karar (Karar Sayısı: 2010/477): 19.6.2010/27616 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Yönetmelikler

1. Meyve Fidanı ve Üretim Materyali Sertifikasyonu İle Pazarlaması Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik: 25.5.2012/28303 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
2. Çilek Fidesi Üretimi, Sertifikasyonu Ve Pazarlaması Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik: 25.5.2012/28303 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
3. Asma Fidanı ve Üretim Materyali Sertifikasyonu İle Pazarlaması Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik: 25.5.2012 / 28303 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
4. Patates Tohumluğu Sertifikasyonu ve Pazarlaması Yönetmeliği: 10.4.2011/ 27901 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
5. Tahıl Tohumu Sertifikasyonu ve Pazarlaması Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik: 21.2.2011/27853 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
6. Organik Tarımın Esasları Ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik: 6.10.2011/28076 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
7. İyi Tarım Uygulamaları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik: 21.10.2011/28091 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
8. İyi Tarım Uygulamalarına İlişkin Yönetmelik: 7.12.2010/27778 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
9. Ulusal Baklagil Konseyi Kuruluş ve Çalışma Esaslarına Dair Yönetmelik: 12.3.2010/27519 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

10. Tarımda Kullanılan Organik, Organomineral Gübreler ve Toprak Düzenleyiciler İle Mikrobiyal, Enzim İçerikli ve Diğer Ürünlerin Üretimi, İthalatı ve Piyasaya Arzına Dair Yönetmelik: 4.6.2010/27601 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
11. Çilek Fidesi Üretimi, Sertifikasyonu Ve Pazarlaması Yönetmeliği: 8.7.2010/27635 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
12. Ulusal Hububat Konseyi Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik: 16.7.2010/27643 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
13. Tohumluk Kontrolör Yönetmeliği: 8.8.2010/27666 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
14. Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik: 18.8.2010/27676 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
15. Örtüaltı Üretimine Kayıt Altına Alınması Hakkında Yönetmelik: 25.8.2010/27683 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
16. Tarım Havzaları Yönetmeliği: 7.9.2010/27695 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
17. İyi Tarım Uygulamaları Hakkında Yönetmelik: 7.12.2010/27778 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Tebliğler

1. T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullanılmasına İlişkin Uygulama Esasları Tebliği (Tebliğ No:2012/26): 7.3.2012/28226 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
2. Yurtiçi Sertifikalı Tohum Kullanımının Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No:2012/45): 14.6.2012/28323 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
3. Yurtiçi Sertifikalı Tohum Kullanımının Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No:2012/45): 14.6.2012/28323 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
4. Yurtiçi Sertifikalı Tohum Üretimine Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No:2012/44): 24.6.2012/28333 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
5. Yurt İçi Sertifikalı Fidan/Çilek Fidesi Ve Standart Fidan Kullanımı Desteklenmesi Hakkında Tebliğ(Tebliğ No:2012/43): 22.6.2012/28331 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
6. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Kontrolüne Tabi Ürünlerin İthalat Denetimi Tebliği (Tebliğ No:2012/5): 30.12.2011/28158 (3.Mükerrer) sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
7. Çiftçi Kayıt Sistemine Dahil Olan Çiftçilere Mazot, Gübre ve Toprak Analizi Destekleme Ödemesi Yapılmasına Daire Tebliğ (Tebliğ No: 2011/15): 15.03.2011 Tarih ve 27875 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.)
8. Çiftçi Kayıt Sistemine Dahil Olan Çiftçilere Mazot, Gübre ve Toprak Analizi Destekleme Ödemesi Yapılmasına Daire Tebliğ (Tebliğ No: 2011/15): 15.03.2011 Tarih ve 27875 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
9. Türkiye Tarım Havzaları Üretim Ve Destekleme Modeline Göre 2011 Yılı Ürünü Yağlı Tohumlu Bitkiler Fark Ödemesi Desteğine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı Uygulama Tebliği (Tebliğ No: 2011/21): 7.4.2011/27898 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

10. Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeline Göre 2011 Yılı Ürünü Hububat ve Baklagil Fark Ödemesi Desteğine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı Uygulama Tebliği (Tebliğ No: 2011/21): 7.4.2011/27898 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
11. Organik Tarım Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No:2011/47): 28.10.2011/28098 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
12. Fındık Üreticilerine Alan Bazlı Gelir Desteği Ve Alternatif Ürüne Geçen Üreticilere Telif Edici Ödeme Yapılmasına Dair Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (2011/8): 02.03.2011/27862 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
13. Organik Tarım Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ’de (Tebliğ No: 2010/24) Değişiklik Yapılmasına Tebliğ (Tebliğ No:2011/30): 06.07.2011/27986 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
14. Hayvancılık Desteklemeleri Hakkında Uygulama Esasları Tebliği (Tebliğ No:2011/26): 06.05.2011/27926 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
15. İyi Tarım Uygulamaları Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No:2011/46): 16.10.2011/28086 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
16. Tütün Üretiminden Vazgeçip Alternatif Ürün Yetiştiren Üreticilerin Desteklenmesine Dair Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2010/3): 17.2.2010/27496 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
17. Kimyevi Ve Organik Gübre Piyasa Ve Şikayet Denetimi İçin Alınacak Numunelerin Analizlerinin Yaptırılacağı Analiz Ve Referans Kurum Laboratuvarları İle Analiz Ücretleri Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2010/7): 6.3.2010/27513 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
18. Tarımsal Üretime Yönelik Düşük Faizli Yatırım Ve İşletme Kredisi Kullanılmasına İlişkin Uygulama Esasları Tebliği (Tebliğ No: 2010/8): 18.3.2010/27525 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
19. Çevre Amaçlı Tarımsal Arazilerin Korunması Programını Tercih Eden Üreticilerin Desteklenmesine Dair Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ(Tebliğ No: 2010/12): 13.4.2010/27551 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
20. Organik Tarım Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2010/37): 7.8.2010/27665 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
21. Doku Kültürü Yöntemleri ile Üretilen Meyve/Asma Fidanı/Üretim Materyali ve Çilek Fidesi Üretimi, Sertifikasyonu ile Pazarlaması Tebliği (Tebliğ No: 2010/47): 2.10.2010/27717 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
22. Doğal Çiçek Soğanlarının 2011 Yılı İhracat Listesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2010/54): 12.11.2010/27757 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.
23. Tarımsal Mekanizasyon Araçlarının Kredili Satışına Esas Deney ve Denetimlerle İlgili Tebliğ (Tebliğ No:2000/37): 11.10.2000/24197 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Genelgeler

1. Organik Tarım Birimlerinin Görev ve Yetkileri Genelgesi (2011/4) 24.11.2011
2. Bitkisel Üretimde İyi Tarım Uygulamaları Kriterleri Genelgesi (2011/007) 13.06.2011
3. Su Ürünleri Yetiştiriciliğinde İyi Uygulamalar Kriterleri Genelgesi (2011/006) 01.07.2011
4. Hayvansal Üretimde İyi Tarım Uygulamaları Kriterleri Genelgesi (2011/008) 14.10.2011
5. İyi Tarım Uygulamaları Birimlerinin Denetim Genelgesi (2012/1) 27.01.2012

Önemli Mevzuatlar (Kanunlar ve Tüzükler)

Resmi Gazete

13.06.2010 / 27610

26.03.2010 / 27533

08.11.2006 / 26340

25.04.2006 / 26149

19.07.2005 / 25880

21.06.2005 / 25852

03.12.2004 / 25659

15.01.2004 / 25300

10.03.2001 / 24338

28.02.1998 / 23272

04.04.1971 / 13799

07.02.1939 / 4126

23.06.1936 / 3337

01.02.1936 / 3221

19.06.1926 / 402

Kanun :

5996 Sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu

5977 Sayılı Biyogüvenlik Kanunu

5553 Sayılı Tohumculuk Kanunu

5488 Sayılı Tarım Kanunu

5403 Sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu

5363 Sayılı Tarım Sigortaları Kanunu

5262 Sayılı Organik Tarım Kanunu

5042 Sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına Ait Kanun

4631 Sayılı Hayvan Islahı Kanunu

4342 Sayılı Mera Kanunu

1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu

3573 Sayılı Zeytinciliğin Islahı ve Yabanilerinin Aşılattırılması Hakkında Kanun

3039 Sayılı Çeltik Ekim Kanunu

2903 Sayılı Pamuk Islahı Kanunu

859 Sayılı İpek Böceği ve Tohumu Yetiştirilmesi ve Muayene ve Satılması Hakkında Kanun

Resmi Gazete

24.7.2009/27298

Tüzük :

Tarım Arazilerinin Korunması, Kullanılması ve Arazi Toplulaştırmasına İlişkin Tüzük

Önemli Mevzuatlar (Yönetmelikler)

<u>Resmi Gazete</u>	<u>Yönetmelik :</u>
10.04.2011/27901	Tohumluk Patates Sertifikasyonu ve Pazarlaması Yönetmeliği
07.12.2010/27778	İyi Tarım Uygulamaları Hakkında Yönetmelik
07.09.2010/27695	Tarım Havzaları Yönetmeliği
25.08.2010/27683	Örtüaltı Üretimine Kayıt Altına Alınması Hakkında Yönetmelik
18.08.2010/27676	Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik
08.08.2010/27666	Tohumluk Kontrolör Yönetmeliği
16.07.2010/27643	Ulusal Hububat Konseyi Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik
15.07.2010/27642	Ulusal Kırmızı Et Konseyi Kuruluş İle Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik
08.07.2010/27635	Çilek Fidesi Üretimi, Sertifikasyonu Ve Pazarlaması Yönetmeliği
04.06.2010/27601	Tarımda Kullanılan Organik, Organomineral Gübreler ve Toprak Düzenleyiciler İle Mikrobiyal, Enzim İçerikli ve Diğer Ürünlerin Üretimi, İthalatı ve Piyasaya Arzına Dair Yönetmelik
12.03.2010/27519	Ulusal Baklagil Konseyi Kuruluş ve Çalışma Esaslarına Dair Yönetmelik
<u>15.07.2009/27289</u>	<u>Fındık Üretimine Planlanması ve Dikim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik</u>
<u>03.07.2009 / 27277</u>	<u>Asma Fidanı ve Üretim Materyali Sertifikasyonu ile Pazarlaması Yönetmeliği</u>
<u>03.07.2009 / 27277</u>	<u>Meyve Fidanı ve Üretim Materyali Sertifikasyonu ile Pazarlaması Yönetmeliği</u>
<u>15.05.2009 / 27229</u>	<u>Tohumculuk Sektöründe Yetkilendirme ve Denetleme Yönetmeliği</u>
23.09.2008 / 27006	<u>Ulusal Süt Konseyi Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik</u>
13.05.2008 / 26875	<u>Tohumlukların Yetiştirileceği Özel Üretim Alanlarının Özellikleri ve Bu Alanlarda Uyulması Gereken Kuralların Belirlenmesine Dair Yönetmelik</u>
26.04.2008 / 26858	<u>Sözleşmeli Üretim ile İlgili Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik</u>
02.03.2008 / 26804	<u>Tarımsal Kuraklık Yönetiminin Görevleri, Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik</u>
18.01.2008 /26760	<u>Sebze Tohum Sertifikasyonu Ve Pazarlaması Yönetmeliği</u>
17.01.2008 /26759	<u>Pancar Tohumluğu Sertifikasyonu Ve Pazarlaması Yönetmeliği</u>
17.01.2008 /26759	<u>Sebze Fidesi Üretim Ve Pazarlaması Yönetmeliği</u>
17.01.2008 /26759	<u>Tahıl Tohumu Sertifikasyonu Ve Pazarlaması Yönetmeliği</u>
17.01.2008 /26759	<u>Yağlı, Lifli, Tıbbi Ve Aromatik Bitki Tohumu Sertifikasyonu Ve Pazarlaması Yönetmeliği</u>

Resmi Gazete**Yönetmelik :**

17.01.2008 /26759	<u>Yemelik Tane Baklagil Ve Yem Bitkileri Tohum Sertifikasyonu Ve Pazarlaması Yönetmeliği</u>
13.01.2008/26755	<u>Bitki Çeşitlerinin Kayıt Altına Alınması Yönetmeliği</u>
13.01.2008/26755	<u>Tohumluk Sertifikasyon İşlemlerinde Yetki Devri Yönetmeliği</u>
05.04.2007/26484	<u>Ulusal Pamuk Konseyi Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik</u>
05.04.2007/26484	<u>Ulusal Zeytin ve Zeytinyağı Konseyi Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik</u>
05.04.2007/ 26484	<u>Ulusal Turunçgil Konseyi Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik</u>
05.04.2007/26484	<u>Ulusal Fındık Konseyi Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik</u>
30.12.2006/26392	<u>Bağcılık Yönetmeliği</u>
18.05.2006/26172	<u>Tarım Sigortaları Uygulama Yönetmeliği</u>
18.05.2006/26172	<u>Tarım Sigortaları Havuzu Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik</u>
15.12.2005/26024	<u>Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu Uygulama Yönetmeliği</u>
16.04.2005/25788	<u>Çiftçi Kayıt Sistemi Yönetmeliği</u>
01.10.2004/25600	<u>Bombus Arısı Yönetmeliği</u>
24.08.2004/25563	<u>Doğal Çiçek Soğanlarının Sökümü, Üretimi ve Ticaretine İlişkin Yönetmelik</u>
29.06.2004/25507	<u>Su Ürünleri Yetiştiriciliği Yönetmeliği</u>
30.04.2005/25801	<u>Kamu Kurum Ve Kuruluşlarında Çalışan Görevlilerin İslahçı Hakkından Yararlanmasına İlişkin Yönetmelik</u>
12.08.2004/25551	<u>Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Haklarının Korunmasına Dair Yönetmelik</u>
12.08.2004/25551	<u>Çiftçi İstisnası Uygulama Esasları Yönetmeliği</u>
18.03.2004/25406	<u>Tarımda Kullanılan Kimyevi Gübrelere Dair Yönetmelik</u>
18.02.2004/25377	<u>Tarımsal Kaynaklı Nitrat Kirliliğine Karşı Suların Korunması Yönetmeliği</u>
01.07.2003/25155	<u>Suni Tohumlama, Tabii Tohumlama, Ovum ve Embriyo Transferi Faaliyetlerinin Usul ve Esasları Hakkındaki Yönetmelik</u>
25.05.2003/25118	<u>Arıcılık Yönetmeliği</u>
26.01.2003/25005	<u>Tarım İşletmelerinin Yeterli Tarımsal Varlığa Sahip Olup Olmadığının Tespitine Dair Yönetmelik</u>

Resmi Gazete

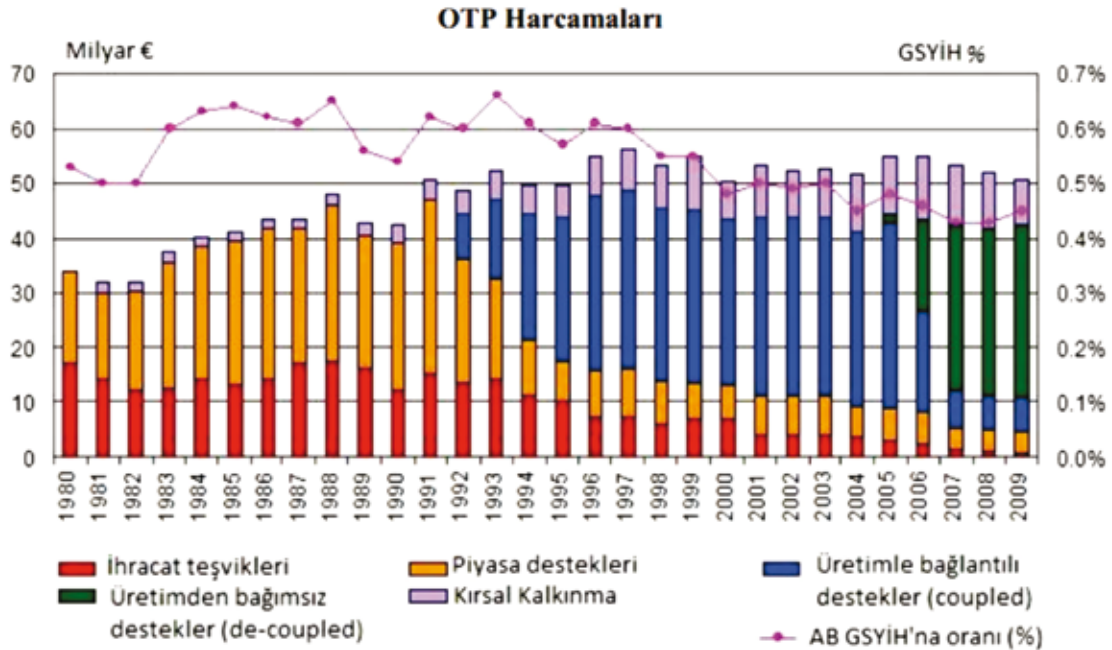
Yönetmelik :

08.05.2002/24749	<u>Mera Hizmetlerine Dair Özel Ödeneğin Kullanılmasına İlişkin Yönetmelik</u>
19.03.2002/24700	<u>Hayvan Islahı Milli Komitesinin Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik</u>
27.12.2001/24623	<u>Nesli Tehlike Altında Olan Bitki ve Hayvan Türlerinin Uluslar arası Ticaretine İlişkin Sözleşmenin Uygulanmasına Ait Yönetmelik</u>
19.12.2001/24615	<u>Islah Amaçlı Yetiştirici Birliklerinin Kurulması ve Hizmetleri Hakkında Yönetmelik</u>
06.12.2001/24605	<u>Hayvanlarda Soykütüğü ve Önsoykütüğü Esasları ile Çalışma Usulleri Hakkında Yönetmelik</u>
24.11.2001/24593	<u>Embriyo ve Sperma Üretim Merkezlerinin Kuruluş Çalışma Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik</u>
31.07.1998/23419	<u>Mera Yönetmeliği</u>
03.04.1996/22600	<u>Zeytinciliğin Islahı Yabanilerinin Aşılattırılmasına Dair Yönetmelik</u>
05.08.1982 / 17773	<u>Tarım ve Orman Bakanlığı Tarımsal Mekanizasyon Araştırma ve Deneysel Enstitüsü Yönetmeliği</u>

6. TARIM SEKTÖRÜNÜN AB UYUM SÜRECİNDE GELDİĞİ NOKTA, KARŞILAŞTIKLARI UYUM SORUNLARI

6.1. Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası

Avrupa Birliği tarafından uygulanan Ortak Tarım Politikası (OTP) çerçevesinde verilen destekler yıllar içinde değişkenlik göstermiştir. Üretim odaklı destekleme mekanizmasından üretici odaklı destekleme modeline doğru geçilmiştir. Böylelikle üye ülkelerin üretimle ilişkili olarak vermeye devam ettikleri bazı destekleme kalemlerinin 2012 yılı itibariyle Tek Ödeme Planına entegre edilmesi öngörülmüştür. Doğrudan gelir desteği kaleminden kırsal kalkınma harcamalarına fon aktarımı hızlanmıştır. Üretim ile ilgili olarak ise, 1988 yılından itibaren uygulanmakta olan arazilerin boş bırakılması sistemine son verilmiştir.

Kaynak: Avrupa Komisyonu Tarım ve Kırsal Kalkınma Genel Müdürlüğü (DG AGRI)

2013 yılı sonrası AB bütçesinin yeniden şekillendirilmesine ilişkin Avrupa Komisyonun 19 Ekim 2010 tarihinde yayımladığı raporda AB bütçesinin büyük bir bölümünü oluşturan Ortak Tarım Politikasında Avrupa 2020 Stratejisinin ışığında önemli birtakım değişikliklerin yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Doğrudan ödemelerin yeniden düzenlenmesi ve Ortak Tarım Politikasının çevre ve iklim değişikliği konularına daha fazla önem veren bir yapıya bürünmesi, daha etkin bir kırsal kalkınma stratejisinin öncelik kazanması gibi birçok konuda yenilikler öngörüldüğü bu raporda vurgulanmıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde, doğrudan ödemelerin 2013 sonrası daha dengeli bir dağılıma sahip olması ve çevresel/ekolojik boyutunun daha fazla ön plana çıkması beklenmektedir.

6.2. Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşması

DTÖ Kurucu Anlaşması'nın ekinde yer alan anlaşmalardan biri Tarım Anlaşması'dır. Bu Anlaşma kapsamında tarımsal konular; pazara giriş, iç destekler ve ihracat rekabeti sütunları altında düzenlenmiştir.

1. Pazara Giriş

Ülkemiz, tarife dışı engeli bulunmadığı için tarifelendirme yapmamış, sadece bağlı oranlar üzerinden öngörülen tarife indirimlerini gerçekleştirmiştir.

DTÖ Tarım Anlaşması kapsamında ülkemiz, 1995 yılı uygulama döneminin başlangıç yılı olmak üzere 10 yıllık süre zarfında eşit dilimler halinde her bir tarım ürününde en az %10 olmak üzere tarım ürünlerinin tümünde ortalama %24 oranında tarife indirim taahhüdünde bulunmuştur. Ülkemiz ithalatında hassasiyeti bulunan ve bu nedenle tavan konsolidasyon imkanından yararlanan mallar dışında bütün tarife pozisyonlarında Eylül 1986'da geçerli kanuni tarife oranları indirime esas alınmıştır. Son dilim indirim 1 Ocak 2004 tarihinde yapılmıştır.

2. İç Destekler

Ticareti bozucu etkileri açısından DTÖ Tarım anlaşmasında destek türleri 3 farklı kategoride düzenlenmiştir.

Kırmızı Kutu: Ticareti bozucu nitelikte olan ve belirli limitler getirilmiş olan iç destek türüdür. Primler, müdahale alımları, girdi destekleri bu kategoride yer almaktadır.

Ülkemiz, "iç destekler" konusunda, 1986-88 referans döneminde ürün bazında verdiği ticareti bozucu desteklerinin toplam üretim değerinin %10'unu aşmadığı gerekçesiyle indirim taahhüdünde bulunmamıştır. Ülkemiz açısından ticareti bozucu nitelikte olan kırmızı kutu destekler için toplam üretim değerinin %10'una tekabül eden de minimis seviyesi bağlayıcı olmaktadır.

Mavi Kutu: Üretimi sınırlayan veya azaltan programlar kapsamındaki indirimden muaf doğrudan ödemelerdir. Çayda budama tazminatı gibi destekler bu kategoride yer almaktadır.

Yeşil Kutu: Ticaret ve üretim üzerinde bozucu etkisi olmayan ya da çok az bozucu etkiye sahip, indirim taahhüdünden muaf desteklerdir. Sertifikalı tohum kullanım desteği, ar-ge desteği gibi destekler bu kategoride yer almaktadır.

DTÖ Tarım Anlaşması uyarınca üye ülkelerin tarım politikalarındaki değişiklikleri ve tarımsal ürünlere verdiği destekleri DTÖ Sekreteriyasına bildirme yükümlülüğü bulunmaktadır.

3. İhracat Sübvansiyonları

DTÖ Tarım Anlaşması'nda ihracat sübvansiyonlarının 1986-90 yılları baz alınarak; Gelişme Yolunda Ülkeler tarafından 10 yılda değer olarak (parasal) %24, hacim olarak ise %21 oranında azaltılması öngörüldüğünden ülkemiz 1995-2004 yılları arasındaki 10 yıllık dönem sonunda bu indirimleri gerçekleştirmiştir.

Öte yandan ülkemizin 44 üründe ihracat sübvansiyonu kullanma hakkı bulunmakta olup bu 44 ürün dışında gelecek yıllarda ihracat sübvansiyonu kullanmamayı kabul etmiştir.

7. TARIM SEKTÖRÜNÜN REKABET GÜCÜNÜN ARTIRILMASI VE VERİMLİLİK

Tarımsal üretim teknolojisinde, işletme ve pazarlama yöntemlerinde ortaya çıkan gelişmeler dünya tarımının yeni bir yapılanma sürecine girmesine neden olmuştur. Tarımsal tekniklerin gelişmesi, sermayenin iş gücünün yerini almasını sağlamakta, iş gücüne olan talep azalmaktadır. Bu gelişmeler, optimal tarım işletmelerinin büyüklüklerinde artışa ve tarım işletmelerinin temel unsuru olan çiftçi ailesinin daha büyük tarım alanlarını işlemesine olanak vermektedir. Ancak bu gelişmeleri uygulamak ise daha çok tarımsal nüfusun oransal olarak düşük olduğu ve tarımsal nüfusun diğer sektörlere aktararak azaltılabildiği gelişmiş ülkelerde mümkün olabilmektedir. İşletmecilikte ve pazarlamada daha etkili sistemlerin ve bilgisayarların kullanılması verimliliği artırmaktadır. Bununla birlikte tarıma girdi sağlayan sanayiler sadece ürünlerini satma gayreti içersine girmemekte, yeni tekniklerin uygulanması yönünde çiftçileri eğitmektedirler. Bu gelişmelere bağlı olarak tarımsal üretim belirli ölçüde sanayi sektörüne benzer özellikler kazanmakta, işletmeler pazarlama ve ticaret organizasyonunda daha etkili bir rol almakta, iletişim elektronik bağlantılarla daha etkili olarak sağlanmakta ve geleneksel tarım sektörü özelliklerinden hızla uzaklaşmaktadır. Bu gelişmelerin hemen hepsi, tarımda verimliliği artırmaya ve maliyetleri düşürmeye yöneliktir.

Tarım sektörü; özellikle, temel ihtiyaç maddelerini üreten bir sektör olarak, stratejik bir öneme sahiptir. Ülkeler, tarımsal ürünlerde, özellikle tahıl, şeker, et, süt, bitkisel yağ gibi temel tarımsal ürünlerde, kendine yeterli olma veya bu ürünleri büyük ölçüde yurtiçinden sağlama gayreti içersindedir. Gelişen bir ekonominin en önemli bileşenlerinden birini tarım sektörü oluşturmaktadır. Bir ülkenin GSYİH'si içinde Tarım sektörünün payına bakarak ülkenin gelişmişlik düzeyi hakkında fikir yürütmek mümkündür. ABD'nin GSYİH içinde tarım sektörünün payı %2 gibi ihmal edilecek düzeydedir. Türkiye'de tarım, hem GSYİH'a katkı sağlaması hem de temel bir istihdam alanı olması yönünden önemini korumaya devam etmektedir. Tarımın çok fonksiyonlu olması yalnızca tarımsal faaliyetlerden sağlanan kamusal mallardan doğmaz, ayrıca kırsaldan kente göçü kısıtlayarak toplumsal huzurun korunmasında önemli bir rol üstlenir. Türkiye ekonomisinde tarımın payı sanayi ve hizmetler sektörünün büyümesinden dolayı yıllar itibarıyla azalmasına karşın, birçok ülkeye oranla toplam üretim ve istihdamdaki payı görece olarak daha büyüktür.

Türkiye'nin uzun yıllar tarımda rekabeti dışlayan korumacı politikalar uygulamasına karşın, özellikle istenilen verimlilik düzeyine ulaşamaması ve geleneksel tarım ürünleriyle dünya pazarlarında var olmaya çalışması, tarım politikalarının yeniden gözden geçirilmesinin en önemli gerekçesini oluşturmaktadır. Türkiye'de çok sayıda küçük üretici vardır. Bu çiftçilerin sahip oldukları 5 hektardan daha az toprak ile sermayenin genişlemesi olanaksızdır. Çiftçiler, girdileri oligopol piyasalarından satın almakta, ürünlerini sattıkları piyasasının oligopolistik ve tekelci yapısından büyük zarar görmektedirler. Genel rekabet kuralları yoğunlaşma düzeyi yüksek olan piyasalarda rekabeti geliştirmeyi amaçlamalıdır.

Türkiye'de tarımda yeni teknikleri uygulamayı sınırlayan en önemli etken tarımsal yapıdaki bozukluklardır. Bu sorunun çözümü ise sanayi ve hizmetler sektörünün geliştirilmesi ve nüfusun bu sektörlere aktarılması ile mümkündür. Kırsal ve tarımsal yapının yetersiz olduğu bir ortamda destekleme politikaları ile tarım sektörüne kaynak aktarımı, bu sektörü geliştirmekten daha çok,

geçimlik tarzdaki geleneksel tarımsal üretimin devamına neden olmaktadır. Bu durum da tarımda verimliliğin artmasına engel olmaktadır. Tarımsal üretimde verimliliğin artmayışının bir diğer nedeni, Türkiye tarım işletmelerinin küçük ve parçalı yapısıdır. Bu durum, tarımda geçimlik tarz üretimin devamına, ürünlerin pazarlama oranlarının düşmesine ve sonuçta tarımsal gelirin azalmasına neden olmaktadır. Tarımdaki bu yapısal sorun ancak tarım topraklarının toplulaştırılmasıyla aşılabılır. Bu konuda başlayan çalışmalar hızla sürmektedir.

Tarım sektöründe yaşanan sorunlar, altyapı eksiklikleri ve benzeri engellerin ortadan kaldırılmasına yönelik bir takım çözüm önerileri sunmak mümkün. Atılması gereken adımlar şu şekilde sıralanabilir:

- Köye Dönüş Projeleri desteklenmeli,
- Kırsal ve tarımsal veri tabanı oluşturulmalı,
- Kırsal yerleşim planlaması yapılması ve köylerin yenilenmesi ve geliştirilmesi sağlanmalı,
- Tarımsal alan ve işletmelerin küçülmesi önlenmeli,
- Tarımsal işletmelerde fiziksel altyapı yatırımları geliştirilmeli,
- Toprak ve su kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi sağlanmalı,
- Tarımsal sulama ağı yaygınlaştırılmalı ve etkin su kullanımı sağlanmalı,
- Pazar ihtiyaçlarına göre üretim planlaması yapılmalı ve üretim çeşitlendirilmeli,
- Tarım ürünlerinin işleme, paketlenme, depolama ve pazarlama yapıları geliştirilmeli ve istihdam artırılmalı,
- Küçük ve orta ölçekli tarımsal sanayinin gelişmesi desteklenmeli,
- Yeterli ve güvenilir gıdanın temini için gerekli alt yapı geliştirilerek pazar etkinliği artırılmalı,
- Sözleşmeli üretim yaygınlaştırılmalı,
- Stratejik, ekonomik ve avantajlı ürünlerin üretimi artırılmalı,
- Ürün borsaları kurularak fiyatların serbest piyasada oluşması sağlanmalı,
- Organik ve iyi tarım uygulamaları desteklenerek yaygınlaştırılmalı,
- İşletmelerin rekabet gücünün artırılması için üretim maliyetleri düşürülmeli, üretim üniteleri modernize edilerek girdilerin kalitesi artırılmalı,
- Kırsal turizm geliştirilmeli,
- Eğitim ve yayım faaliyetleri güçlendirilerek yaygınlaştırılmalı,
- Kırsal alanda eğitimin kurumsal ve yasal alt yapısı güçlendirilmeli,
- Mesleki eğitim faaliyetleri artırılmalı,
- Katılımcı örgütlenme (Kooperatif ve birlik gibi) geliştirilip, yaygınlaştırılmalı,
- Detaylı temel toprak etüdleri ve arazi envanteri yapılarak "Entegre Arazi Kullanım Planları" hazırlanmalı,
- Entegre Havza Yönetimi Programları geliştirilmeli,
- Tarımsal üretimde çevre ile uyumlu girdi ve teknoloji kullanımı yaygınlaştırılmalı,
- Gen kaynakları korunarak muhafaza edilmeli.

8. GÜÇLÜ-ZAYIF YÖNLER, FIRSATLAR-TEHDİTLER (GZFT-SWOT) ANALİZİ

Dünyada ve Türkiye’de yaşanan konjonktürel gelişmeler, Türkiye tarım sektöründe önemli değişikliklere neden olmaktadır. İçinde bulunduğumuz dönemde, güçlü ve zayıf yönlerimizde büyük bir değişiklik yaşanmazken, fırsat ve tehditlerde önemli değişiklikler yaşanmaktadır.

GZFT Analizi

Güçlü Yönler:

- Ülkenin ekolojik yapısı ve ürün çeşitliliği,
- Bölgesel konum ve lojistik avantajlar,
- Belli ürünlerde dünyada ön sıralarda olunması,
- Organik tarım ve iyi tarım uygulamaları sistemlerinin bitkisel üretimde giderek yaygınlaşması,
- Bitkisel üretime sağlanan desteklemeler,
- Tarımda AR-GE’ye yönelik çalışmaların varlığı ,
- Sanayinin talebine uygun bitkisel üretimin sağlanması,
- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın yaygın teşkilat ağı,
- Tarımsal sanayinin gelişmesine yönelik yatırımların varlığı,
- Devlet destekli tarım sigortalarının varlığı,
- Yetiştirilmiş teknik elemanın varlığı.
- Yeterli tarım arazisi, işgücü, deniz ve iç su kaynaklarına sahip olunması,
- Ülkede farklı ürünlerin yetiştirilebilme imkânlarını sağlayan iklim ve coğrafi yapıya sahip olmak,
- Küçük aile işletmeciliğinin varlığı,
- Tarımsal öğretim ve idari teşkilatın yaygın olması,
- Dış pazarlara yakınlık,
- Tarıma dayalı ve tarıma bağımlı sanayiinin varlığı,

Zayıf Yönler:

- Arazinin çok parçalı, işletmelerin küçük olması,
- Girdi maliyetlerinin yüksekliği,
- Tarımsal üretimde planlama eksikliği,
- Üretici organizasyonlarının etkin ve güçlü olmaması,
- AR-GE’ye yeterince kaynak ayrılmaması,
- Tarım ürünlerinde piyasa düzenleme ve müdahale kuruluşlarının yetersizliği,
- Girdi kullanımında dışa bağımlılık,
- Bitki ıslahında yetersizlik,
- Karar destek mekanizması yönüyle tarım bilgi sistemlerinde entegrasyonun sağlanamaması,
- Teknoloji kullanımının yetersiz olması,
- Depolama ve pazarlama alt yapısının yetersizliği,
- Sertifikalı tohum ve fidan kullanımının yetersizliği,
- Tarladan sofraya izlenebilirliğin yetersiz olması,
- Üretim tekniklerinin yanlış kullanılması,
- Üreticilerin teknik eğitim seviyesinin yetersizliği.
- Küresel ölçekte ülke algısının olumlu yönde gelişmesi,
- Potansiyel genç nüfusun olması, (tarım sektörüne kaydırılabilirse)
- Refah seviyesinin artması,

<p><u>Güçlü Yönler:</u></p> <ul style="list-style-type: none">• Geleneksel tarımsal üretim kültürüne sahip olunması,• Belli ürünlerde dünya liderliği,• Tarımda Sigortacılık Sisteminin bulunması• 5553 sayılı Tohumculuk Kanununun çıkması ile Tohumculuk Özel sektörünün kurumsal bir yapıya kavuşması	<p><u>Zayıf Yönler:</u></p> <ul style="list-style-type: none">• AR-GE ve tanıtım çalışmalarına verilen desteklerin artması,• Lojistik altyapısının gelişmesine verilen önem,• Lisanslı depoculukta sağlanan yasal gelişmeler,• Finans ve reel sektörlerden tarım ve gıda sektörüne artan ilgi,• Havza bazlı destekleme modelinin başlatılması,• Organik tarım potansiyelinin yüksek olması,• İyi tarım uygulamaları ve organik tarım politikalarının varlığı,• AB üyelik süreci,• Bölgesel kalkınma politikalarının işlerlik kazanması,• Tarım sektöründe mesleki ve sivil örgütlenmenin giderek yaygınlaşması,• Yenilenebilir enerji kaynaklarının varlığı,
<p><u>Fırsatlar:</u></p> <ul style="list-style-type: none">• Teşvik, hibe, kredi ve diğer desteklerin artıyor olması,• Arazi toplulaştırma faaliyetlerinin/ çalışmalarının hız kazanmış olması,• Sınırlı kaynakların kullanımı ve artan gıda talebi nedeniyle bitkisel üretimin daha önemli hale gelmesi,• Tarımsal AR-GE çalışmalarında kamu, STK, özel sektör ve üniversite iş birliğinin gelişmesi• AB'ye üyelik sürecindeki uyum çalışmalarının başlamış olması ,• Havza bazlı üretim planlaması ile ilgili çalışmalara başlanmış olması,• Tarımsal birlik ve kooperatiflerin dikey ve yatay yapılanmasının gelişerek örgütlenme eğiliminin artması,• Diğer sektörlerden tarım sektörüne sermaye girişinin artması,• Sulu tarım yapılan arazilerin artması,	<p><u>Tehditler:</u></p> <ul style="list-style-type: none">• Tarım politikalarında sürekliliğin olmaması,• Toprak kaynaklarının hızla kirlenmesi ve doğal kaynaklar üzerinde artan baskı,• Su kaynaklarının bilinçsiz kullanımı, kirlenmesi, yüzey akışı sularının kontrol edilememesi ve sulamaya açılan alanlarda yetersiz drenaj,• Global fiyat dalgalanmaları ve uluslararası spekülasyonlar,• Maliyet artışları,• İklim değişikliği,• Tarım arazisinin terk edilmesi veya tarım dışı kullanımı,• İş gücünün, emek yoğun bitkisel üretim faaliyetlerinde çalışma isteksizliği.• Üstünlüğümüz olan ürünlerde yeni ülkelerin devreye girmesi ve bundan kaynaklanacak rekabet ortamı,• Dünyadaki ekonomik ve siyasi krizler ve uluslararası ticari bloklamalar,

Fırsatlar:

- Uluslararası örgütlerle işbirliği olanaklarının artması,
- Yayım ve danışmanlık kuruluşlarında insan kaynağı ve teknoloji kullanımının yaygınlaşması,
- Kırsal kalkınma politika ve alt yapısının oluşturularak uygulamanın yaygınlaştırılması,
- Tüketici bilincinin gelişiyor olması.
- Tarımsal alt yapının yetersizliği,
- Doğal kaynakların etkin kullanılmaması ve yönetilememesi,
- Yetersiz ve etkin olmayan örgütlenme,
- Ürün değerlendirme ve pazarlamada eksiklik,
- Tarımsal ürün piyasalarının etkinsizliği,
- Bazı girdilerde dışa bağımlılık,
- Tarım sektörünün sanayi ile entegrasyonunun düşük olması,
- Üreticilerin eğitim seviyesinin düşük olması,
- Eğitimli ara eleman eksikliği,
- Yetersiz AR-GE
- Veraset intikalin yapılmaması, kayıt dışı işletme varlığı,
- Tarım politikası hedeflerine ulaşmada desteklerin etkin kullanılmaması,
- İşletmelerin finansmana erişim sorunu ve sermaye yetersizliği,
- Verim ve kalite düşüklüğü,
- Bilinçsiz girdi kullanımı,
- Tarımsal verilerde yetersizlik,
- Üretici örgütlerinin piyasada etkinliğini sağlayacak mevzuatın yetersizliği.

Tehditler:

- Tarımsal sanayi kuruluşlarının özelleştirilmesinde üretimin sürdürülebilirliğini sağlamayan politikalar,
- Kredi kullanarak ödeme gücüne düşen üreticilere ait arazinin ve üretim araçlarının özel finans kuruluşlarının eline geçmesi.
- AB Ortak Tarım Politikası ve DTÖ Tarım Ürünleri Ticareti Anlaşmasının koşullarına hazır olunmaması,
- Tarım sektörünü ilgilendiren konularda yetki dağınıklığı,
- Tarım alanlarının amaç dışı kullanımı,
- Küresel iklim değişikliğinin olası olumsuz etkileri,
- Kuraklık ve önemli tarım bölgelerinde tarımsal su yetersizliği,
- Lojistik maliyetlerinin yüksekliği,
- Toprak ve su kaynaklarının sektör içi ve dışı nedenlerle kirlenmesi,
- Dünya gıda stoklarında istikrarsızlık,
- Kırsal alanda değişen demografik yapı ve genç nüfusun tarıma azalan ilgisi,
- Medya kaynaklı bilgi kirliliği,
- Tohum, tarım ilaçları ve GDO'lu ürünler konusunda küresel tekelleşme.

9. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Dünyada yaşanan değişimlere rağmen, Türkiye'de tarım sektörü, 2007 yılı hariç sürekli büyüme göstermiştir. Tarımsal ekonomik büyüklük açısından Avrupa'da birinci, dünyada yedinci sıraya ulaşılmıştır. Ancak, Türkiye'de tarım sektöründeki yapısal sorunlar hala devam etmektedir.

Türkiye bitkisel üretim sektörünün rekabet edebilirliğini ortaya koymak için hesaplanan ticaret ölçüleri ve maliyet-karlılık ölçüleri, bitkisel üretimde verimlilik ve etkinlik düzeyinde önemli sorunların varlığına işaret etmiş ve istenen kalitede, standartlara uygun maliyeti düşük üretimin ancak üretimde etkinliğin artırılarak mümkün olacağını göstermiştir. Toplam faktör verimliliğindeki artış dünya ülkeleri ile karşılaştırılmalı olarak incelendiğinde, Türkiye'nin istenen düzeyde olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca bitkisel üretimde teknik etkinlik azalmaktadır. Bu sebeple tarıma aktarılan teknolojinin artırılması ve mutlaka eş zamanlı olarak etkili çiftçi eğitim ve yayım çalışmaları ile çiftçilerin teknolojiden etkin yararlanmalarının sağlanması büyük önem taşımaktadır.

Kalkınma Bakanlığı, Bitkisel Üretim Özel İhtisas Komisyonu'nun yapmış olduğu çalışmalar sonucunda tarım sektöründe yedi sorun alanı tespit edilmiştir. Belirlenen bu sorun alanları; tarımsal işletmelerin küçük ve parçalı olması, etkin olmayan eğitim, yayım ve danışmanlık hizmetleri, destekleme politika araçlarının dağınıklığı, AR-GE, inovasyon ve eko-inovasyon eksikliği, rekabet gücünün zayıflığı, makro ve mikro (işletme) düzeyde entegre tarım bilgi sisteminin etkin olmaması, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanılmaması ve bitkisel ürünler piyasasında pazarlama etkinliğinin yetersizliğidir.

Ekonomik büyümenin yanı sıra hukukun üstünlüğü, bilgi toplumu, uluslararası rekabet gücü, sürdürülebilir büyüme, insani gelişmişlik çerçevesinde tanımlanan kalkınmanın sağlanmasında, ülkemiz için tarım sektörü büyük öneme sahiptir. Tarım sektörü, üretimin iç ve dış talebe uygun bir şekilde geliştirilmesi, doğal ve biyolojik kaynakların korunması ve geliştirilmesi, verimliliğin artırılması, gıda güvencesi ve güvenliğinin güçlendirilmesi, üretici örgütlerinin geliştirilmesi, tarımsal piyasaların güçlendirilmesi ve kırsal kalkınmanın sağlanması suretiyle sektördeki refah düzeyinin yükseltmesi hedeflenmelidir. Ancak ekonomik ve sosyal krizlerin yaşandığı bir dünyada, kriz yönetimi yerine, riskleri belirleyerek orta ve uzun vadeli stratejileri ortaya koyan planlamaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Birçok faktörün etkisi yanında tarımın diğer alanları ile sıkı bir ilişki içerisinde gerçekleştirilen bitkisel üretim, ekonomik ve sosyal açıdan kırsal kalkınmanın en önemli unsurlarından birini oluşturmaktadır. Bu nedenle, bitkisel üretime yönelik politikaların diğer alanlarla tutarlı bir ilişki içerisinde planlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Temel gelişme eksenleri ile birlikte makroekonomik istikrar, üretim yapısında dönüşüm, rekabet gücü yüksek bir sektör, sürdürülebilir bir üretim için bitkisel üretimin tüm konuları, bir bütünlük içinde ele alınmalı ve çözümler geliştirilmelidir.

Sonuç olarak genel bir değerlendirme yapılacak olur ise şimdiye kadar gelinen noktada tarım sektöründe yaşanan birçok gelişme ve eksik veya yapılması gereken sorunlar bulunmaktadır.

Dünya gıda arz-talep dengesinde sürekli ve hızlı değişimlerin ve aşırı spekülasyon hareketlerinin etkisiyle tarım ürünleri fiyatlarında meydana gelen artış istikrarsızlığa neden olmaktadır. Bu durum beraberinde gıda krizini getirmektedir. Ülkemizdeki ise tarımsal ürünler fiyat endeksi, toplam üretici fiyatları endeksine göre daha hızlı yükselmektedir. Bu da göreceli olarak kârlı bir sektör haline gelen tarıma yapılan yatırımlar dolayısıyla istihdam artmıştır. Ancak sektörün yıllık ortalama büyüme hızının %3 civarında olması, toplam istihdam içerisindeki payının yüzde 20'lere gerilemesi ve GSYH içerisindeki payının ise % 5'in üzerinde olması hedeflenmelidir.

Tarıma dayalı sanayi ürünlerinin ihracatında yaşanan hızlı gelişmeler ve artan yurtiçi talep, tarımsal ürün ithalatının önemli ölçüde artmasına neden olmuştur. Bu çerçevede, tarım ihracatı 2006 yılında 3,6 milyar dolar (gıda ve içecek sanayi dâhil 8 milyar dolar), ithalatı ise 2,9 milyar dolar (gıda ve içecek sanayi dâhil 5,4 milyar dolar) seviyesinde gerçekleşmişken, 2012 yılında ihracat 5,4 milyar dolara (gıda ve içecek sanayi dâhil 14,9 milyar dolar) ve ithalat ise 7,5 milyar dolara (gıda ve içecek sanayi dâhil 12,6 milyar dolar) yükselmiştir. Bu nedenle; tarımsal ürün ihracat pazarlarının geliştirilmesi ve talebe uygun nitelik ve nicelikteki ürünlerin ihracatı amacıyla, üretim aşamasını dikkate alan destek programları uygulanması gerekmektedir. Tarıma dayalı gıda sanayinde yerli hammaddenin rekabetçi fiyat ve kalitede sürdürülebilir temini amaçlanmalı, iç ve dış pazar için katma değeri yüksek ve özel tüketici gruplarının ihtiyaçlarını karşılayan ürünler geliştirilmeli; sektörde çevre duyarlılığı gözetilerek; taklit, taşış ve kayıt dışılığın önlenmesi sağlanmalıdır. Tarım ve sanayi işletmelerinin işbirliği ve entegrasyonu sağlanmalı ve yerel ve geleneksel ürünlerin katma değeri ve ihracata katkısı artırılmalıdır.

Tarımsal desteklerin, ürün, üretim ve üretici odaklı ve bölgesel temelli olarak tarım havzaları ve işletme temelli bir yapıda verilmesi ve gelir istikrarının sağlanması yönünde geliştirilme ihtiyacı sürmektedir. Bunların uygulanmasına temel oluşturacak tarım bilgi sistemlerinin kurulmasına devam edilmeli ve tarımsal desteklemelerde ürün deseni ve su potansiyeli uyumu gözetilerek, sertifikalı üretim yöntemlerine önem verilmelidir. Ayrıca, tarım sigortalarının kapsamı genişletilerek yaygınlaştırılmalıdır. Sonuç olarak tarımsal destekler, tarım havzaları ve parselleri bazında, sosyal amaçlı ve üretim odaklı olarak düzenlenmeli, desteklerde çevre ile bitki, hayvan ve insan sağlığı dikkate alınmalı, desteklerin etkinliği izlenerek değerlendirilmelidir.

Tarımsal işletmelerin küçük ve dağınık yapıda olması, pazara erişim ve örgütlenmedeki yetersizlikler ile eğitim-yayım hizmetlerinin yaygınlaştırılmamış olması önemli sorun alanlarını oluşturmaktadır. Bu nedenle, tarımda sosyal yapı gözetilerek üretim türüne göre yeter gelirli işletme büyüklüğü temelinde tarımsal işletmelerin etkinlikleri artırılmalıdır. Böylece, tarım sektörüne yönelik mesleki ve teknik eğitim ile yayım konularında bilgi ve iletişim teknolojilerinden etkin bir şekilde faydalanılmalı ve tarımsal bilgi sistemlerinin, ortak kullanıma izin verecek şekilde entegrasyonu sağlanmalıdır.

Tarım sektöründe aynı işlev ve çalışma konularına sahip farklı türlerde üretici örgütlerinin bulunması, bu örgütlerin etkinliğinin önünde engel oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, üretici örgütlerinin pazara erişiminde görülen sorunlar ürün piyasalarında sürekli kamu müdahalesi beklentisinin doğmasına neden olmaktadır. Oysa, gıda güvenliğini teminen ürün piyasalarında ve çiftçi gelirlerinde istikrar gözetilerek etkin stok yönetimi, üretim, pazarlama ve tüketim zincirinde kayıpların azaltılması, piyasaların düzenlenmesine ilişkin idari ve teknik kapasitenin güçlendirilmesi ve dış ticaret araçlarının etkin kullanılması sağlanmalıdır. Diğer yandan, üretici örgütlerinin pazara erişimi kolaylaştırılmalıdır.

2006 yılına kadar toplam 0,6 milyon hektar alanda tamamlanan toplulaştırma çalışmalarının, 2013 yılı sonunda 4,2 milyon hektara ulaşması öngörüldüğü halde sulama yatırımları ile arazi toplulaştırma çalışmalarının uyumlu yürütülmesi ve sulama oranı ve randımanının artırılması gerekmektedir. Bu nedenle, sulama ve ulaştırmaya ilişkin olanlar başta olmak üzere arazi toplulaştırma faaliyetlerinde ilgili kamu kurumları arasında koordinasyon sağlanmalı ve tarla içi geliştirme hizmetleri etkinleştirilerek sulama oranı artırılmalıdır. Mevcut su iletim ve dağıtım tesislerinde toprak kanalları ile klasik sistemler yenilenerek kapalı sisteme geçiş hızlandırılmalı ve tarla içi sulamalarda modern sulama yöntemleri yaygınlaştırılmalıdır. Çok sayıda ve dağınık yapıdaki parsellerden oluşan tarım işletmelerinde bütünlüğün sağlanması, arazi parçalanmasının önüne geçilmesi ve iyi işleyen bir tarım arazisi piyasasının tesis edilmesine yönelik hukuki ve kurumsal düzenlemeler yapılmalıdır.

Bitkisel üretimdeki verim artışı kamu ve özel kesimin sertifikalı tohum üretimine dönük yatırımlar ile kırsal kalkınma destekleri aracılığıyla yapılanlar dâhil mekanizasyon yatırımlarının olumlu sonuçları etkili olmaktadır. Özellikle mısır, pirinç ve ayçiçeğinde verim artışına bağlı üretim artışları gözlenmektedir.

Tarımsal ürün piyasalarını daha rekabetçi ve verimli bir yapıya dönüştürmek üzere; hâller, lisanslı depoculuk, ürün ihtisas borsaları ile vadeli işlem ve opsiyon işlemlerine ilişkin düzenlemelere gidilmektedir.

Tarımsal Ar-Ge faaliyetlerinde gen bankalarının kurulması, mevcut çeşitlerin ıslah edilmesi ve yeni ürün çeşitleri ile biyoteknoloji ve nanoteknoloji alanlarındaki faaliyetlerin geliştirilmesi, tarımsal teknoparkların oluşturulması ile yenilenebilir enerji kullanımı konularında gelişmeler kaydedilmelidir. Ancak, genetiği değiştirilmiş organizma içerenler başta olmak üzere ileri teknoloji kullanılarak üretilmiş ürünlere yönelik biyogüvenlik kriterleri mutlaka etkin olarak uygulanmalıdır.

Özellikle, tarım dışı sektörlerden gelen talep dikkate alındığında tarım, orman, çayır ve mera alanlarında koruma-kullanma dengesinin gözetilmesi önemini korumaktadır.

Sonuç olarak, toplumun yeterli ve dengeli beslenmesini esas alan, ileri teknolojiye dayalı, alt-yapı sorunlarını çözmüş, örgütlülüğü ve verimliliği yüksek, etkin ve talebe dayalı üretim yapısıyla uluslararası rekabet gücünü artırmış, doğal kaynakları sürdürülebilir kullanan bir tarım sektörünün oluşturulması hedeflenmelidir.

www.tobb.org.tr

TÜRKİYE ODALAR VE BORSALAR BİRLİĞİ

Dumlupınar Bulvarı No: 252

(Eskişehir Yolu 9. Km.) 06530 Çankaya / ANKARA